

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

OBOR: DĚJINY VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

Architektura a urbanismus první poloviny

20. století v mikroregionu Podradhošťsko:

Frenštát pod Radhoštěm, Rožnov pod Radhoštěm a okolní vesnice (Trojanovice, Horní Bečva, Dolní Bečva, Hutisko-Solanec, Vigantice, Vidče, Zubří)

Lenka Stavinohová

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

OLOMOUC 2011

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci napsala sama, na základě použité literatury a pramenů. Použité materiály jsou řádně citovány.

V Olomouci 30. dubna 2011

Lenka Stavínohová

Poděkování

Děkuji za cenné rady a poskytnutí materiálů při vytváření této práce archivářům Státního okresního archivu ve Vsetíně, Novém Jičíně a Frýdku Místku, zaměstnancům Stavebního úřadu v Rožnově pod Radhoštěm a Frenštátě pod Radhoštěm, pracovníkům Valašského muzea v přírodě, paní Mgr. Renatě Prejdové a paní Anně Borové. Dále také pracovníkům Muzea umění v Olomouci, jmenovitě Mgr. Jakubovi Potůčkovi, a pracovníkům Muzea města Brna, mezi nimi Mgr. Jindřichu Chatrnému. V neposlední řadě i majitelům jednotlivých domů, kteří mi ochotně poskytli řadu informací, a samozřejmě také za pomoc a odborný dohled děkuji panu Prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Prameny a literatura k architektuře a urbanismu dané oblasti.....	11
3. Frenštát pod Radhoštěm a jeho okolí.....	14
3.1. Urbanismus města.....	16
3.2. Počátek 20. století ve znamení doznívajícího historismu a nástupu moderny.....	18
Budova radnice, Antonín Tebich.....	18
Měšťanský dům čp. 2, Jan Parma.....	18
Měšťanský dům čp. 4, Aleš Parma.....	18
Měšťanský dům čp. 16.....	18
Turistické útulny na Pustevnách, Dušan Jurkovič.....	20
Sušárna na ovoce, Dušan Jurkovič.....	20
Tkalcovská škola, Alfréd Parma.....	21
Sokolovna, Alfréd Parma.....	22
Budova textilní továrny Viktora Křenka.....	22
Okresní dětský domov, Jaroslav Stockar-Bernkopf.....	23
3.3. Intermezzo brněnského funkcionalismu.....	26
Okresní soud s věznicí, Oskar Poříška.....	26
Kino Sokol, Oskar Poříška.....	28
Městské spořitelny, Oskar Poříška.....	30
Poštovní a telegrafní úřad, Oskar Poříška.....	31
Návrh domu s malými byty, Oskar Poříška.....	32
Kasárny pro 8. dělostřelecký pluk, Jan Víšek.....	34
3.4. Frenštát “turistický“, aneb zvelebování Horeček.....	36
Návrh na víkendový dům Petra Polacha, Čestmír a Lubomír Šlapetové.....	36
Polachova osada.....	36
Pomníky na Horečkách, Jan Knebl - Alois Balán - Bohumír Kupka- Miloslav Bublík.....	37
Návrh na srub dr. Vignatyho, František Lydie Gahura.....	39

Návrh urbanisticko - architektonického řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách, Bohuslav Fuchs.....	40
Hotel Vlčina, Bohuslav Fuchs.....	41
3.5. Čtyřicátá léta a řada nerealizovaných projektů Bohuslava Fuchse.....	43
Adaptace rodinného domu Anny Helbichové, Jaromír Krejcar.....	43
Rodinný dům Oldřicha Kaděry, Lubomír Šlapeta.....	43
Návrh obytných domů s malými byty, Bohuslav Fuchs.....	44
Obytné domy s malými byty, František Kolář - Jan Rubý.....	44
Obytné domy s malými byty, Josef Horáček.....	44
Studie městského stadionu a lázní, Bohuslav Fuchs.....	45
Návrh na přestavbu hotelu Katolický dům, Bohuslav Fuchs.....	46
Návrh na městský kulturní dům s hotelem, Bohuslav Fuchs.....	46
Návrh na městský dvůr s hasičskou zbrojnicí, Bohuslav Fuchs....	46
Návrh stavby dětského preventoria, Bohuslav Fuchs.....	46
Náčrty středních škol, Bohuslav Fuchs.....	47
Návrh na bytové domy pro podnik MEZ, Bohuslav Fuchs.....	49
Návrhy na bytové domy pro Thonet, Bohuslav Fuchs.....	49
Návrh na hřbitov, Bohuslav Fuchs.....	49
4. Rožnov pod Radhoštěm a jeho okolí.....	51
4.1. Urbanismus města.....	55
4.2. Pozdní projevy historismu a nadcházející moderna.....	59
Lehárna na Pálkovně, Wilhelm Stiassny.....	60
Fassmannova vila, Arnošt Klos.....	60
Kostely v Dolní Bečvě, Viganticích a Vidči.....	61
Vilky v Čechově ulici, Karel Barabáš – František Bayer.....	62
Jaroňkova vila.....	62
Vilky v ulici Zátíší, Karel Barabáš – František Bayer.....	63
Vila JUDr. Jana Slaměníka, Karel Barabáš – František Bayer.....	64
Měšťanská škola, Vladimír Fischer.....	64
Kolonie domů Bučiska, Jan Kotěra.....	66
4.3. Valašské muzeum v přírodě a jeho architektonický význam.....	68

4.4. Pronikání funkcionalismu.....	76
Vila Adolfa Novotného, Vít Obrtel.....	76
Bungalov JUDr. Barbořika, Josef Mařa.....	77
Zemská hospodyňská škola, Bohumír Kupka.....	78
Měšťanská škola v Zubří, Bohumír Kupka.....	79
Školní budova ve Vidči, Bohumír Kupka.....	79
Rodinný dům Emanuela Vencla, Bohumír Kupka.....	80
Návrh domu s ordinací pro dr. Lelochu, Bohuslav Fuchs.....	80
Návrh bytového domu pro Marii Chudobovou, Bohuslav Fuchs.....	81
Vila Karla Kristýnka, Lubomír Šlapeta.....	81
Vila JUDr. Josefa Žanty, Lubomír Šlapeta.....	82
Návrh vily pro Amalii Winklerovou, Lubomír Šlapeta.....	83
Víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, Čestmír a Lubomír Šlapetové.....	83
Rodinný dům Oty Špičáka, Čestmír a Lubomír Šlapetové.....	84
Víkendový dům Jana Vítěze, Lubomír Šlapeta.....	84
Dům na Soláni pro Františka Podešvu, Lubomír Šlapeta.....	86
Dům na Soláni pro Aloise Schneiderku, Jiří Auermüller.....	87
Návrh vily Aloise Marečka, Čestmír Šlapeta.....	88
Dům dr. Rudolfa Prchala, Čestmír Šlapeta.....	88
Úřednické domy pro zaměstnance Ministerstva národní obrany, Lubomír Šlapeta – Bohumír Kupka – Stanislav Kramoliš.....	89
Projekt domů s malými byty, Lubomír Šlapeta – Bohumír Kupka – Stanislav Kramoliš.....	90
Obecní dům pro chudé, Bohumír Kupka.....	90
4.5. Snahy o modernizaci rožnovského lázeňství.....	92
Lázeňský dům, František Chytil.....	92
Návrh nového lázeňského domu, Bohuslav Fuchs.....	92
Návrh léčebného domu, František Čermák – Gustav Paul.....	94
Návrh léčebného domu, Evžen Škarda.....	94
Návrh léčebného domu, Adolf Liebscher.....	94
Tovární komplex podniku Tesla, Jiří Vaněk.....	95
5. Problematika provincialismu a regionalismu v dané oblasti.....	96
6. Závěr.....	102

Poznámky.....	106
Adresář staveb.....	113
Prameny a literatura.....	119
Summary.....	128
Obrazová příloha – seznam.....	132
Obrazová příloha.....	144

1. Úvod

Složitý vývoj české moderní architektury první poloviny dvacátého století, a to především významných kulturních a politických center, je již poměrně dobře zpracován a znám. Proto se v dnešní době autoři často zaměřují na oblasti menšího významu, které ovšem nebyly bez vazeb na tyto centra. Dokládají to nejen práce školených architektů, ale i místních stavitelů, které přispěly k výslednému architektonickému obrazu periferie. Rozšířit jejich řady se bude snažit i autorka této práce věnované architektuře a urbanismu první poloviny 20. století v Podradhošťském mikroregionu, zahrnujícím města Frenštát pod Radhoštěm (dále jen Frenštát), Rožnov pod Radhoštěm (dále jen Rožnov) a okolní obce, jako jsou Trojanovice, Horní Bečva, Dolní Bečva, Hutisko–Solánek a další.

Podradhošťskému mikroregionu dává tvar lázeňský a turistický průmysl, který se tu v první polovině 20. století výrazně rozmáhá. Turistika v moderním smyslu vznikla koncem 18. století v souvislosti s romantismem a s jeho zalíbením v krásách divoké přírody. K jejímu rozkvětu přispělo zkvalitnění dopravy, zpočátku především výstavba železnic, které turistům umožnily se dostat do vzdálenějších destinací. Tam pak začaly vznikat turistické ubytovny a hotely.

Ve zkoumané oblasti se nejprve setkáváme s lázeňstvím, které se rozvíjelo v Rožnově už od konce 18. století. Zavedení železnice do města roku 1892, pak mělo za následek velký nárůst hostů, jejichž počet před první světovou válkou čítal na 3000.

Do Frenštátu železnice dorazila již roku 1883. Rok nato vznikla první česká turistická organizace – Pohorská jednota Radhošť. Ta mezi lety 1885 až 1886 vystavěla v příměstské části Horečky vyhlídky Milá domovina a Libušínka, zároveň budovala a označovala turistické chodníky. Dále se zasloužila o vznik řady turistických útulen, mezi nimi Libušína a Maměnky. Ve třicátých letech se ve Frenštátě stala

oblíbeným turistickým cílem osada místního továrníka Petra Polacha na Horečkách, s řadou ubytovacích zařízení.

Oblast v daném období se také často vnímá, ostatně jako celý valašský region, do kterého spadá, jako chudý pasekářský kraj, jehož obyvatelé se drží tradičního způsobu života, který byl v zásadě předurčen nepříznivými přírodními podmínkami. Zaostalost, nebo chceme-li nenarušenost okolními vlivy, se postupně protěžovala a cenila do té míry, že roku 1911 vzniká v Rožnově Muzejní spolek. Ten pak stojí za vystavěním a rozvojem Valašského muzea, které se také stalo vyhledávanou turistickou atrakcí regionu a až dodnes se snaží o jakési zakonzervování lidových tradic kraje. Tato skutečnost často zastíňuje i poměrně významnou etapu rozvíjejícího se lázeňství, která bohužel skončila s druhou světovou válkou.

S turistickým ruchem se tu setkáváme i v mimoměstských oblastech, především v obcích Horní Bečva a Hutisko-Solanec, ležících nedaleko Rožnova. Význam Horní Bečvy narůstal od počátku třicátých let a vrcholil po roce 1947, kdy se veřejnosti zpřístupnila zdejší nově vystavěná přehrada. Hutisko-Solanec se stalo turistickým cílem díky nedalekému kopci Soláni, kde působila celá řada malířů.

V podradhošťském kraji s rozkvětem turistiky souvisí hojná moderní výstavba rodinných domků, letních vilek a ubytovacích zařízení. Přesto, že zde můžeme nalézt řadu architektonicky kvalitních a zajímavých staveb, například takových osobností, jako byli Jan Kotěra, Bohuslav Fuchs nebo bratři Šlapetové, stála doposud oblast v pozadí zájmu badatelů.

Tato práce se v souhrnu bude snažit podat ucelený pohled na dějiny urbanismu a podobu architektury první poloviny 20. století ve zmíněných lokalitách na pozadí historických, politických, kulturních a jiných událostí. Také se zde pokusím přiblížit tuto oblast jako důležitou součást valašského regionu a rozebrat otázku lidové architektury, úzce související s lidovou tradicí, která se ještě více

utužila se vznikem Valašského muzea v přírodě. Budu hledat odpověď na otázku, zda se tato tradice výrazně odrazila v podobě architektury až do té míry, že by se dalo mluvit o formě moderního regionalismu. Stěžejní část textu bude nicméně věnována samotné architektuře měst Frenštátu a Rožnova, jakožto významnějších center oblasti, a bude se snažit postihnout nejzajímavější stavby, které zde v této době vznikly, ať už šlo o budovy veřejné, průmyslové, nebo určené k běžnému či víkendovému obývání. Na základě odborné literatury, nalezených archiválií, zmínek v dobovém tisku a také terénního výzkumu vztahujícího se k těmto stavbám práce představí nejvýznamnější architektonické realizace, jejich autory, stavebníky a případně i souvislosti jejich vzniku. Také sem zahrnu zajímavé návrhy nerealizovaných projektů a zmíním se i o stavbách, které už v dnešní době neexistují. Text bude podložen obrazovým materiálem, který snad čtenáři přiblíží nejen dnešní vzhled staveb, ale i podobu v době jejich vzniku z dobových fotografií, pokud se nějaké dochovaly.

2. Prameny a literatura k architektuře a urbanismu dané oblasti

Vzhledem k tomu, že města Frenštát a Rožnov a i jejich okolí představují mezi lety 1900-1950 ve směru architektonického vývoje a urbanismu oblast téměř nepopsanou, opírá se tato práce především o pramenné materiály, které jsou uloženy v okresních archivech v Novém Jičíně, Frýdku Místku a Vsetíně, dále pak také v archivech stavebního odboru Městského úřadu ve Frenštátě a Rožnově. Cenné archivní materiály se nalézají i v archivu Valašského muzea v přírodě v Rožnově a řada velmi podnětných informací vztahujících se k danému tématu je také zachována ve sbírkách Muzea města Brna (sbírkový fond Bohuslava Fuchse) a ve sbírkách Muzea umění v Olomouci (fond architektonické pozůstalosti bratří Šlapetových).

Dalším důležitým pramenem se měly stát novinové články vztahující se k soudobé stavební činnosti. V dané době však nevycházelo v tomto kraji mnoho tiskovin. Byly to především *Noviny z pod Radhoště: časopis věnovaný zájmům lidu lašskovalašského*, vydávané ve Valašském Meziříčí v letech 1899 až 1941, regionální sborník *Naše Valašsko: kulturní věstník o jeho životě a potřebách*, vydávaný ve Vsetíně mezi lety 1929 až 1951, *Lubina: neodvislý list severovýchodní Moravy*, který vycházel v Příboře mezi lety 1905 až 1909 a na něj navazující *Lubina: lidový list pokrokový věnovaný zájmům Valašska a Lašska*, vycházející v letech 1913 až 1938 postupně v Rožnově, Příboře, na Prostřední Bečvě a ve Frenštátě. Bohužel v těchto tiskovinách lze nalézt jen minimum zmínek vztahujících se ke stavebnímu dění.

Bylo proto nutné čerpat také z veškeré dostupné literatury vážící se přímo i nepřímo k danému tématu. Co se týče Frenštátu, je situace poměrně beznadějná, z publikovaných materiálů jde pouze o několik drobných brožurek vztahujících se k cestovnímu ruchu. Proto se zde

staly hlavním zdrojem informací především archivní prameny a pamětní knihy uložené v Okresním archivu v Novém Jičíně, a to *Kronika města Frenštátu pod Radhoštěm*, založená Aloisem Fialkou a doplněná Aloisem Zbavitelem, a *Kronika psaná Robertem Polanským*.

Významným architektům a jejich realizacím ve Frenštátě se také věnovalo několik článků ve čtvrtletníku *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm* (do roku 2001 *Hlasy muzea a archivu ve Frenštátě pod Radhoštěm*), který navázal v roce 1992 v názvu a v číselné řadě na obdobně pojmenovaný časopis muzea z let 1954 až 1962. Některé další informace k významným stavbám pak vycházejí z monografií zde působících architektů.

V Rožnově lze drobné zmínky o stavební činnosti nalézt v kronikách místních autorů, jako například v několikadílné *Kronice města Rožnova* od Josefa Tvarůžka či *Kronice Rožnova pod Radhoštěm* od Čeňka Kramoliše.

Dále máme k dispozici dvě drobné průvodcovské brožury s názvem *Rožnov pod Radhoštěm*. Autorem první z nich je František Kop a vyšla roku 1962, druhou napsal Antonín Hanáček roku 1977. Ale i tyto svazky se věnují Rožnovu velmi všeobecně a vyzdvihují ho spíše jako centrum lidové tradice reprezentované Valašským muzeem v přírodě.

Z novějších souhrnných publikací jde především o *Okres Vsetín, Rožnovsko-Valašskomeziříčsko-Vsetínsko*, vydanou v roce 2002, a v ní o stať s názvem *Architektura v letech 1850-2000* napsanou Martinem Strakošem. Rožnovu se v knize *Města a městečka* z roku 2004 věnoval také Karel Kuča. Ale i tito autoři se dotýkají architektonického vývoje velmi povšechně a vybrali pro své stati pouze několik nejvýznamnějších staveb s jejich stručným popisem. Několik zmínek o stavebním dění lze nalézt i v drobné publikaci z roku 2005 od Lucie Hambálkové, *Lázeňský Rožnov*. K některým stavbám provedeným významnými architekty pak lze nalézt podrobnější informace

v monografiích vztahujících se k těmto známým autorům. Jde například o stavby navržené Čestmírem a Lubomírem Šlapetovými nebo Janem Kotěrou.

Práce částečně vychází z bakalářské práce *Architektura a urbanismus v Rožnově pod Radhoštěm, 1900 - 1950*, kterou jsem řádně obhájila roku 2008. Její text je zde ale upraven a značně rozšířen.

Úhrnem však lze konstatovat, že toto téma, ač velmi zajímavé, skutečně doposud nikdo nezpracoval a vše, co zatím bylo publikováno, se ho dotýká jen okrajově.

3. Frenštát pod Radhoštěm a jeho okolí

Město Frenštát leží uprostřed malebné krajiny Moravskoslezských Beskyd, mezi soutokem říček Lubiny a Lomné. Hospodářský život města v první polovině 20. století velkou měrou poznamenal rozmach textilního průmyslu. Už na konci 19. století se staví budovy továren, budují se komunikace, mosty a železniční trať. Nejstarší textilní manufakturu zde roku 1820 založil Josef Bumbala a roku 1885 ji jeho potomci přeměnili na továrnu s parními stroji a turbínou. Firma Františka Křenka, s tradicí sahající až do roku 1845, si nedaleko zbudovala mechanickou dílnu roku 1883 a roku 1887 byla postavena továrna Valentina Kostelníka. Další spřádací mechanickou dílnou byla od roku 1902 dílna podnikatele Františka Michny. Roku 1902 ze staršího podniku vznikla také později velmi známá továrna na nábytek z ohýbaného dřeva Ludvíka Bernkopa.

Hlubokou tradici měli ve městě i drobní řemeslníci a obchodníci. Většinou šlo o tkalce, obuvníky, krejčí, hokynáře, řezníky a pekaře. Jejich drobné obchůdky sídlily v jednotlivých domech, soustředěných především v centru města – na náměstí, v Horní a Dolní ulici. Na ekonomické situaci se neblaze podepsala první světová válka. Po ní se ale opět začal život pozvolna zotavovat z bídy a nedostatku a od poloviny dvacátých let opět fungovalo množství soukromých obchodů na náměstí a v Horní ulici. Na náměstí se otevřelo knihkupectví Parma, které zastřešovalo kulturní život města (majitel obchodu udržoval osobní kontakty s předními českými básníky, například s Jaroslavem Seifertem nebo Františkem Halasem). Kromě toho se na náměstí nacházela řada hostinců (například Konvičný, Huňka, Havrlant). Na obchodování se značným dílem podílelo i židovské obyvatelstvo (například firma Khon, Rosenfeld) a ještě v době mezi válkami pod radnicí existoval tzv. „*židovský trh*.“ Kromě něho probíhaly vždy ve středu a v pátek pravidelné týdenní trhy

na náměstí. Na obchodním životě se negativně odrazila hospodářská krize mezi lety 1930 až 1933. Na drobné živnostníky neblaze působil i rozvoj masové výroby, například s expanzí obuvní firmy Baťa zaniklo množství místních drobných obchodníků.

Po skončení druhé světové války se do čela frenštátského průmyslu staví nový strojírenský závod MEZ, zabývající se výrobou elektromotorů, a roku 1946 umístěný do prostor bývalých textilních továren. V dalších letech socialistické industrializace se z města s textilní tradicí postupně stalo město strojírenského průmyslu.¹⁾

Původní silná tkalcovská a textilnická tradice měla za následek, že si Frenštát roku 1882 vymohl založení odborné tkalcovské školy, první tohoto druhu na Moravě. V době první republiky město vůbec disponovalo poměrně rozvinutým školstvím. K nejdůležitějším školám patřila již zmíněná tkalcovská škola, dvoutřídní obchodní škola a o něco později vzniklá obchodní akademie a reálné gymnázium.²⁾

Pro společenský a kulturní život města se stal zásadní událostí vznik nejstaršího českého turistického spolku, Pohorské jednoty Radhošť, roku 1884. Spolek položil základy organizované české turistice a zasloužil se o výstavbu řady turistických zařízení, například na Pustevnách, Radhošti, Velkém Javorníku, Martiňáku a Grúni.³⁾ Výsledkem místní kulturní aktivity bylo také roku 1914 založení literárně-uměleckého sdružení Koliba, k jehož členům patřili malíři Břetislav Bartoš, Josef Baruch, Valentin Držkovic a Ferdiš Duša, sochaři Josef Kubíček a Vojtěch Sapík, architekti Bohuslav Fuchs a František Lydie Gahura.⁴⁾ Důležité jsou také počátky muzea, jehož podoba se utvářela po celou první polovinu 20. století, a přesto že základy sbírek byly položeny již roku 1895, pro veřejnost je muzeum zpřístupnilo až 1951.⁵⁾

3.1. Urbanismus města

Frenštát leží pod výběžkem masivu Velkého Javorníku v široké kotlině lemované na jihu hřebenem Moravskoslezských Beskyd. Osu frenštátské kotliny tvoří Bystrý potok vlévající se nad městem do říčky Lomné, při jejímž levém břehu se město rozprostírá. Lomná se pod městem vlévá do řeky Lubiny, která teče severním směrem k Příboru. Historické jádro města se nalézá na mírně vyvýšené terénní vlně mezi Lomnou a bezejmenným potokem přitékajícím od Helfštýna.

Od počátku 20. století a zejména za první republiky se město výrazně rozrostlo. Uliční síť vycházela z již dříve existující předměstské půdorysné struktury, která byla pouze regulována. Hlavní ulicí se už ke konci 19. století stala komunikace vedoucí z náměstí kolem hřbitovního kostela k nádraží. Nově se z náměstí prodloužila i paralelní ulice, vedená výhodně po parcelní hranici středem velkého předměstského “bloku“ jižně od hřbitovního kostela. Právě v této ulici pak vznikla řada reprezentativních městských budov.

Od počátku třicátých let se centrum výstavby přesunulo jihozápadním směrem od centra města. Na nedalekých Horečkách vyrostla mezi lety 1932 až 1938 turistická osada továrníka Petra Polacha a nedlouho nato bylo v této malebné krajině vystavěno i množství víkendových domů. Roku 1937 vznikl komplex budov vojenských kasáren podle projektu brněnského architekta Jana Víška, jejich okolí záhy obestavěly rodinné domy. Po skončení druhé světové války zde vyrostlo několik školních budov a později také velké sídliště odrážející architekturu socialistického realismu. Průmysl zůstal soustředěn západně od nádraží a severně za Lomnou při silnici do Tiché.⁶⁾

Na podobě města se zásadně podepsali místní stavitelé Alfréd Parma a později Aleš Parma a Ludvík Marholt. V době mezi světovými válkami zde zanechali své realizace, především veřejných budov,

významní brněnští architekti Oskar Poříška a Jan Víšek. Ve čtyřicátých letech na tyto stavby navázal další přední funkcionalista Bohuslav Fuchs, který již roku 1939 dostal od zdejší městské rady nabídku na vypracování regulačního plánu. Ten bohužel realizován nebyl a o jeho bližší podobě není nic známo. Představu o jeho úmyslech si však můžeme utvořit z dílčích urbanisticko-architektonických návrhů, které pracovaly právě s jihozápadním územím města. Architekt se jim věnoval po celá čtyřicátá léta. Šlo především o návrh řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách z přelomu třicátých a čtyřicátých let, ve kterém chtěl značně rozšířit a zmodernizovat Polachovu osadu. Následovala studie nového městského sportovního střediska s lázněmi z let 1941 až 1943, které Fuchs plánoval vystavět na volné luční ploše mezi městem a rekreační oblastí na Horečkách. Na nedalekém pozemku měla být podle jeho projektů, na kterých pracoval téměř celá čtyřicátá léta, vybudována i rozlehlá školská čtvrť, jejíž budoucí studenti měli ke sportovním aktivitám využívat právě městského stadionu. Podrobněji jsem Fuchsovy návrhy rozebrala a popsala na dalších stránkách této práce. Žádný z nich ale realizován nebyl. Jednou z mála Fuchsových provedených prací se zde stal hotel Vlčina, který se dnes řadí mezi jeho nejlepší díla.

Nástup socialistického režimu se na podobě města podepsal neblahým způsobem, především překotnou výstavbou sídlišť, která vrcholila v sedmdesátých letech, a již podlehly celé části města, zastavěné původně drobnými rodinnými domy.

3.2. Počátek 20. století ve znamení doznívajícího historismu a nástupu moderny

Známky historizující architektury ve Frenštátě nese nejzřetelněji jeho náměstí, rozkládající se na obdélném půdorysu a zčásti obklopené starobylými měšťanskými domy s podloubím. Jeho dominantu nepochybně tvoří majestátní neorenesanční **budova radnice**,¹⁾ čp. 1., dostavěná roku 1891 valašskomeziříčským stavitelem Antonínem Staňkem podle projektu brněnského architekta Antonína Tebicha. Dvoupatrová budova s podloubím a hranolovou věží má pětiosou fasádu, ve střední části s jednoduchými a po stranách sdruženými okny. Pod okny prvního patra spatřujeme v kruhových medailonech štukové reliéfy Jana Amose Komenského, Františka Palackého, Josefa Jungmanna a Boleslava Jablonského. Fasádu zdobí pískovcový znak města - sv. Martin. V interiérech radnice se dochovala reprezentativní štuková výzdoba (ve vstupních vestibulech), část původních dveřních výplní a interiérových doplňků. Halu radnice zdobí dílo Albína Poláška - originál sochy pohanského boha Radegasta - Jana Knebla - reliéf Spořivosti - Karla Vašuta - medailon obětí druhé světové války.

K dalším historizujícím stavbám na náměstí, přestavěným ke konci 19. století se řadí například **měšťanský dům čp. 2**,²⁾ s dochovaným barokním podloubím a částí barokního zdiva (z doby kolem roku 1700), který roku 1899 přestavěl místní stavební a tesařský mistr Jan Parma. Podobnou přestavbu a přístavbu roku 1909 provedl místní architekt Aleš Parma i u **měšťanského domu čp. 4**,³⁾ i když dnešní podoba nadstavby v patře pochází až z roku 1935. Dále jde o klasicistní **měšťanský dům čp. 16**,⁴⁾ sice už z poloviny 19. století, jeho fasádu ale později doplnily historizující římsy a celý dům na přelomu století obohatily secesní prvky. To je jen několik příkladů domů na frenštátském náměstí, které prodělaly historizující přestavby.

V podstatě by se ale dalo říci, že drobnými historizujícími úpravami prošla i velká většina ostatních domů tam stojících.⁷⁾

První projevy secese a modernismu v našich zemích se spojují s obdobím poloviny devadesátých let těsně po Jubilejní výstavě, Národopisné výstavě a Výstavě inženýrů a architektů v Praze. Inklinace k novým trendům se projevila v zásadě ve třech paralelních proudech. V první řadě šlo o snahu o využití nových konstrukcí a materiálů – oceli, skla a později i železobetonu, a to zpočátku převážně u staveb průmyslového charakteru, posléze i u řady staveb typově jiných. Druhým proudem byl vliv anglického hnutí Arts and Crafts a národního romantismu, který se často inspiroval formami vycházejícími z lidového stavitelství. Nejvýznamnějším představitelem tohoto směru se u nás stal slovenský architekt Dušan Jurkovič, který po úspěchu na Národopisné výstavě v Praze roku 1895 široce rozvinul ve valašském regionu svou originální tvorbu raného období. Třetí proud pak tvořili architekti, kteří odešli studovat na vídeňskou akademii a pod vedením Otto Wagnera se z nich stali přední nositelé nových architektonických směrů přelomu 19. a 20. století. Wagner mezi lety 1894 až 1913 vyučoval architekturu na akademii ve Vídni. Přibližně v té době se začal hlásit k moderní architektuře, která měla odrážet život a myšlenky moderního člověka, a odmítl všechny stylové imitace coby falešné a nevhodné. Roku 1896 vydal pojednání *Moderne Architektur*, ve kterém zveřejnil své myšlenky a principy nového stylu založeného na účelnosti a funkci, na vhodně zvoleném materiálu a na jasnosti forem.⁸⁾

Z hlediska proměny architektury Podradhošťského regionu se zdá být důležité dílo již zmíněného architekta Dušana Jurkoviče, který mezi lety 1889 - 1899 pracoval ve firmě vsetínského stavitele Michala Urbánka. Zde se snažil zúročit svá vídeňská studia u Camilla Sitteho a i vliv slovenského architekta Blažeje Bully, snažícího se v osmdesátých letech 19. století vytvořit slovenský národní styl.

Pod vlivem silných dojmů z pražské Zemské jubilejní výstavy roku 1891 Jurkovič následujícího roku vytvořil pro vsetínskou Národopisnou výstavu typickou valašskou jizbu a roku 1895 pro pražskou Národopisnou výstavu pak spolu s Urbánkem realizovali celou valašskou vesnici. O dva roky později oslovila Urbánka frenštátská Pohorská jednota Radhošť a nabídla mu možnost vystavět na Pustevnách nedaleko vrcholu Radhoště horské útulny. Této výzvy využil Jurkovič a vypracoval ve “valašském slohu“ projekt na dvě nové ubytovny, který zahrnoval i menší stavby zvoničky a kuželny, realizovaný v letech 1898 - 1899. Výjimečně zdařilou syntézou folklórních prvků z Valaška a Slovenska s reformními myšlenkami anglického hnutí Arts and Crafts a s nastupující secesí si Jurkovič vysloužil přívlastek básník dřeva.⁹⁾ **Útulna Maměnka** vychází svým řešením ze staveb čičmanské zádruby a karlovického fojtství. **Jídlna Libušín**⁵⁾ v půdorysu zase z karlovického kostela a v pojetí dekoru z bratrské kazatelny v Hrubé Lhotě. Dekorativní výmalbu provedl podle návrhů Mikoláše Alše Jurkovičův přítel, malíř Karel Štapfer. Stavby na Pustevnách se staly v následujících letech vzorem pro zdejší architekturu a folklórní detail se ještě v době po první světové válce těšil oblibě ve výzdobě průčelí rodinných domů a vil.¹⁰⁾

Do Frenštátu se tyto nové trendy dostávají velmi záhy. Již roku 1899 Dušan Jurkovič projektuje, pro říšského poslance JUDr. Eduarda Parmu, **sušárnu na ovoce**,⁶⁾ Horečky čp. 1134. Ve svahu volně stojící stavba měla být snad prostorovou skicou právě budovaných Pusteven.¹¹⁾ Drobný zděný objekt, vycházející z obdélného půdorysu, je podsklepený a stojí na kamenné podezdívce. Ze tří stran ho obíhá zdobená pavlač, kryje ho sedlová šindelová střecha s polovalbou, zakončenou vížkou s korouhví a romantickými komíny. V padesátých letech stavba údajně sloužila jako chlév a to se odrazilo na jejím stavu. Současní majitelé si však uvědomují její historickou hodnotu a zasadili se o její uvedení do původního stavu.

Zpět k historizujícím formám se ještě roku 1904 vrací frenštátský stavitel Alfréd Parma ve svém návrhu **tkalcovské školy**,⁷¹ Tyršova čp. 913. Díky silné tkalcovské tradici představitelé města již od sedmdesátých let usilovali o zřízení odborné tkalcovské školy. Jejich hlasy byly vyslyšeny a roku 1882 se zde taková škola otevřela. V roce 1899 označila inspekce dosavadní budovu za nezpůsobilou školním účelům a začalo se uvažovat o její přestavbě. Městský výbor však roku 1904 rozhodl o výstavbě budovy nové a zadal ji městskému staviteli Parmovi. Ten ji koncipoval jako protaženou jednotraktovou patrovou stavbu se střízlivými historizujícími fasádami, krytou mansardovou střechou. Na žádost městského představenstva ji ale nakonec z finančních důvodů nahradila střecha valbová.⁸¹ Nákladem 58 400 korun město vystavělo účelovou a na svou dobu jistě moderní odbornou školu. Kromě tří učeben, kabinetu, skladiště přízí a ředitelského bytu se tam nacházely dílny pro ruční i mechanické tkalcovství, strojovna s benzínovým motorem, benzínové vytápění a elektrické osvětlení.¹²⁾ Škola ale byla vzdálena od železničního spojení a od počátku měla malou návštěvnost, což se s příchodem války ještě zhoršilo. Definitivní úpadek nastal po založení konkurenční městské obchodní školy. Roku 1922 se proto přenesla do Frýdku a budovu získala dívčí měšťanská škola, do té doby sídlící v druhém poschodí radnice. Nedostačující kapacita měla roku 1927 za následek přístavbu druhého patra, kterou provedla firma F. a E. Vysloužil z Frýdlantu nad Ostravicí. V přízemí a prvním patře nově adaptované budovy se usídlila dívčí obecná a v druhém patře dívčí měšťanská škola. Další stavební úpravy následovaly po roce 1949, kdy se dostavělo jihovýchodní křídlo. Dále byla mezi lety 1957 až 1965 přistavěna tělocvična spojená se školní budovou propojovacím traktem. Posledním velkým zásahem se stala přístavba učeben chemie a fyziky a školní jídelny. Množství provedených stavebních úprav původní podobu budovy téměř setřelo.⁹¹

Pouze rok po novostavbě tkalcovské školy její stavitel již začíná reflektovat nově přicházející trendy. Důkazem toho je projekt secesní **budovy tělocvičny**,¹⁰¹ Tyršova čp. 937, který vypracoval na objednávku frenštátského Sokola. Počátky zdejší Tělovýchovné jednoty se datují do roku 1871, kdy měla již 60 členů. Pro neustále narůstající počet členů v následujících letech přestaly vyhovovat dosavadní prostory hostinců Střelnice a Slavie, proto roku 1904 začala jednání o stavbě vlastní tělocvičny. Jednota zakoupila pozemek za školní budovou a započala s vlastní výstavbou, hotovou na jaře 1906. Po dodání vnitřního zařízení a náradí se sokolovna slavnostně otevřela pro veřejnost 12. srpna 1906. Stavitel tělocvičnu situoval kratším průčelím do tehdejší spojovací uličky (dnešní Palackého ul.) z ulice Horní do Mariánské, delší hlavní průčelí zřídil v prodloužení hlavního průčelí sousední budovy tkalcovské školy.¹⁴⁾ Vstupní část budovy pojal jako patrovou, za ní v ose vchodu napojil přízemní prostor tělocvičny. Vstupní trojosou fasádu s výrazným středovým vikýřem ozvláštnil bosovanými nárožími a doplnil secesním dekorem, vše zastřešil mansardovou střechou. Budova plní svůj účel, v téměř autentickém stavu,¹¹⁾ dodnes.

Ojedinělým příkladem pronikání nových moderních materiálů, úzce spojeným s nástupem moderny, se zde stala **budova bývalé textilní továrny** z roku 1911, na ulici Nádražní. Unikátní stavba s železobetonovým skeletem představuje jednu z prvních tohoto druhu u nás. Zřejmě ji inspiroval ateliér významného francouzského architekta Auguste Perreta. Průkopníkem v oblasti užívání nových materiálů se kolem roku 1892 stal Francois Hennebique, který jako první vytváří železobetonové skelety založené na systému "*podpěry a průvlaku s náběhy, trámu a desky*". Jeho myšlenky pak dále rozvedl v řadě svých děl Auguste Perret.

Frenštátský továrník ing. Viktor Křenek před rokem 1909 podnikl studijní cestu po západní Evropě. Dá se předpokládat, že se v Paříži

seznámil s Perretovými realizacemi. Po svém návratu do Frenštátu si mezi lety 1909 až 1911 dal vystavět na svou dobu velmi moderní textilní továrnu. Objekt, jehož železobetonový skelet vychází ze systému Hennebique, postavila neznámá francouzská nebo italská firma. Pátrání po projektantovi značně stěžuje skutečnost, že podnikový archiv firmy Křenek v padesátých letech zmizel, ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně a ve Frýdku - Místku není. V padesátých letech zničená původní fasáda sestávala z přiznané konstrukce sloupů a trámů a vyzděných ploch mezi nimi. Ocelová okna členila síť podélných a příčných žeber. Ukončení sloupů, některé dekorativní železné detaily brány a oplocení odrážely secesní formy, ale stavba jako celek předznamenávala nástup funkcionalismu.¹²⁾ Dnes se budova nachází v soukromém vlastnictví, naprosto ji znehodnotily pozdější doplňky.¹³⁾¹⁵⁾

Zajímavou stavbou, ovlivněnou však již architektonickým tvaroslovím stylu art deco, je **budova Okresního dětského domova s dispensářem Masarykovy ligy proti tuberkulóze**, Dolní čp. 1004. V minulém století ve městě existovala řada zdravotnických zařízení. Od roku 1762 šlo o starý špitál, který byl ale roku 1913 zbořen. Jeho funkci ještě téhož roku zaujala nepříliš zajímavá, jednoduchá, nově postavená **budova chudobince**, Tyršova čp. 949, podle projektu Alfréda Parmy.¹⁴⁾ V současnosti v ní sídlí zubní oddělení a policie České republiky a nenávratně ji poznamenaly pozdější úpravy.

Již roku 1918 navrhuje předseda chudinské rady Jan Krč na zasedání obecního výboru zřízení fondu na zbudování dětského domova a zároveň obec žádá, aby chudým dětem zajistila dostatek jídla.¹⁶⁾ Neutěšenou situaci v oblasti výstižně popisuje i *Památník vydaný k otevření dětského domova: „Horský náš kraj je krásný a poskytuje hojného ověžení cizincům a v mnoha případech vrací jim i ztracené zdraví. Avšak k vlastním dětem svým je tvrdý a krutý. Kamenitá půda je skoupá, práce na poli těžká, klimatické poměry*

*nepříznivé a proto bída a nouze tu domovem. Rozšířený alkoholismus a tuberkulosa působí tělesnou a duševní degeneraci. Následky vyjmenovaných zjevů krutě mstí se na dětech, jichž bledá, hubená líčka zřetelně mluví o podvýživě.*¹⁷⁾ Během roku 1918 vznikají spolky zprostředkovávající dětem pobyt na venkově, například České srdce, Péče o dítě a další. O dva roky později se tyto spolky slučují se Sirotčím spolkem sv. Ludmily v organizaci nazvanou Okresní péče o mládež. Roku 1925 pak organizace žádá obec o podstoupení pozemku v Dolní ulici za účelem výstavby domova pro sirotky a opuštěné děti.¹⁸⁾ Budovu podle projektu¹⁵¹ brněnského architekta Jaroslava Stockara-Bernkopfa z roku 1925, nákladem 400 000 Kč, vystavěla místní firma Aleš Parma a Ludvík Marholt. Novostavba skládající se ze dvou k sobě přiléhajících budov, se dočkala slavnostního otevření 1. května 1927. Ústřední patrová část s hlavním dvoukřídlým vchodem byla určena pro dětský domov. K ní na jedné straně přiléhal krytý přístavek pro umístění kočárků, s dalším zvláštním vchodem, a na straně protilehlé přízemní část s ambulancí. Tu architekt opatřil samostatným vchodem vedoucím do předsíně, ze které se vstupovalo do čekárny. Za ní se nacházely prostory kanceláře a ordinace s šatnou, místností pro rentgen a temnou komorou. Hlavním vchodem dětského domova se vstupovalo do vestibulu a z něj pak do chodby, na jejíž levé straně se nacházely vchody do jídelny a kuchyně. Po pravé straně byla kancelář a poradna s čekárnou a záchody. Do patra s pokoji pro děti vedlo dvouramenné schodiště, dále se tam nacházel pokoj pro pěstounku, zvláštní pokoj pro nemocné, izolovaný od ostatních místností, a místnost pro matku a dvě děti.¹⁹⁾ Tradiční pojetí stavby umocňovala řada detailů, například kamenná podezdívka, prudce spadající valbové střechy a střídmy dekor. Budova reprezentovala v prostředí Valašska, kde se i v architektuře silně odrážely vlastenecké tendence, styl umírněného dekorativismu spojeného s tradiční formou, jež lze do poloviny

dvacátých let vysledovat na všech Stockarových-Bernkopfových realizacích. Dnes se objekt využívá jako sídlo firem a poznamenaly ho mnohé přestavby, z nichž nejmarkantnější je snad odstranění zdobných fasád a výměna původních oken za plastová.^{16]}

3.3. Intermezzo brněnského funkcionalismu v meziválečném období

Od počátku dvacátých let se architektura postupně odklání od uměleckých řešení ve prospěch oproštěné puristické formy. Rok 1924 se stal hranicí, kdy výtvarné programy ustupují do pozadí, aby uvolnily místo novému programu racionálnímu a funkcionálnímu. Na rozdíl od ozdobné secese kladl nadcházející purismus a funkcionalismus důraz na jednoduchost a účelnost v duchu hesla amerického architekta Louise Sullivana: „*Form follows function.*” Následovníkem těchto myšlenek u nás se stal především architekt Adolf Loos, s názorem, že architektura není uměním, což ale nutně neznamená, že se má vzdát všech estetických ideálů. Jeho esej *Ornament a zločin* (1910) již svým výstižným názvem vypovídá o architektovéch postojích k dekorativnímu umění minulosti. Programové vyhlášení purismu pak přináší sborník *Život II* (1922), kde byly publikovány první puristické návrhy Bedřicha Feuersteina a Le Corbusierův článek s názvem *Architektura a purismus*. Prezentoval se tu nový vizuální styl, odrážející přesvědčení stoupenců avantgardy, že soudobá věda a technika může být zdrojem nové krásy.

Epocha první republiky zajistila Frenštátu na přelomu dvacátých a třicátých let starost o výstavbu nových úředních a veřejných budov. Tohoto úkolu se ujal brněnský architekt Oskar Poříška. První Poříškovy realizace pro město se řadí do období jeho rané činnosti, které je charakteristické postupným přijímáním zásad funkcionalismu a konstruktivismu a nabýváním jistoty architektonického názoru i výrazu.²⁰⁾ Patří sem především **budova okresního soudu s věznicí**, Tyršova čp. 1053, z roku 1927. Od roku 1848 až do 1852 se frenštátské soudnictví odbývalo v prostorách na radnici a poté soud přesídlil do budovy, kterou obec koupila od hostinského Valentina Ježíška. Původní zastaralá budova však s postupem času přestala

vyhovovat. Na jaře roku 1925 městská rada vyzývá všechny politické strany, aby vyslaly své delegáty k jednání o výstavbě nové soudní budovy. Na konci roku 1927 zemská správa politická v Brně zadala stavbu, podle Pořískova projektu, spojeným firmám Rudolf Kudlík a Vladimír Blažek a stavitelům Aleši Parmovi a Ludvíku Marholtovi.²¹⁾ Slavnostní otevření nové budovy proběhlo 19. prosince 1929.

Provozně poměrně komplikovaného úkolu se architekt zhostil zdařile. Navrhl jednoduchý, ale zároveň důstojný patrový objekt nad přehledným půdorysem ve tvaru písmene L. V přízemí hlavního uličního traktu umístil kanceláře pozemkových knih, podatelnu a registraturu. V pravém rohu za nimi následoval byt dozorce věznice, ze kterého se vstupovalo do jejích vlastních prostor. Ta pak byla přístupná i z přilehlého vězeňského dvora, odděleného od boční ulice zdí. Z dochovaného půdorysu přízemí¹⁷⁾ je patrné, že místnosti tam umístěné byly vyhrazeny pro ženy, mužské cely se pak nalézaly ve dvorním křídle prvního patra. Do patra uličního traktu architekt umístil jednací síně a kanceláře soudu. Budova stojí na kamenné podezdívce z mohutných kvádrů, kamenné obložení sahá až po okna přízemí, v místech úseku s obytnou funkcí pak až do výšky patra. Hlavnímu průčelí s mírně vtaženou střední částí dominuje krytý vstupní portál, jehož zastřešení podpírá dvojice monolitických sloupů ze zašovského pískovce. Budovu kryje sedlová střecha s poměrně prudkým spádem.²²⁾ Roku 1969 byl objekt okresního soudu adaptován pro užívání gymnázia, které zde sídlilo až do roku 1991. Tehdy se přestěhovalo do nově zrekonstruované budovy v Martinské čtvrti. Dnes objekt¹⁸⁾ slouží škole pro zdravotně postižené děti.

Počátek třicátých let přináší v Pořískově tvorbě změnu v pojetí architektonického výrazu, charakterizovanou překonáváním jednostrannosti raného funkcionalismu a jeho puristického základu. Architekt v této době začíná zohledňovat hledisko sociálních

a společenských faktorů, které aplikuje na konstrukčně více rozpracované obecné zásady funkcionalismu. Odklání se od pouhého uplatňování racionálních norem a více se soustředí na práci s prostorem a formou a na prohloubení smyslu funkční architektury. To sebou nese i jistou individualizaci jeho architektonického projevu, odrážející se v rozmnožení forem a výrazových prostředků.²³⁾ Dřívější přísně pravoúhlé tvary, užívané v půdorysu, nahrazují křivky, převažující bílé omítky fasád střídá tlumená barevnost. Základní dispoziční rozvrh, vycházející důsledně z funkce stavby, však zůstává i nadále promyšleně účelný.

V tomto duchu roku 1930 vytvořil svou další zakázku – **návrh na stavbu kina**¹⁹⁾ pro místní tělocvičnou jednotu Sokol. Historie pravidelných filmových představení ve městě se datuje do doby téměř před sto lety, kdy zde roku 1913 Sokol zřídil své první kino v hotelu Slavia. S žádostí o licenci k provozování kinematografu přichází roku 1927 i Jednota Orel, která nedlouho předtím získala objekt bývalé továrny Simon Mandlen, adaptovala ho k tělovýchovným účelům a pro kinematografická představení. Žádost podepřela mimo jiné zdůvodněním: *„Jelikož členové Orla a stoupenci strany lidové ve Frenštátě, kteří tvoří mohutnou a důležitou složku politickou tamtéž, nemohou pro politické rozvrstvení a z důvodu vlastního přesvědčení navštěvovati Kino Sokol, dovolávají se zřízení nového kina, které by tendencím i náboženským potřebám strany vyhovovalo.“* Po řadě neshod s městským zastupitelstvem, týkajících se této záležitosti, nakonec obě strany dospěly ke kompromisu a v listopadu roku 1928 bylo kino uvedeno do provozu. Vlastní licenci obdrželo až v únoru 1929, a to urychleně po nepříjemných dotazech ze strany konkurenčního Kina Sokol, jak prý si to mají vysvětlit, že se v Kině Orel promítá bez licence. Z archivních materiálů je obtížné odhadnout, v čem spočíval pravý důvod pro otevření tohoto kina. Zda to byly politické různice, nebo žárlivost na podnikatelskou úspěšnost

konkurence a snaha o vlastní finanční přilepšení v novém oboru, který se v té době jevil jako lukrativní, zůstává otázkou. Dochované dokumenty svědčí o tom, že Kino Sokol profitovalo a tuto skutečnost potvrzuje i fakt, že si sokolská jednota roku 1930 vystavěla novou budovu kina (podle projektu Oskara Pořísky). Nicméně se ukázalo, že dvě kina jsou na město příliš a již v polovině třicátých let se obě stala prodělečnými. Svorně si pak stěžovala na shodný důvod nezdaru: „*Na kulturní filmy, které předvádí se pro povznesení kulturní úrovně zdejšího kraje, značně doplácí, poněvadž značnému počtu dětí nezaměstnaných dělníků, chudých horalů a chalupníků musí poskytovat na školní představení volný vstup a nepatrný počet návštěvníků kulturně výchovných filmů nemůže odvésti na vstupném tolik, kolik zaplatí za propůjčení filmu.*“ Do finanční tísně se dostalo především Kino Sokol, které navíc muselo splácet dluhy z nedávno dokončené stavby.²⁴⁾

Jednota Sokol si zde (Tyršova čp. 1071) na velmi úzkém pozemku vybudovala moderní polyfunkční stavbu s kulturním posláním, provozně odpovídající nejvyšším požadavkům tehdejší doby. Mimo prostor vlastního biografu, se sálem pro 400 osob a projekční místností v patře, budova disponovala i rozměrným jevištěm se sníženým orchestřištěm a nezbytným zázemím (šatny apod.), menším sálem, foyerem a bufetem. Tělo stavby tvoří spojení několika strohých kubických hmot. Vstup do budovy, umístěný v levém dolním rohu hlavního průčelí, kryje subtilní markýza vynášená čtyřmi štíhlými sloupky, vedou k němu tři schody lemované kovovým zábradlím stáčejším se do oblouku. Plochu čelní fasády nad vstupem prolamuje přerušovaný pás horizontálně protažených obdélných oken, v nárožích ji ozvláštňuje neotřelý dekorativní prvek šesti krátkých úseků říms, řazených v pravidelných odstupech nad sebou. Důkazem skvělého, účelně koncipovaného architektonického řešení je snad i to, že budova téměř v nezměněné podobě²⁰¹ plní svou funkci až dodnes.

Motiv křivky, se kterým jsme se setkali v detailu zábradlí sokolského kina, architekt ještě téhož roku rozvíjí v monumentální podobě v budově **Městské spořitelny**^{21),22)}, náměstí Míru, čp. 29. Tak jako v jiných městech zemí českých na sklonku 19. století, projevila se i ve Frenštátě potřeba založit lidový peněžní ústav. Obecní výbor se proto na schůzi v lednu 1897 usnesl na zřízení spořitelny, které v dubnu 1901 zemský výbor markrabství moravského potvrdil. Následně byly vypracovány stanovy a zvolen spořitelní výbor v čele s předsedou – starostou města Aloisem Fialkou. Zpočátku se úřadovalo pouze dvakrát týdně v místnostech obecní kanceláře. Ale již od roku 1904 se úřadovalo denně ve zvláštní místnosti k tomu vyhrazené. S narůstající agendou však i tato místnost přestala vyhovovat a spořitelna se přesunula do rozšířených, vhodně upravených místností v radnici. Do státního převratu byl vývoj ústavu pozvolný, ale po něm nastává nebývalý rozkvět a ke konci roku 1930 dosáhla výše vkladů hotovosti 20 miliónů Kč. O vzrůstu agendy svědčí i to, že spořitelna tehdy zaměstnávala již pět úředníků. Původní prostory se opět staly nevyhovujícími, spořitelní výbor se proto roku 1927 rozhodl, že od města zakoupí starou budovu okresního soudu stojící na rohu náměstí.²⁵⁾ Dalo by se říci, že spořitelna objekt kupovala již se záměrem jej zbourat a postavit zde budovu úplně novou. Soutěže na vypracování projektu se zúčastnili i ostravští architekti František Kolář a Jan Rubý, kteří ve svém návrhu²³⁾ pracovali spíše s konzervativnějšími formami. Patrovou budovu koncipovali na obdélném půdoryse v kompaktní hmotové i dispoziční skladbě a završili ji sedlovou střechou s třemi na sebe těsně navazujícími vikýři. Plochu fasády rytmicky prolomili řadami oken, v patře téměř čtvercovými a v přízemí vertikálně protaženými. Spořitelní výbor však upřednostnil odvážnější návrh Oskara Pořísky – architekta, který se svými předchozími stavbami ve městě již osvědčil.

Nevýhodnou nárožní polohu budovy architekt vyřešil tím, že nepoužil pravý úhel, ale vytvořil plynulou křivku ohýbající se kolem nároží. V přízemí patrové budovy, vycházející z obdélného půdorysu, umístil dvoranu spořitelny, v patře potom zasedací síň, ředitelnu a archiv. Zajímavostí je, že se uvažovalo, že by se v prvním patře umístilo muzeum, nakonec ale výbor rozhodl o vystavění dvou bytových jednotek s příslušenstvím. Fasádu v přízemí architekt otevřel do okolního prostoru rozměrnou skleněnou stěnou přecházející půlkruhem přes nároží. Nad ní v nárožní části patra umístil balkon se širokým francouzským oknem. Nad křehkou stěnou přízemí spočívá poměrně uzavřená těžší hmota patra, stavící se proti konstrukčním zásadám, kladoucím obvykle lehčí hmotu na těžší. Jde patrně o důsledek snahy o individualizaci architektonického projevu, která se zde uplatňuje i v dalších prvcích, například v použití vyložených říms, které zde nebyly funkčně vynuceny, a v celkové členitosti části patra. Plochou střechu architekt zakončil nízkým uzavřeným kubusem, který zajišťuje přístup na střešní terasu.²⁶⁾ Stavba, provedená místní stavitelskou firmou Parma a Marholt, byla dokončena a zkolaudována 15. října 1931. Fond spořitelny však nedostačoval na zastavení celého pozemku a proto se spořitelní výbor rozhodl odprodat městu část pozemku ve výměře asi 235 m² na výstavbu pošty.²⁷⁾

Nedlouho na to, na jaře roku 1930, se z nařízení ministerstva pošt a telegrafů konalo komisionelní jednání o podmínkách stavby a nájmu nové **poštovní budovy**, Horní čp. 206, jejíž projekt²⁴⁾ byl zadán k vypracování opět Oskaru Pořískovi. Ten zde navrhl řadový dvoupatrový objekt na půdorysu kopírujícím tvar písmene U a obklopujícím velký manipulační dvůr. Vjezd na dvůr zajišťoval průjezd mezi poštou a spořitelnou. Do přízemí architekt ve dvou místnostech umístil listovní a balíkové oddělení pošty, přístupné přímo z ulice domovní chodbou vedoucí do zvláštní dvorany před vlastním úředním manipulačním prostorem. Na balíkové oddělení

navazovalo z pravé strany skladiště balíků, do něhož vedly i zvláštní dvoukřídlé dveře z průjezdu do dvora. V prvním patře se nacházelo pět místností: úřadovna přednosta poštovního a telegrafního úřadu, úřadovna peněžní pošty, manipulační místnost pro kartování, telegraf a expedici, ústředna pro místní a meziměstský telefon a místnost pro doručovatele. V druhém patře pak byl byt domovníka a skladiště tiskopisů.²⁸⁾ Uliční průčelí plošně člení otvory oken a dveří. V přízemí to byl po levé straně zapuštěný vchod s dvoukřídlými kyvnými dveřmi s trubkovým madlem a po straně pravé vrata vedoucí do manipulačního dvora, jejichž detaily svislého a vodorovného členění vytvářely pravidelný pravoúhlý rastr. Okna přízemí jsou vertikálně protažena a vyvolávají dojem zvýšeného přízemí. Patro nad nimi člení horizontálně protažená čtyřdílná sdružená okna, která se opakují i v odsazené fasádě druhého patra, před níž je po celé délce zbudována terasa s “parníkovým“ zábradlím. Geometrickou čistotu uliční fasády a její až téměř grafické vyznění podtrhoval nápis nad zónou přízemí.²⁹⁾ V dnešní době se objekt využívá ke komerčním účelům a kromě změněné barevnosti fasády a zazdění vjezdu do dvora, dnes jsou na jeho místě prolomena dvě okna odpovídající oknům ostatním, se ho žádné větší přestavby nedotkly.²⁵⁾

Posledním dílem architekta Pořísky pro Frenštát se stal nerealizovaný návrh **domu s malými byty** z roku 1931. Architekt se otázce bydlení věnoval téměř od počátku své tvorby. Velký zájem o tuto problematiku ho roku 1927 vedl ke studijní cestě po Německu a Rakousku. Navštívil výstavu Die Wohnung ve Stuttgartu, věnovanou řešení individuálního i kolektivního typu bydlení, dále pak Frankfurt, Norimberk a ve Vídni studoval bytovou výstavbu financovanou státem. Nabyté poznatky a zkušenosti zhodnotil ve své tvorbě v řadě úsporných bytových domů vystavěných s co nejnižšími pořizovacími náklady.³⁰⁾ Ve většině případů šlo o dvoupodlažní a třípodlažní bloky kryté valbovými střechami, s jednoduchými průčelími podřízenými

vnitřní dispozici a se schodišti umístěnými ve středu bloku. To se týkalo i frenštátského bytového domu, který měl být třípatrový. Z podesty jeho schodiště měly být přístupny tři bytové jednotky a samotné byty měly sestávat s obývací kuchyně s koutem na vaření, s šatny a sprchového koutu. V zadním traktu chodbové části měla být situována svobodárna.³¹⁾

Výše zmíněné realizované veřejné budovy měly svůj nesporný význam. Do prostředí malého podhorského města se jejich prostřednictvím poprvé ve větší míře přenášejí myšlenky moderní architektury a také se stávají dokladem architektovy schopnosti citlivého přístupu k řešení úkolu daného jedinečností stavebního programu. Vědomí závažnosti projektantské činnosti v této oblasti vystihují nejlépe Pořískova vlastní slova: *„Architektonická koncepce veřejné budovy vychází z moudře usměrněné skutečné potřeby, a ať jde o půdorys, či provozní systém a volbu konstrukcí či materiálů, vždy se k této skutečné potřebě vrací. Projektovat veřejnou budovu nesmí nikdy znamenat experiment. Každá veřejná budova je svým posláním určena širokému a v převážných případech různorodému okruhu uživatelů. Veřejná budova se nestaví proto, aby byla pomníkem slávy projektantovy, nýbrž proto, aby sloužila dennímu životu. Jedině tvůrčí energie a spojení s uvědomělou odpovědností činí architekta schopným.“*³²⁾

Dalším brněnským architektem, který ve Frenštátě působil až v druhé polovině třicátých let, byl Jan Víšek. Jeho dílo se vyznačuje klidnými a maximálně zjednodušenými formami vycházejícími z francouzského purismu perretovské orientace a z poučení z Loosovy architektury. Vliv na jeho projekty mělo také studium italské klasické architektury a italského racionalismu. Tudíž nepřekvapí, že kladl důraz na úměrnost, čistotu a řád, na harmonii proporcí a správný vztah částí a celku – principy klasické estetiky. Výsledkem těchto vlivů a postojů se staly mimořádně ukázněné

až strohé geometrické formy, které však u velkých veřejných staveb vedly někdy až k jakési strnulosti.³³⁾ Což byl i případ **projektu kasáren pro 8. dělostřelecký pluk**, přesunutý do Frenštátu z Opavy. Podobu kasáren ale nejspíš také velkou měrou ovlivnil zadavatel stavby – Ministerstvo národní obrany v koordinaci se Zemským vojenským velitelstvím a jejich vnitřními předpisy, týkajícími se podoby vojenských staveb. Komplex byl vystavěn na jižní straně města, jeho východní strana tvořila k silnici obrácené průčelí. Tam se ocitla budova mužstva a velitelství. Budova mužstva byla dvoupatrová, s třípatrovými bočními křídly, budova velitelství dvoupatrová s jedním křídlem třípatrovým. Na severní stranu seřadiště architekt umístil menší dvoupatrovou budovu pro mužstvo a přízemní mírovou remízu. Na východní straně se nalézaly ve dvou řadách čtyři stejné přízemní remízy, augmentační skladiště a stáje. Na jižní straně seřadiště stály vesměs stáje s příslušenstvím, jízdárny, kolny, dílny, atd. Kasárenské prostranství obíhal pevný železný plot na zděném soklu.^{34)26]} Architekt stavby povětšinou řešil jako velmi jednoduché geometrické útvary, kryté sedlovými střechami, jejichž kompaktní hmoty nic nenarušovalo. Fasády všech budov byly shodně hladké, členěné pouze řadami stejných vertikálních oken. Strohý účín se Víšek pokusil zmírnit jen u největšího objektu, budovy mužstva.^{27]} Řešil ji jako dvoupatrový horizontálně protažený hranol nad půdorysem písmene U, na nárožích ozvláštňený převýšenými třípatrovými věžovitými útvary, v nichž byla umístěna schodiště. Hlavní průčelí s mírně předstupující, výškově zdůrazněnou pětiosou vstupní částí pak orientoval do nádvoří obklopeného dalšími objekty. Střední část budovy zastřešil sedlovou a “schodišťové věže“ plochou střechou.³⁵⁾

Výstavba tohoto velkého komplexu přinesla městu řadu změn. O tom, jak na ni zřejmě pohlíželo místní obyvatelstvo a jaká byla jeho očekávání, nás informuje dobový tisk: „*Budují se pilně ve velkém měřítku a do zimy budou hlavní budovy pod střechou. Pro místní*

živnostníky zatím stavba nepřinesla čekaného oživení, neboť při stlačených cenách netroufají si vydělati na nutnou režii, takže např. stolaři ztrácejí zájem na dodávce. Celkově přece však stavba znamená mnoho: výdělek pro několik set dělníků, pro autodopravce, povozníky, sklady piva a potravin apod. Na staveništi se bude pilně pracovati i příštím rokem, hlavně na obytných budovách a bytech pro gážisty. Bývalé trhovisko je již nyní zastaveno domky soukromníků. U Tírny byla např. zahájena stavba větší vily p. dra Jindřicha Tučného z Prahy a další stavby v okolí hřbitova jsou v projektu. Vyměřují se pro ně parcely, takže hřbitov bude patrně zcela obestavěn. Ruch u hřbitova roste, přibývá zde i obchodů. S příchodem posádky bude konečně třeba řádně upravovat, rozšiřovat a dláždit cesty. Již nyní se bolestně pociťuje nedostatek společenského domu ve Frenštátě s reprezentačními místnostmi. Kasárny znamenají pro město nové společenské a hospodářské období, pro které je potřeba náležitých příprav. Také je naděje, že postavením kasáren vzroste požadavek, aby byla u nás zřízena požadovaná střední škola.“³⁶⁾ Většina velkých očekávání se samozřejmě nedočkala naplnění a v době po roce 1968 si většina obyvatel zřejmě přála, aby kasárny, které se v té době na dalších dvacet let staly “domovem“ sovětských okupantských vojsk, nikdy vybudovány nebyly. V dnešní době tyto budovy prošly řadou přestaveb a adaptací na bytové a komerční prostory a z jejich původní podoby se nezachovalo takřka nic.

3.4. Frenštát “turistický“, aneb zvelebování Horeček

Horečky jsou nevelkou oblastí nalézající se na západním okraji města Frenštátu, na pomezí katastru s Trojanovicemi. Již od konce 19. století, po vystavění výletního hostince Vlčina roku 1895, se staly oblíbeným výletním místem a v době mezi válkami jejich popularita ještě vzrostla. Jejich turistického potenciálu si jako jeden z prvních všiml frenštátský továrník a podnikatel Petr Polach a během jednoho desetiletí zde zbudoval moderní rekreační středisko.

Zrodu samotného rekreačního komplexu předcházela pravděpodobně nápad vybudovat si v malebné krajině Horeček vlastní **víkendový dům**. Vypracování návrhu se roku 1931 ujali mladí frýdecko-místečtí architekti Lubomír a Čestmír Šlapetové, kteří se už od počátku své kariéry zabývali problémem dřevěného rodinného domu, vhodného do hornaté beskydské krajiny. Dle dochované části návrhu²⁸⁾ můžeme soudit, že architekti dům zamýšleli jako patrovou dřevěnou stavbu na jednoduchém obdélném půdorysu. Jeho sepětí s okolní přírodou se snažili vyjádřit pomocí užitého místního dřevěného materiálu. Citlivého zasazení do okolní krajiny snad chtěli dosáhnout mansardovou střechou, která byla v půli zalomena, čímž se zvýšil její spád. Do středu hlavní fasády zasadili vchodové dveře, přístupné ze dvou schodů a po stranách lemované dvojicí úzkých vertikálních francouzských oken. Vertikální vyznění domu vyvážili horizontálně protaženým vikýřem umístěným v ose vchodu. Levé průčelí velmi jednoduše rozčlenili dvěma stejnými nad sebou umístěnými trojdílnými okny. Stavba z neznámých důvodů realizována nebyla.

V květnu roku 1932 však zde začal továrník Polach s výstavbou patnácti víkendových vilek pro ubytování letních hostů.³⁷⁾ Drobné vilky později doplnil o komplex tří budov: roku 1934 to byl hotel Pantáta a 1938 penziony Panímáma a Mariánka s letním koupalištěm. Tak vzniklo rekreační středisko často označované jako **Polachova**

osada.²⁹⁾ Hotel byl plně vybaven ústředním topením a teplou vodou a nabízel ubytování ve 110 pokojích. Atraktivitu střediska také pravděpodobně zvýšila jeho přístupnost automobilem a 24 garáží, které mělo pro své hosty k dispozici.³⁸⁾

Ve druhé polovině třicátých let zde také vyrostla řada pomníků. Stoupající oblíbenosti Horeček si záhy všiml i Frenštátský okrašlovací spolek a roku 1937 si vzal za úkol zde postavit pomníky významným místním rodákům – malíři Břetislavu Bartošovi a básníku Josefu Kalusovi. **Bartošův pomník**³⁰⁾ tvoří kamenná konstrukce, z níž vybíhají jakési sloupy, mezi nimiž je umístěna plaketa odkazující k osobě malíře. **Kalusův pomník**³¹⁾ autoři pojali jako vertikálně protažený hranol, na jehož vrcholu spočívala busta básníka (dnes umístěná ve městě v Horní ulici) od frenštátského sochaře Jana Knebla. Na pomnících se zřejmě podíleli i valašskomeziříčští umělci: architekti Alois Balán a Bohumír Kupka a sochař Miloslav Bublík.³⁹⁾

Jen o rok později reagoval Petr Polach na zdejší stavební aktivity Okrašlovacího spolku vybudováním **pomníku prezidenta T. G. Masaryka.**³²⁾ Architekturu pravděpodobně navrhl Bohumír Kupka, bronzová socha v nadživotní velikosti byla dílem Miloslava Bublíka. Sochu 24. července 1938 slavnostně odhalil frenštátský rodák, tehdejší ministr pošt a telegrafů Alois Tučný, za přítomnosti starosty města Frenštátu Rudolfa Skřivana, starosty obce Trojanovice Josefa Malého, okresního hejtmana z Místku p. Cydlíka, generála Josefa Brauna, dárce sochy Petra Polacha a dalších pěti tisíc lidí. V popředí památníku stál kamenný prvorepublikový československý znak, v pozadí čtyři mohutné pylony pro řecké ohně. Ohromný dojem památníku umocňovalo elektrické osvětlení.⁴⁰⁾ Rok nato, po vpádu německých vojsk, okupanti sochu odstranili a odvezli do Německa. Po válce pak byla nalezena v Oranienburgu a roku 1947 navrácena a osazena na své původní místo. Na počátku padesátých let ji však definitivně zničili příslušníci SNB.⁴¹⁾

Rozrůstání Horeček znamenalo pro město nesporný přínos, vznikala nová pracovní místa a ekonomickou situaci města také určitě vylepšil i příliv turistů. Přesto se ne vždy setkalo ze strany místních obyvatel s kladným ohlasem, o čemž nás přesvědčivě informuje místní tisk: *„Od chvíle, kdy Horečkami vede vodovod, stoupl zájem o stavební místa na nich, který byl již dříve šířeji probuzen otevřením Polachovy osady, hotelu U pantáty, úpravou cest pro automobily apod. Příklad Polachův táhne – a tak začíná spekulace s pozemky. Již v příštím roce mají býti postaveny na Horečkách hned čtyři vily soukromníků – projektována je na Krčovicích vila pí Valentové z M. Ostravy, p. Vignatiho z Přerova, p. Tomáštika z M. Ostravy aj. O pozemky Bartošovy na Přední horečce uchází se ostravská společnost, která míní tam postaviti penzion většího stylu. Také na Krkoškovících se staví vila les. rady p. Bernartzika.*

Ačkoliv krajinský tisk vítá tento ruch na Horečkách, vyskytly se přece jen oprávněné obavy z jeho překotnosti, neboť je otázka, zdali celkovou parcelací a kolonizací Horečky získají. A zdali je to výhodné pro místní obyvatelstvo, které nemajíc parku nacházelo na Horečkách blízkou a vděčnou vycházku a zotavení. Musíme také chváliti dosavadní demokratický řád na Horečkách, kam měl každý přístup, a kde nebylo tabulek Vstup do lesa zakázán, kde nebylo pověstných ohrad a plotů s ostnatým drátem a výstrahami o pokutách a zlých psích. Byl to vzorný a svobodný anglický park, kde majitelé pozemku v zájmu turistiky a veřejné rekreace shovívavě přehlíželi menší škody, které se jim děly od některých méně pozorných návštěvníků. Byl v tom také zájem majitelů hostinců, že Horečky byly takřka socializovány – a tak host měl na Horečkách milý pocit, že je to obecní a národní park, jehož nejkrásnější místa náležejí všem.

Ale nyní leckterý poutník, pozorující to zesvětštění Horeček, se maně ptá, zdali nebyly Horečky nejkrásnější tehdy, když byly co nejméně porušovány rukou lidskou, která tak mnohé dovedla

upravit, ale i leccos pokazit? A nebylo by nyní účelné, pokusit se o záchranu těch posledních zbytků půvabů pro všechny? Nejsou oprávněné obavy, že Horečky budou vyvlastněny pro klid a požitek jednotlivců? Má býti veřejnosti znemožněna návštěva oblíbených míst? Horečky jsou tak krásné, že si jistě zaslouží této úvahy a ochrany, aby pro vždy zůstaly veřejně přístupné.

Dnes se scházejí na Horečkách geometři a vyměřují stavební místa. Musíme se již smířit s tím, že mnohá vyhlídka bude zastíněna zdívkou, leckterá svobodná procházka zatarasena plotem a výstražnou tabulkou, jako se to stalo v Kunčicích pod Ondřejníkem. A tu se ozve v srdci hlas: neznamená to jejich konec? Není potřeba organizovati akci na záchranu Horeček dříve, než bude pozdě?

Každému kéž se ujasní, že Horečky jsou naším veřejným zájmem a že by měly býti skutečně pojaty jako národní park, který zasluhuje ochrany obce i úřadů a celé širší veřejnosti, kde by se mělo stavěti a vyvlastňovati podle určitého plánu. Vždyť Frenštát bez Horeček je nemyslitelný a potřeboval by spíše ještě zalesněný Marek, Helštýn a spojující pás od trati k Horečkám, ne však likvidaci posledního zbytku zalesněného okruhu, kde přibývá odpadků a výfuků motorů. Každý uvědomělý vlastenec měl by si na Horečky činiti právo, vychozené generacemi. A kdo si chce postaviti nejlepší pomník, ať koupí parcelu na Horečkách a věnuje ji obci s posláním, aby sloužila veřejnosti. ...⁴²⁾

Jedním ze soukromníků, stavicích na Horečkách a zmíněných i ve výše uvedeném článku, byl frenštátský primář **dr. Vignaty**, který si roku 1936 významným zlínským architektem Františkem Lydie Gahurou nechal navrhnout pro tento účel **dřevěný srub**.^{33]} Architekt ho v projektu pojal jako přízemní stavbu na vysoké kamenné podezdívce, terasovitě zasazenou v prudkém svahu a krytou nízkou sedlovou střechou. Hlavní fasádu měla tvořit skládací harmoniková stěna (750 cm dlouhá a 200 cm vysoká) se zasklenou horní polovinou,

kteřá doslova propojuje interiér domu s okolní přírodou. Po celé délce této hlavní fasády na návrhu obíhá veranda obloukem se obtáčející kolem rohu a pokračující až do poloviny fasády boční. Její tvar částečně kopírovala terasa umístěná pod úrovní domu a přístupná ze sklepa buď garážovými vraty nacházejícími se na pravé boční fasádě, nebo nedaleko umístěným hlavním vchodem se schodištěm. Hlavní vchod pak vedl do předsíně, ze které se mělo vcházet do kuchyně, koupelny, spíže a prostorného obývacího pokoje. Stavebník však dům podle Gahurova projektu z neznámých příčin nerealizoval.

Dalším významným architektem, který zde nesmazatelně zanechal svou stopu, byl Bohuslav Fuchs. Tento přední brněnský funkcionalista tu působil od konce třicátých let, v době, kdy jeho tvorba procházela zásadní proměnou. Po období tvarové a lineární abstrakce, vytvářené pomocí bílých hladce omítnutých ploch a moderních materiálů jako ocel a sklo, tedy znaků příznačných pro "bílý" funkcionalismus, se v jeho stavbách objevuje dramatický kontrastní výraz, využívající vlastností a struktury přírodních materiálů, především dřeva a kamene. V neradostné době protektorátu hledal inspiraci v domácí architektonické tradici. Čerpal z lidového stavitelství, zejména pak z tvarosloví horských chalup. Časté používání přírodních materiálů mělo v letech druhé světové války i zcela praktické důvody finanční. Prudké ekonomické zhoršení, které nastalo s příchodem války, se negativně odrazilo ve stavební produkci. Ta byla zpočátku omezena a později ve většině případů úplně zastavena,⁴³⁾ což se týkalo i řady rozpracovaných projektů pro Horečky i město Frenštát.

Prvním z takovýchto nerealizovaných plánů se stal Fuchsův **návrh urbanisticko - architektonického řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách³⁴⁾ s nadstavbou penzionů při hotelu Pantáta³⁵⁾** z roku 1939 až 1940. Tehdejší penziony Mariánka a Panímáma architekt plánoval nadstavit o jedno patro a v této partii

obložit dřevem, jehož barevnost by objekty citlivě včlenila do krajiny. Stávající stavby mezi Mariánkou a Pantátou chtěl odstranit a oba objekty výhodně propojit architektonickou pergolou. Pod Mariánkou dále navrhl dlouhou kolonádu a v místech před Pantátou rozměrnou zasklenou verandu, do které by situoval restaurace s kuchyněmi a příslušenstvím. Na prostranství pod těmito budovami měl být vybudován plavecký bazén s příslušnými šatnami, loukami pro slunění, dětským bazénem apod. Návrh počítal i s přírodním divadlem v nedaleké kotlině.⁴⁴⁾

Přesto, že tyto slibně se vyvíjející stavební plány násilně přervala válka, jeden z projektů Bohuslava Fuchse zde přece jen realizován byl. Roku 1940 to byla výstavba **hotelu Vlčina**, právě podle návrhu³⁶⁾ tohoto brněnského architekta. Dnes ji považujeme za jednu z nejlepších realizací Fuchsovy romantičtější polohy. Základní koncepce objektu vychází z tradic lidového stavitelství beskydského regionu a představuje autorův obrat k vernakulární architektuře. I když v interiéru hotel poskytuje veškeré pohodlí moderní doby a architekt ho vybavil velkou restaurací, hernou, barem a pokoji s příslušenstvím, jeho vnější podoba evokuje horskou chalupu se sedlovými střechami osazenými vikýři a s fasádami důmyslně obloženými zčásti lomovým kamenem a zčásti dřevem. Ještě roku 1946 architekt projektuje hotelové garáže a podílí se na koncepci výzdoby interiéru, kterou provedli místní umělci. Autorem temperových nástěnných maleb ve společenských místnostech je Antonín Strnadel (Historie Frenštátu, Tanec Valachů) a Eduard Milén (Tři řeky) a dřevořezby s lidovými motivy vytvořil Karel Langer.⁴⁵⁾ Hotel Vlčina³⁷⁾ se dodnes obešel bez výraznějších přestaveb a jako jeden z mála objektů na Horečkách není ani příliš zchátralý, zřejmě proto, že byl ještě donedávna v provozu.

Doba protektorátu se pro Horečky nestala příliš šťastným obdobím. Do budov Polachovy osady byli ubytováni chlapci, přesunutí sem

z válkou zničených německých měst Třetí říše. Pravděpodobně šlo o děti z elitních německých rodin vychovávané pod vlivem idejí o nadřazenosti árijské rasy a antisemitismu, členy polovojenské mládežnické organizace NSDAP, zvané Htlerjugend.⁴⁶⁾ Po skončení války se na Horečky opět vrátil turistický ruch, ale jejich popularita spíše upadala. Ke konci šedesátých let, po úspěchu Jiřího Rašky na zimní olympiádě v Grenoblu (1968, získal zlatou medaili ve skoku na lyžích), byl ještě na Horečkách vybudován skokanský můstek s nadějí na obnovení jejich zašlé slávy, ale vpád sovětských vojsk a nástup komunistického režimu tyto snahy zhatil. Hotel Pantáta byl převeden do správy ROH (Revoluční odborové hnutí) a přejmenován na rekreační středisko Gustava Klimenta. Po převratu roku 1989 potomci Petra Polacha středisko získali zpět v havarijním stavu,³⁸⁾ dodnes čeká na rekonstrukci.⁴⁶⁾

Od roku 2009 město Frenštát jedná o revitalizaci Horeček s architektem Kamilem Mrvou, který v této souvislosti vytvořil architektonickou studii na rekonstrukci a doplnění infrastruktury pro různorodé aktivity a konkrétní úpravu nejvýznamnějších objektů v celém areálu Horeček včetně skokanských můstků, kde by mělo vzniknout muzeum Jiřího Rašky. Loňského roku architekt nedaleko útulny Pantáta instaloval drobný objekt zvonice, která má symbolizovat boj proti těžařským společnostem, které svými plány ohrožují historické i budoucí hodnoty obce. Nezbývá tedy než doufat, že se své slibované obnovy dočká i zbylá část Horeček.

3.5. Čtyřicátá léta a řada nerealizovaných projektů Bohuslava Fuchse

Období druhé světové války a protektorátu nebylo šťastné a ani stavebnímu dění nedávalo mnoho prostoru. Přesto ve Frenštátě můžeme i v této neblahé době nalézt několik zajímavých realizací.

První z nich byla **adaptace rodinného domu Anny Helbichové a její sestry Marty Sedláčkové**,³⁹¹ kterou mezi lety 1939 až 1940 provedl pražský architekt Jaromír Krejcar. Tento významný žák Jana Kotěry patřil k předním představitelům funkcionalistické architektonické avantgardy. Frenštátská realizace však dokládá jeho snahu doplnit funkcionalistickou architekturu regionalistickými prvky. K této romantické poloze se přiklonil po návratu ze Sovětského svazu, kde mezi lety 1934 až 1935 pobýval pracovně a kde v té době vítězily tradicionalistické směry. Zřejmě v důsledku těchto zkušeností většinu jeho prací pozdních třicátých let poznamenalo změkčování a zaoblování funkcionalistických tvarů, případně přejímání prvků z jiných, konzervativnějších zdrojů. Za příklad méně náročné, avšak velmi zdařilé architektovy práce z této doby slouží právě adaptace frenštátského domku, kterou provedl pro svou lékařku Annu Helbichovou a její sestru. V pojetí exteriéru stavba nezapře poučení Kotěrovou architekturou, vycházející z etnografické tradice, i když v tomto případě ji, na rozdíl od svého učitele, architekt pojal čistším, purističtější způsobem. Krejcar se podílel také na úpravě interiéru, pro který navrhl krb a dřevěné schodiště v hale a mnoho dřevěných nábytkových kusů v duchu valašské lidové tradice.⁴⁷⁾ Roku 1985 dům bohužel podlehl demolici.

Podobným příkladem, čerpajícím z lidové architektury a místní tradice, je i **rodinný domek pro frenštátského drogistu – Oldřicha Kaděru a jeho ženu Miladu**,⁴⁰¹ který roku 1941 navrhl Lubomír Šlapeta. Tento dům opět patří k mnoha dokladům architektovy snahy

o nalezení ideálních forem vhodných pro beskydskou hornatou krajinu. Dokládá to nejen jeho tvarosloví, jako například sedlová střecha svírající ostrý úhel, ale i užití tradičních materiálů – kamene na podezdívce a dřeva na obložení průčelí. Tradiční vzhled pak podporují i drobná, nepřiliš výstřední okna. Stavba je v souborném katalogu díla bratří Šlapetových⁴⁸⁾ označena jako realizovaná, autorce této práce se ji však ve Frenštátě nalézt nepodařilo, z čehož můžeme usoudit, že buďto již nestojí, anebo, což je pravděpodobnější, podlehla značným přestavbám a je nyní mezi ostatní zástavbou nerozeznatelná.

Od počátku čtyřicátých let se zájem města obrací k sociální problematice a s ní související kolektivní bytové výstavbě, jež ji měla alespoň částečně vyřešit. Tohoto úkolu se poměrně úspěšně zhostilo několik architektů, mezi nimi i Bohuslav Fuchs, který zde navázal na architektonickou tvorbu svých brněnských předchůdců – Oskara Pořísky a Jana Víška.

Bytová architektura tvoří ve Fuchsově díle závažnou kapitolu. Už v průběhu meziválečných let si ověřoval a tříbil dispoziční a výrazové možnosti a snažil se o řešení zásadního problému své doby, o vytvoření hospodárného a zároveň funkčního bytu a dále také o sloučení předností bydlení v rodinném domě s výhodami kolektivního bydlení.⁴⁹⁾ Mezi lety 1940 až 1944 vypracoval pro město řadu návrhů variant **obytných domů s malými byty**,⁴¹⁾ městské zastupitelstvo však upřednostnilo projekty architektů z Moravské Ostravy Františka Koláře a Jana Rubého a městského stavitele Josefa Horáčka. Už v květnu roku 1939 žádá obecní úřad města okresní úřad v Místku o stanovení stavební komise, za účelem povolení stavby tří rodinných domů pro uprchlíky na pozemku pod hřbitovem (v sedmdesátých letech podlehl výstavbě parku Osvobození) naproti vojenským kasárnám. Tyto tři jednopatrové domy,⁴²⁾ s osmi byty o předsíni, kuchyni, pokoji, záchodu a spížce, roku 1939 vyprojektovala architektonická firma Kolář a Rubý. Jednoduché domy

zastřešené valbovými střechami s drobnými trojúhelníkovými vikýři, jejichž uliční fasády ozvláštňuje pouze ve střední části rizalitově vystupující hranol, v němž je umístěn hlavní vchod a za ním schodiště, stojí stále na Rožnovské ulici čp. 1162, 1163, 1164 a až na jeden (s výrazně barevnou fasádou) téměř nezměnily svou původní podobu.^{43]}

Hned v další uliční frontě za nimi se nacházejí **další domy**, Rožnovská čp. 1182-1185,^{44]} vystavěné také původně pro uprchlíky podle návrhu Josefa Horáčka z roku 1940.^{45]} Pět dvoupatrových domů se stavitel rozhodl završit sedlovými střechami. Strohé fasády oživil partiemi neomítaného cihelného zdiva. Režné cihly použil v místech okolo hlavního vchodu a v úzkých pruzích oddělujících malá vertikálně protažená okna lemující středový rizalit.⁵⁰⁾

Dále následovala řada nerealizovaných návrhů vytvořených Bohuslavem Fuchem zejména pro město. Mezi nimi jmenujme alespoň velkolepou **studii městského stadionu a lázní**^{46]} z doby mezi lety 1941 až 1943. Nové městské sportovní středisko architekt navrhl na volné luční ploše mezi městem a rekreační oblastí na Horečkách, což byla, dle klimatických studií provedených dr. Josefem Mrkosem, nejvýhodnější oblast v tomto území. Navíc mělo středisko ležet těsně u křižovatky dálkových komunikací, takže by bylo pohodlně přístupné jak místním obyvatelům, tak i turistům. Vlastní areál měl sestávat ze stadionu, letních lázní, tenisových kurtů, menších hřišť a lidové louky pro táboření, slunění a případné slavnosti. Stadion architekt navrhl podle mezinárodních norem, v přilehlém svahu situoval diváckou tribunu a počítal také s lehkootletickou dráhou a ochozem pro diváky. Letní lázně soustředil kolem bazénu (50 x 22 m), který měl být napájený z nedaleké Lubiny za použití filtrů. Hygieně vody autor věnoval vůbec velkou pozornost. Do blízkosti lázní chtěl umístit také plochy pro slunění a dětský koutek. Tenisové kurty, další hřiště a lidovou louku napojil přímo na lázeňský provoz. Projekt byl

samozřejmě navržen s ohledem k okolní krajině a velmi pečlivě a nenápadně do ní včleněn,⁵¹⁾ čemuž mělo opět napomocť i použití místních přírodních materiálů.⁴⁷⁾

Ve stejné době vznikl i návrh na **přestavbu a přístavbu hotelu Katolický dům**⁴⁸⁾ pro frenštátský Křesťansko-sociální spolek. Zamýšlenou budovou architekt plánoval sloučit několik starších objektů a upravit celé prostranství kolem kostela sv. Martina, který se nachází v severozápadním nároží historického jádra města. V dispozici projektu se snažil přehledně spojit hotelové křídlo s hostinským traktem a původním vstupem do podloubí, které mělo zůstat zachováno. Přestavba se také nechtěla dotknout starých klenutých místností, které mohly přispět k zútulnění hotelové atmosféry. Hospodářská část s kuchyní, místnostmi pro personál a sklepy pro uchování potravin měla být oddělená a opatřená samostatným vchodem. Za tyto obslužné prostory zamýšlel Fuchs umístit tři garáže, kterých byl v té době ve městě nedostatek. V prvním patře a podkroví projektant situoval 20 hostinských pokojů. Architektonické zpracování budovy respektovalo utváření jednotného stavebního prostoru kolem kostela, proto autor dbal o vytvoření stavebně nenápadného objektu, který by byl jemný v detailu a barevně ušlechtilý. Použit k tomu chtěl opět domácí materiál, který dle architektových vlastních slov „*nejlépe souzní s architekturou kraje*“.⁵²⁾

K dalším Fuchsovým neprovedeným projektům z let 1941 až 1943 se řadí **návrh na městský kulturní dům s hotelem**,⁴⁹⁾ ve kterém se autor vrací k výraznější funkcionalistické poloze použitím pásových oken po celé šířce fasády, nebo také **návrh na městský dvůr s hasičskou zbrojnicí**, který měl stát na nábřeží Lomné.

Z roku 1944 jde pak o neprovedený **návrh stavby dětského preventoria**,⁵⁰⁾ k jehož přípravným pracím přistoupila správní komise města už roku 1939. Tento ústav se měl stát součástí péče o mládež

ostravské průmyslové pánve, v souladu s celkovým regionálním zdravotním plánem. Jeho výstavba se plánovala na Horečkách, jihozápadně od Polachovy osady. Jako hlavní osu komplexu architekt určil obslužnou chodbu v suterénu, na kterou příčně napojil jednotlivá blokově řešená oddělení. Ještě v dubnu 1946 se k projektu souhlasně vyjádřil Zemský národní výbor pro nemocniční plán země Moravskoslezské, realizován však nikdy nebyl.⁵³⁾

Své realizace se nikdy nedočkaly ani Fuchsovy **náčrty středních škol**, kterým se věnoval téměř po celá čtyřicátá léta. Nutnost zřízení gymnázia, nebo jiné střední školy, začalo město pociťovat již od roku 1936. Nejbližší gymnázium se totiž nacházelo až v Místku a dle dobových záznamů ho navštěvovalo 60 žáků z Frenštátu p. R. a další dojížděli do Valašského Meziříčí, Příbora, Nového Jičína. Ustavil se tedy přípravný výbor a zástupci rodičů obeslali Ministerstvo školství a národní osvěty žádostí o poskytnutí informací o podmínkách pro zřízení střední školy.⁵⁴⁾ Výuka prvního ročníku nižšího gymnázia započala roku 1938 v provizorních prostorách kina Sokol a nastala dlouhá doba hledání vhodné budovy. Ještě téhož roku v zimě ministerstvo souhlasilo se sloučením frenštátského gymnázia s gymnáziem novojičínským a žáci se stěhovali do prostor dívčí měšťanské školy. Když v březnu roku 1939 musel osmý pluk opustit na okraji města stojící kasárny, naskytla se možnost přesunout gymnázium do těchto nově uvolněných objektů. Tyto plány však zhatil příchod německé armády, která se tam usídlila. Z roku 1940 pak pochází první korespondence mezi městským představenstvem a architektem Fuchsem, týkající se výstavby nových školních budov. První problém, který musel architekt řešit, spočíval ve výběru vhodného místa, kam by se jeho rozsáhlý školní komplex vešel. Také se ne vždy shodl s městským zastupitelstvem ohledně podoby projektu. Posledním diskutovaným místem byl snad pozemek za hřbitovem rozkládající se směrem k Horečkám. Pro tuto nově vznikající školní

čtvrť navrhl Fuchs **obchodní akademii**⁵¹⁾ (1947) a **reálné gymnázium**⁵²⁾ (1948). Architekt byl ze strany zadavatele nepochybně finančně limitován, což ho vedlo k užití co nejjednodušších konstrukcí úsporného charakteru. To se nutně muselo odrazit v architektonickém výrazu. Přesto se Fuchsovi podařilo vytvořit působivé architektonické návrhy, jejichž vyznění mělo opět podtrhovat použití místních materiálů a jejichž horizontální a rozvážné linie jakoby kontrastovaly s dramatickou beskydskou krajinou.⁵⁵⁾

Pro Frenštát po druhé světové válce zůstávala stále aktuální i výstavba městských nájemných domů. Dvouletý hospodářský plán dal občanům naději na lepší budoucnost. Schopná vedení nově vzniklých prosperujících společností vytvářela nové pracovní příležitosti, což mělo za následek hromadný příliv pracovní síly z venkova do měst. V rámci sociální péče pak muselo město nebo podnik poskytnout zaměstnancům základní zázemí. Týkalo se to i národního podniku Moravských elektrotechnických závodů (dále jen MEZ), zřízeného v březnu roku 1946 vyhláškou ministerstva průmyslu. Součástí podniku se stal také elektrotechnický provoz na výrobu motorů a transformátorů koncernu Baťa ve Zlíně, a to jako závod 05. Následkem vyčlenění elektrovýroby podniku Baťa byla snaha vedení základního závodu o co nejrychlejší vystěhování této výroby a uvolnění prostor ve Zlíně. Již v říjnu téhož roku schůze ústředního ředitelství Československých závodů kovodělných a strojírenských rozhodla o přesunutí závodu 05 do Frenštátu. Dne 8. listopadu 1946 se předseda Místního národního výboru ve Frenštátě Dr. Bohuslav Tomíček, jeho první náměstek František Černoš a tajemník Mojmir Macalík písemně zavázali, že pro nově příchozí zaměstnance zajistí přechodné ubytování a výstavbu bytů.⁵⁶⁾

To že svůj slib dodrželi, dokládá zápis v městské kronice z dubna roku 1947, ve kterém se uvádí, že pro zaměstnance MEZ, kvůli nedostatku bytů, město pronajalo deset světnic nad garážemi hotelu

Vlčina. Dále se obec zavázala opatřit pro ně 67 bytů v obytných domech, které se měly vystavět na místě mezi kasárnami, hřbitovem a tratí. V dalším zápisu ze 3. března 1948 se pak píše, že byla povolena stavba 108 bytových jednotek v novém sídlišti v prostoru mezi železniční tratí, kasárnami a hřbitovem. Bytové jednotky projektanti rozvrhli do 18 domů ve skupinách po 3 domech v jednom bloku. Daný rok mělo být vybudováno 36 jednotek tj. 6 domů ve dvou blocích. Stavět je měla firma Ing. Procházka, Ing. Bloudek, Ing. Klímek a Bařa.⁵⁷⁾

V uvedeném místě, sídlišti Beskydské čp. 1187 – 1204, dnes stojí šest, téměř v původní podobě zachovaných bytových domů,⁵³⁾ odpovídajících **návrhu Bohuslava Fuchse**, vytvořenému roku 1948 **pro podnik MEZ.**⁵⁴⁾ Architekt zde navrhl jednoduché dvoupatrové deskové trojdomy vycházející z promyšleného dispozičního rozvrhu, stojící na kamenných podezdívkách a kryté valbovými střechami. Střídmost jejich funkcionalistického výrazu oživil organickým romantickým prvkem v podobě kónického tvarování vstupních rizalitů obložených lomovým kamenem.⁵⁸⁾ Kvalitu těchto realizací dosvědčuje i skutečnost, že dodnes plní svou funkci a splňují minimální uživatelská kritéria.

Ze stejného roku také pocházejí Fuchsovy nerealizované **návrhy na domy pro Thonet**⁵⁵⁾ - nábytkářský podnik se sídlem v Bystřici pod Hostýnem, jehož součástí se roku 1946 stala frenštátská firma Bernkop.⁵⁹⁾ Poslední architektovu nerealizovanou zakázkou pro město, spadající do první poloviny 20. století, se pak stal **návrh na hřbitov**⁵⁶⁾ z roku 1950.

Architekt Fuchs ve Frenštátě pracoval také pro soukromé zadavatele. Těchto projektů však nevytvořil mnoho a ani jeden z nich nebyl realizován. Řadí se mezi ně **návrh chaty E. Scherffa** (1942), **náčrt na úpravu bytu s vnitřním zařízením Mojmíra Macalíka**

(1943), **návrh obytného domu s provozovnou pro p. Lepku**⁵⁷¹ (1944) a **návrh obchodního domu pro R. Poláška**⁵⁸¹ (1945).

Ke škodě nejen frenštátské, ale i celé naší architektury se většinu Fuchsových architektonických i urbanistických návrhů pro Frenštát realizovat nepodařilo. Značnou měrou k tomu jistě přispěla okupace a následné poválečné období, kdy celková politická i ekonomická situace nebyla pro stavební rozvoj příznivá.

4. Rožnov pod Radhoštěm a jeho okolí

Město Rožnov se nalézá ve východní části Moravskoslezských Beskyd a rozkládá se po obou březích řeky Bečvy. Ve sledovaném období podléhalo v oblasti politické správy orgánům ve Valašském Meziříčí.

V polovině 19. století pronikl do města textilní průmysl, který navázal na domácí výrobu plátna v Rožnově a okolí. Po roce 1850 zde fungovala dvě bělidla a úpravny plátna, úpravna Herliczkova v letech 1861 až 1948. Největší textilní podnik byla Brillova mechanická továrna na pletené a stávkové zboží, která vznikla v roce 1889. Roku 1902 byla v Rožnově založena pobočka valašskomeziříčské továrny Monti. Dále zde fungovala Kantorkova koželužna, která měla mezi lety 1923 až 1949 charakter továrny. Po roce 1945 se do města přestěhovala továrna na výrobu jemných punčoch Elite Varnsdorf. Pletárenské podniky se roku 1945 spojily v národním podniku Moravskoslezské pletárny Rožnov, ten se při reorganizaci textilního průmyslu na konci sedmdesátých let přejmenoval na národní podnik Loana Rožnov. Na bažinatých pozemcích u vlakového nádraží pak od roku 1949 vyrůstal podnik Tesla, zaměřený na elektrovakuovou techniku.

Kulturní a spolkový život ve městě se spojoval s lázeňským ruchem. Počátky rožnovských lázní sahají do roku 1796, kdy sem přivedl první lázeňské hosty krajský fyzik dr. František Kročák. Šlo o lázně žinčicové, u nichž se počítalo s léčivými účinky teplého ovčího mléka. Roku 1873 byl postaven nový léčebný dům Rudolfo-Stefanium s vodoléčebnou terapií a těsně před koncem 19. století otevřen nový vodoléčebný ústav. Základem léčby se stalo působení klimatu, spojené s procházkami v terénu, sluněním, gymnastikou, zkombinované s pitím kravského a ovčího mléka, které ale postupně ustupovalo. Před první světovou válkou navštěvovalo Rožnov již 3 000

hostů, po první světové válce význam lázní silně upadl. Až roku 1924 se opět obnovil provoz vodoléčebného ústavu a zavedla se v něm také elektroléčba. Léčily se tu zejména choroby trávicího ústrojí, formy plicních katarů a katarů dýchacích cest. Po druhé světové válce začalo ale rožnovské lázeňství upadat a definitivní tečku za ním udělal postupně se rozvíjející průmysl v čele s výstavbou továrny podniku Tesla.⁶⁰⁾

K městu přiléhá řada drobných obcí. Vydáme-li se východním směrem, údolím řeky Bečvy proti jejímu toku, narazíme postupně na Dolní Bečvu, Prostřední Bečvu a Horní Bečvu. Největší z nich je Horní Bečva, jejíž význam začíná v první polovině 20. století narůstat. Působení místní krajiny a rázovitost vesnice i jejích obyvatel začaly právě v této době přitahovat pozornost lázeňských hostů a turistů, kteří do té doby obdivovali převážně krásy nedalekého Rožnova. O této skutečnosti nás informuje i místní tisk: *„Do nedávna ještě zapadlé, ale dnes již všeobecně známé městečko Horní Bečva stává se rok od roku stále čteněji vyhledávaným letoviskem, kam uchylují se celé stovky hostů z měst, aby zde v krásných hvozdech léčili své nervy a našli zotavení a posílnění k další poprázdňinové práci. Horní Bečva svou krásnou polohou, romantickým okolím a opravdovým klidem, jenž zaručuje stoprocentní odpočinek, je každoročně vyhledávána i četnými umělci a literáty a také letošního roku Sdružení moravských výtvarníků mělo zde svůj letní plener. Dobré autobusové spojení několikrát denně činí Horní Bečvu stále a stále přístupnější a po dokončení stavby silnice na Bílou, která umožní spojení Horní Bečvy s ostatním světem ze dvou stran, bude tomu ještě líp. A vedle Horní Bečvy stojí město Rožnov se starou lázeňskou tradicí, jehož obyvatelé jsou z převážné míry na výnosy z léčebnictví odkázáni. Město Rožnov zřejmě počíná pociťovati konkurenci sousední Horní Bečvy, která je rok od roku citelnější. A ještě k tomu - budoucí perspektiva utváří se zatím pro Horní Bečvu*

daleko příznivěji než pro Rožnov. Jak známo, dlela na Valašsku nedávno komise min. zemědělství a zem. výboru, která jednala o zřízení pěti údolních přehrad na Bečvě rožnovské a vsetínské. A dnes na Horní Bečvě se stavba údolní přehrady již zaměřuje, takže příštího roku 1930 se s její stavbou určitě započne. Peníze na to jsou v rozpočtu. Nehledě již k důvodům hospodářským, které ze stavby přehrady poplynou (zaměstnanost dělníků, zachycování přívalových vod, jimiž nebudou občané a pobřežníci poškozováni atd.), získá Horní Bečva v krátké době výborné koupaliště a k hornobečvanské přehradě poputuje po celé léto řada aut, povozů a pěších turistů, tak jako je tomu na údolní přehradě na Bystřičce.“⁶¹⁾ Stavba přehrady se skutečně v následujících letech 1932 až 1944 realizovala a od roku 1947 zprovoznila. Těší se velkému zájmu turistů, i když v současnosti tento zájem poněkud upadá.

Dalšími obcemi nacházejícími se v blízkosti Rožnova jihovýchodním směrem jsou Hážovice, Vigantice a také Hutisko-Solanec. Kulturní historii Hutiska–Solance poznamenal blízký “malířský vrch“ Soláň, obec se proto stala častým motivem malířů, kteří na Soláni žili, a návštěvním místem jejich významných hostů či obdivovatelů jejich umění. Velmi dobrou představu o kulturním životě na Soláni si můžeme utvořit na základě úryvku z knihy Marie a Františka Podešvových *Malířův život: „Kolik umělců se už na Karlovicku a zejména na Soláni vystřídalo! Od Vítězslava Nováka, který do Karlovic jezdil plných osmnáct let inspirovat se prvky lidové hudebnosti, od známých výtvarníků, jako je Antonín Strnadel, který se dlouho rozmýšlel, zda zvolit Soláň nebo rodné Trojanovice, kladenského Karla Součka, který z prahu jedné soláňské chalupy namaloval padesát kvašů – kam se podívám, všude hotový obraz! - i Otakara Nejedlého, jemuž bohužel už nesloužily nohy, takže nedošel dále než k naší černé jedli... Kolik spisovatelů zde našlo inspiraci, od Jarmily Glazarové, která na Soláni a Kyvňáčkách našla náměty*

pro svůj slavný Advent a Chudou přadlenu, od básníků Oldřicha Zemka a Jaroslava Vypléla až po moji ženu (spisovatelka Marie Podešvová), která oslavila náš kraj devíti knihami prózy. Co filmů bylo na Soláni natočeno, od Děvuchy z Beskyd, Adventu a zítra se bude tančit všude, až po Automat na přání, který byl snad posledním filmem Rudolfa Deyla mladšího. Byla to dlouhá, předlouhá řada jmen, také dva z mých četných žáků, malíři Ilja Hartinger a Luděk Majer, zůstali věrni rodnému Valašsku.“⁶²⁾

V polovině třicátých let minulého století zde postupně realizuje myšlenku návratu k valašským rodovým kořenům právě malíř František Podešva. Rozvíjí představu vytvořit na Soláni valašskou podobu francouzského Barbizonu, místa setkávání malířů, společné tvorby, inspirované krajinou a osobitým životem lidí z pasek a samot. Tuto myšlenku mu pomáhá uskutečňovat jeho přítel, malíř a literát Jan Kobzáň. Podešva po roce 1948 musel na svůj moravský Barbizon zapomenout, přesto je jeho dílo, stejně jako dílo Kobzáňovo, završeno na Soláni velkou apoteózou originálního místa.

V západním směru pak Rožnov obklopují Zubří (od roku 2002 se statutem města), Vidče, Střítež nad Bečvou a Zašová.

První polovina 20. století se v tomto malebném kraji odehrávala ve znamení velkých změn a neočekávaného vývoje, a to nejen v širším historickém významu souvisejícím s oběma světovými válkami, ale také na poli regionálním. Původní lázeňská oblast, především tedy její centrum – Rožnov, se totiž během tohoto poměrně krátkého období změnila v oblast průmyslovou, což se nevyhnutelně odrazilo i v architektuře.

4.1. Urbanismus města

Rožnov pod Radhoštěm leží v údolí řeky Bečvy lemovaném Moravskoslezskými Beskydy a Vsetínskými vrchy. Na katastru se do Bečvy vlévají z levé strany potoky Hážovický a Hradiský a ze strany pravé potoky Vermířovský a Kaní. Východně od soutoku řeky s Hážovickým potokem se nachází historické jádro města. Původně, na počátku 20. století, mělo nejzásadnější postavení svým umístěním v centru města náměstí, na němž stály nejvýznamnější a nejbohatší domy. Bohatí měšťané také sídlili na Palackého ulici. Souvislá zástavba se nacházela i na ulicích Kostelní, Příčná a Pivovarská, které obsadili především řemeslníci. Dále šlo o ulici Dolnomosteckou s formany a živnostníky, nedaleko centra města také o Horní a Dolní ulici s malými obchody a zemědělci a pak o další chudší ulice, jako Za porážkou a podobně. V oblasti mimo centrum sídlili především domkáři (Na drahách, Hradištko) nebo drobní rolníci (Horní a Dolní Paseky, Láz, Uhliska).⁶³⁾

Jestliže na počátku století bylo vystavěno 477 domů, tak kolem roku 1950 stálo v Rožnově domů 811. Největší nárůst nastal v meziválečné době. Po roce 1918 se zdejší kraj doslova probudil. Začala soustavnější výstavba nových školních budov i v odlehlejších vesnicích, k tomu se přidalo budování nových vilových čtvrtí, silnic, mostů a technické infrastruktury. Na stavebním dění se podíleli velkým dílem místní stavitelé Karel Barabáš a František Bayer, kteří kolem roku 1910 navrhli zástavbu severovýchodně od náměstí v Čechově ulici, dále také roku 1912 domy v ulici Zátíší. Byli to také oni, kdo jako první počátkem dvacátých let začali uvažovat o výstavbě rodinných domů a vilek na nábřeží po pravé straně řeky Bečvy. Významně se také rozrostla část zvaná Bučiska západně od města, mimo jiné díky kolonii domků pro vysloužilé úředníky Vítkovického horního a hutního těžířtva, která vznikla mezi lety 1922 a 1924 podle

návrhu Jana Kotěry. Důležitý předěl nastal roku 1925, kdy bylo v městském parku, díky bratrům Jaroňkovým, oficiálně založeno tzv. Dřevěné městečko, jenž dalo základ pozdějšímu Valašskému muzeu v přírodě. To se snaží o zachování lidové kultury v koncepci “živého muzea“ a v dnešní době se těší čím dál větší oblibě. V meziválečném období město přistoupilo k rozsáhlým regulacím zástavby, což stíralo půvab podhorského valašského města.⁶⁴⁾

Již mezi lety 1895 -1897 vypracoval, na základě blokového inženýrsky strohého systému, návrh regulačního plánu města valašskomeziříčský inženýr Antonín Staněk.⁶⁵⁾ Tato informace vychází z použité literatury a bohužel, žádné další doklady o podobě návrhu neznáme.

Koncem třicátých let však nastala potřeba nového regulačního plánu vypracovaného podle novodobých zásad pro výstavbu obcí a měst na základě moderního regionalistického pojetí. Takový plán měl v budoucnosti umožnit úspěšný stavebně-hospodářský rozvoj města. S žádostí o vytvoření regulačního plánu se město v září roku 1939 obrátilo na Bohuslava Fuchse. Vyhotovení a dodání plánu však zřejmě provázely nemalé potíže, jak to plyne z dochované korespondence mezi architektem a správou města. Ta v dubnu roku 1940 architekta informuje, že *„...musí nyní po trpkých zkušenostech s Vaší (architektovou) dodací lhůtou pomýšleti na zadání vyhotovení těchto plánů tomu projektantu, který stanovenou lhůtu také dodrží.“* Další problémy také vyvstaly ze strany obyvatel, kteří si v souvislosti s regulačním plánem stěžovali především na neúměrné omezování a poškozování soukromých zájmů, ztěžování účelného zastavování dotyčné oblasti a zdražování stavebních pozemků.

Jak uváděla nabídka na vypracování základního regulačního a upravovacího plánu, měl se vztahovat na celé území města i na jeho širší zájmové území v rozsahu pravděpodobného hospodářského i stavebního rozvoje pro příštích padesát let.⁶⁶⁾ Z dochované fotografie

plánu^{59]} vyčteme, že architekt řešil převážně území nacházející se severozápadně, severně a severovýchodně od centra města, a ze zachovaných archiválií je zřejmé, že se podrobněji zabýval především budovou lázeňského domu, jejím okolím^{60]} a prostorem v místech hlavní křižovatky a nedalekého vlakového nádraží.^{61]}

Částečnou představu o aktuální situaci týkající se urbanismu města a regulačního plánu nám podává i vyjádření zástupce památkového úřadu: „*Koncept regulačního plánu města Rožnova pod Radhoštěm je vypracován na předpokladu, že město podrží i v budoucnu svůj tradiční ráz místa lázeňského a rekreačního. Mělo-li by dojít k zamýšlenému vybudování velkého průmyslového podniku poblíž nádraží, nastaly by pronikavé změny ve struktuře celého osídlení, které by se nutně projevíly jak ve výstavbě starého jádra, tak i v navrženém novém zastavění. Přeměna lázeňského místa na místo průmyslové se všemi důsledky z tohoto plynoucími by byla z hlediska ochrany vžitého rázu místa a celého kraje na úpatí masivu radhoštského velmi nežádoucí. Je-li přenesení továrního podniku do tohoto prostoru v souladu s celkovým plánováním krajovým a průmyslovým, pak by bylo záhodno, aby podnik byl posunut dále od Rožnova směrem k Valašskému Mezříčí, kde by tím vyvolaný zásah do krajinného rázu byl méně závažný.*

Projekt zachovává bez podstatné změny staré městské jádro, které vytváří prostor náměstí. Předpokladem trvalého zachování náměstí je uspokojivé obvedení silnice do Valašské Bystřice a na Solanec, která dosud náměstím prochází. Výstavbu náměstí, dotčeného částečně též válečnými zásahy, třeba vyřešiti ve větším měřítku a v dohodě s památkovým úřadem.

Z hlediska památkového záleží na plném zachování městského (lázeňského) parku s muzeem v přírodě a s chráněným lázeňským domem. Památkový úřad je ochoten dáti svým referentům pro ochranu přírody na místě podrobné pokyny pro potřebné úpravy parku.

Jak bylo již při informativním řízení připomenuto, je nutno rozšířit regulační úpravy na obce těsně na město navazující, jež jsou charakteristické svým způsobem rozptýlené výstavby a které mají dosud početné typické dřevěné stavby zasluhující ochrany. Regulační úpravy těchto osad bylo by nutno pojmouti citlivě, se šetřením jejich znaků a celého rázu valašského kraje.“⁶⁷⁾

Regulační plán nakonec realizován nebyl. Největší zlom pak skutečně přinesla výstavba komplexu továrny Tesla na západním okraji města na přelomu čtyřicátých a padesátých let, která podnítila intenzivní zakládání sídlišť. První obytný celek na Záhumení vyrostl východně od náměstí mezi lety 1956 až 1961, jako typický projev tehdejšího historismu. Následovala výstavba panelových sídlišť v různých částech města, například sídliště 1. máje, Dolní Paseky nebo Koryčanské Paseky. Pokračovala také výstavba vil a rodinných domů, ale na rozdíl od starší architektury postrádá výraznější kvality. Dá se tedy říci, že pro Rožnov bylo z architektonického hlediska nejvýznamnější právě období první poloviny 20. století.⁶⁸⁾

4.2. Pozdní projevy historismu a nadcházející moderna

Architektonický rozvoj Rožnova v době první poloviny 20. století se úzce spojoval s lázeňstvím, díky němuž vznikla potřeba stavebních úprav a výstavby nových budov. Za počátek rožnovského lázeňství se již tradičně považuje rok 1796, kdy si brněnský krajský fyzik dr. František Kročák všiml příznivého působení podhorského klimatu na pacienty s plicními chorobami. O další rozvoj lázní se zasadil ředitel panství hraběte Kinského Vilém Josef Drobník, pod jehož správu město spadalo. V roce 1820 nechal vybudovat léčebný ústav a z jeho iniciativy se levý břeh řeky Bečvy upravil jako městský park. Drobník také vydal příkaz k úpravám v té době nepřilíš vábného náměstí.⁶⁹⁾

Zprávu o prvním zděném domě na náměstí máme až z roku 1839. Do roku 1862 jich následovalo pouze dvanáct. O původní podobě rožnovského náměstí nás barvitě informuje rožnovský kronikář Čeněk Kramoliš: *„Kraj byl zdravý, ale náměstí nebylo vábivé. Před každým domem ležela hromada hnoje. Příčinou toho bylo zařízení budov na náměstí ležících. Dřevěné domy měly podloubí, které spočívalo na dvou nebo na třech sloupech. Nad sloupy byla dřevěná zdobená pavlač. Obytné místnosti byly v přízemí až vzadu s okny do dvora nebo do zahrady. Z podloubí vcházelo se do zadní části domu chodbou. Po jedné straně chodby byla komora a kůlna, na druhé straně chlévy s dobytkem s okénkem na podloubí. Před podloubím na náměstí bývalo hnojiště. Při průvodu o Božím Těle zakrývali hospodáři hnoje chvojím a kvítím.*⁷⁰⁾ Některé z těchto domů můžeme dodnes vidět ve Valašském muzeu v přírodě, kam byly přeneseny krátce po jeho vzniku po roce 1925.

Roku 1983 se městským lékařem stává MUDr. Vladislav Mladějovský, moderní klimatolog a později profesor balneologie na pražské univerzitě, a dává rožnovskému lázeňství moderní rozměr.

Omezuje léčení žinčicí, keřem a kumysem a zavádí nové léčebné metody zahrnující terénní léčbu a vodoléčbu. Kvůli neshodám s městskou radou Rožnov sice už po dvou letech opouští, ale jeho působení zde zanechalo nesmazatelnou stopu a také díky jeho léčebným postupům se lázně těšily velké přízni návštěvníků. Do první světové války patřily k nejlepším klimatickým lázním ve střední Evropě.⁷¹⁾

Neustále se zvyšující počet lázeňských hostů nutně podmínil výstavbu nových lázeňských budov. Roku 1906 vznikly sluneční lázně tzv. **Lehárna na Pálkovně**. Návrh projektu⁶²⁾ vypracoval roku 1905, na objednávku Spolku pro ošetřování nemocných se sídlem ve Vídni, vídeňský architekt Wilhelm Stiassny. Samotnou stavbu pak realizoval rožnovský stavitel Karel Barabáš.⁷²⁾ Podlouhlá dřevěná budova na kamenné podezdívce s pavilónově převýšenou střední částí. Stála na slunečné straně jihozápadně od města až do roku 1921, kdy během oprav vyhořela. Její podobu dnes známe pouze z dobových fotografií.⁶³⁾

Počátkem 20. století Rožnov zažil nebývalý průmyslový rozvoj, který podnítila výstavba železniční tratě z Valašského Meziříčí, otevřená v roce 1892. Největší továrnou se stala pletárna vídeňského obchodníka Leo Brilla, vybudovaná v roce 1900 na pravém břehu řeky Bečvy podle projektu novojičínské firmy Czeike & Wondra. Mezi lety 1906-1910 se továrna zvýšila o nová patra a v letech 1930-1931 byla postavena nová železobetonová tovární budova podle projektu ing. Richarda Goldreicha z Prahy. Dále se zde roku 1902 usadila pobočka valašskomeziříčské továrny Monti.⁷³⁾

Nejstarším z průmyslových závodů však byla papírna, jejíž historie spadá až do šedesátých let 17. století. Od počátku 19. století ji vlastnila rodina Fassmannova.⁷⁴⁾ Díky prosperujícímu podniku si Jan Fassmann mohl dovolit vystavět poměrně honosnou vilu, kterou dnes známe jako **Fassmannovu vilu**, Pivovarská, čp. 24. Stavbu podle

návrhu valašskomeziříčského stavitele Arnošta Klose realizoval mezi lety 1904-1905 rožnovský stavitel Karel Barabáš.⁷⁵⁾ Z dochovaného návrhu⁶⁴⁾ lze soudit, že zřejmě během stavby nastaly ještě drobné změny, protože výsledná podoba⁶⁵⁾, jak se dochovala z doby nedlouho po dokončení stavby, se v detailech od projektu mírně lišila. Jde o secesní vilu na čtvercovém půdorysu s rizalitem v ose každé fasády a dvoupatrovou věžičkou s jehlancovou střechou ve východním nároží. Vila je přízemní, na zvýšeném základě. Severní, západní a jižní rizality jsou patrové. Ve středu mansardové střechy se na styku jednotlivých hřebenů nachází zvýšená nadstřešní část. Roku 1948 byla vila znárodněna, což se negativně podepsalo na jejím stavu. Po roce 1989 ji získali potomci původních majitelů a v roce 2008 proběhla její poměrně zdařilá celková rekonstrukce.⁶⁶⁾

Projevy pozdního historismu počátku 20. století zaznamenáme v této oblasti především v sakrální architektuře, kde se odráží i širší trend užívání novogotického stylu, jehož pronikání do valašského regionu však mělo limity. Příkladem mohou být kostely v nedaleké Dolní Bečvě, Viganticích a Vidči. **Kostel zasvěcený sv. Antonínu Paduánskému**⁶⁷⁾ v Dolní Bečvě byl vystavěn mezi lety 1905 až 1906 na základě projektu olomouckého stavitele Aloise Pallata.⁷⁶⁾ Pod projekt vigantického **kostela Proměnění Páně**⁶⁸⁾ z roku 1910 se podepsali rožnovští stavitelé Karel Barabáš a František Bayer,⁷⁷⁾ autorem **kostela sv. Cyrila a Metoděje**⁶⁹⁾ ve Vidči z roku 1912 se stal vsetínský architekt Michal Urbánek.⁷⁸⁾ Ve všech případech se zde setkáváme s jednoduchými jednolodními stavbami ve střízlivém novogotickém slohu, všechny se dochovaly do dnešní doby v téměř nepozměněném stavu. Do očí bijí jen nové barevné fasády.

V devadesátých letech 19. století vystoupil čelný představitel secese, vídeňský architekt Otto Wagner, s požadavkem, aby se architektura osvobodila od archeologického přístupu a zaměřila se na moderního člověka. Spočíval v tom jeden z prvních kroků

na cestě k nově vznikajícímu směru secese. Ve zdejším městském prostředí se projevy tohoto slohu objevily poměrně záhy, ať již ve výše zmíněné Fassmannově vile, nebo v následující stavební produkci, na níž se podílela především rožnovská Technická kancelář Karla Barabáše a Františka Bayera. Jejich realizace nacházíme po celém městě v průběhu celé první poloviny 20. století, ať už jde o stavby prováděné podle návrhů jiných architektů, nebo o jejich vlastní produkci, která se vyznačuje inklinací k secesnímu stylu s regionálními prvky. Zjevně tyto stavitele ovlivňovalo tvarosloví vycházející z valašských lidových staveb. A také je velmi pravděpodobné, že znali dílo Dušana Jurkoviče, který na nedalekých Pustevnách realizoval, mezi lety 1897 až 1899, soubor staveb. Sám Jurkovič ve svých návrzích turistické útulny Maměnka a jídelny Libušín hledal analogie stavebních typů v lidových stavbách a jeho dílo lze pokládat za syntézu folklórních a secesních prvků.⁷⁹⁾

Podobné vlivy můžeme pozorovat na řadě vilek, vystavěných Karlem Barabášem a Františkem Bayerem v severovýchodní části města v letech 1910-1912. **Skupina vilek**⁷⁰⁾ podél Čechovy ulice, čp. 505, 508, 509, 510 a 511, slouží za příklad nenáročné, ale přesto kultivované produkce těchto místních stavitelů, kteří fasády poměrně jednoduchých staveb obohatili motivem hrázdění ve štítu a dekorací tvořenou střízlivými vegetabilními pásy pod korunou zdiva.⁸⁰⁾ Většina z těchto domů prošla do dnešní doby přestavbami a jejich původní vzhled⁷¹⁾ se výrazně změnil. Pouze jeden z nich, čp. 505⁷²⁾, který se dnes nalézá ve velmi neutěšeném stavu, si přesto nebo snad právě proto zachoval téměř autentickou podobu, jakou můžeme vidět na původních plánech z roku 1912.⁷³⁾

Z přibližně stejné doby jako předchozí domy se v Čechově ulici dále nachází tzv. **Jaroňkova vila**,⁷⁴⁾ čp. 518, jejíž stavitel ani stavebník není znám. Podle návrhu adaptace a přístavby této stavby z roku 1912, z valašskomeziříčské stavební kanceláře Josefa

Kramoliše, který se dochoval v archivu Valašského muzea v přírodě, lze usuzovat, že ji původně vlastnil městský lékař Kazimír Savera, neboť pro něj byl návrh vypracován. Svůj dnešní název získala díky dalším majitelům - sourozencům Jaroňkovým, původem ze Zlína, kteří pak dlouhou dobu žili ve Valašském Meziříčí. Koupili ji nedlouho po svém přestěhování do Rožnova roku 1909. Kolem roku 1924 prošla vila přestavbou, zřejmě podle návrhu brněnského architekta Antonína Blažka, a tuto podobu bílé secesní vily s decentním geometrickým dekorem nad okny, modrými okenními rámy a vysokými cihlovými komíny si bez větších změn dochovala až do dnešní doby.⁸¹⁾ Jak se můžeme dočíst v dobovém tisku, přestavba byla dokončena zhruba v půli roku 1925 a nově upravené prostory měly sloužit jako ateliéry umělecko–průmyslových dílen a výstavní místnosti. Záhy po otevření zde instaloval výstavu svých obrazů malíř a grafik Bohumír Jaroněk a výstavu keramik a gobelínů jeho bratr Alois Jaroněk. Zároveň zde prezentovali i své sbírky starých rytin a lidového umění. Účelem domu bratří Jaroňkových bylo rozšířit řady moravských uměleckých sídel, měl snad i být jakýmsi skromnějším a intimnějším odrazem monumentálního Domu umělců v Hodoníně, zbudovaného Sdružením výtvarných umělců moravských.⁸²⁾ Dnes vilu spravuje Valašské muzeum v přírodě a sídlí zde konzervátorské pracoviště.

V obdobném duchu jako domy v Čechově ulici se nesou i další secesní **vilky** v ulici Zátíší,⁷⁵⁾ čp. 513, 514, 515, 516, 517. Titěž stavitelé – Karel Barabáš a František Bayer - zde vybudovali kolem roku 1912 jednorodinnou vilu a dvě dvojvilky. Stavebníkem byl rožnovský měšťan a podnikatel s plátnem Čeněk Janík, který je nechal postavit pro svých pět dcer, jejichž jména domy nesly v podobě nápisů ve štítech. Tyto patrové stavby kryjí sedlové střechy seříznuté do polovalby, zdi většiny z nich dekoruje kamenná bosáž na nárožích. Původní podoba je nejlépe patrná na vile čp. 513, která se dodnes

obešla bez výraznějších přestaveb. Jednoduchou stavbu, jejíž zdi na několika místech zdobí motiv obnažených kamenů, obohacuje zajímavý prvek nakoso vytočené nárožní vížky s jehlancovou střechou.⁸³⁾

Stejní stavitelé vypracovali i návrh opulentní novobarokní **vily JUDr. Jana Slaměníka**⁷⁶⁾ z let 1912-1913, stojící na Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519.⁸⁴⁾ Rozměrnou vilu s rizalitově vystupující střední částí, přerůstající do převýšeného pavilonu, kryje mansardová střecha. V dnešní době slouží jako sídlo Městské knihovny. Pro tyto účely byla roku 1993 upravena a zrekonstruována podle projektu architekta Lubomíra Hromádky. Dle mého názoru poměrně citlivá úprava se týkala především interiérů, které se funkčně uzpůsobily potřebám knihovny. V exteriéru sledujeme snahu o zachování původní podoby.⁷⁷⁾ Nejvýraznější změnou bylo přístavění dvou symetrických čtvrtkruhových ramp pro bezbariérový přístup.

Ve městě se setkáváme i s ojedinělým příkladem monumentálního neoklasicismu, **budovou měšťanské školy**⁷⁸⁾ na ulici Pionýrská, čp. 20. Potřeba výstavby nové měšťanské školy se stala předmětem jednání městského zastupitelstva již od roku 1876, ale kvůli neshodám týkajícím se například výběru stavebního místa se začalo stavět až roku 1914. Škola nakonec stojí nedaleko lázeňského léčebného domu. Nevhodnost tohoto umístění sloužila za předmět diskuze, kvůli možné nákaze žáků tuberkulózou. Podle projektu brněnského architekta Vladimíra Fischera⁷⁹⁾ z roku 1913 stavbu opět provedla Technická stavební kancelář Barabáš a Bayer. Na konci roku 1914 byla budova již z velké části postavena a dokonce i zastřešena. Příchod války však práce na dlouhou dobu zastavil a dokončení se dočkala až v roce 1919.⁸⁵⁾ Třípodlažní budova stojí na mohutném soklu s pískovcovým obložением přesahujícím až do výšky oken v přízemí. Fasádu člení strukturované omítky a její součástí se záhy po dostavbě stalo sgrafito se znakem nově vzniklého československého

státu. Zachovala se téměř v původním stavu a dnes v ní sídlí Základní umělecká škola.

Počátkem dvacátých let se začalo zastavěné území města výrazně rozrůstat, a to především v části na pravém břehu řeky Bečvy. Zásluhy za to můžeme přičíst staviteli Františku Bayerovi, který roku 1920 v těch místech zakoupil pozemky a vystavěl tu první vilku. Jeho čin se ze strany širší veřejnosti zjevně nesetkal s přílišným porozuměním, jak to popisuje Josef Tvarůžek ve své městské kronice: *„Je třeba poznamenati, že tento jeho počín byl provázen naprostým posměchem, že tam zmrzne, Bečva ho sebere, v závěji zůstane atd., a musíme do jisté míry přiznat, že to bylo místo pusté bez jakékoli přitažlivosti, spojené pouze výmolovitou cestou, táhnoucí se k přilehlým pozemkům.“* Přesto se zde velmi záhy začala zástavba výrazně rozrůstat. Roku 1922 zakoupili o něco níže situovaná stavební místa ředitel městského úřadu Stanislav Kramoliš a ředitel zdejší městské spořitelny František Hrůzl a zanedlouho tu vyrostlo několik domů. Tak se začalo pomalu rýsovat Štefánikovo nábřeží (dnes Nábřeží dukelských hrdinů) a dalo se očekávat, že bude v brzké době celé zastavěno, což se také stalo. Dle vypracovaného parcelačního plánu Františka Bayera se již v roce 1927 rozprodaly všechny zadní parcely ležící po levé straně cesty na Kozinec a během následujících tří let byly také zastavěny.

Současně se Štefánikovým nábřežím rostlo i nábřeží Tyršovo, i když o něco pomaleji. První novostavbu zde postavil tesařský polír Michal Fabián v roce 1922 a v následujících dvanácti letech zde vyrostla celá řada domů.⁸⁶⁾ Většinu z nich realizovali opět stavitelé František Bayer a Karel Barabáš. Pro tyto domy je typické přebírání stavebních forem z tradiční lidové architektury a charakteristický je pro ně dřevěný štít se zabudovaným balkónem a ozdobným motivem slunce vyskládaným z palubek. Dokládají to například domy na Tyršově nábřeží čp. 586⁸⁰⁾ nebo na Nábřeží dukelských hrdinů

čp. 528,⁸¹⁾ který si dal zbudovat rožnovský spisovatel Metoděj Jahn a jeho potomci zde žijí dodnes. V letech 2000 a 2002 dům prodělal přestavby, především rozšíření horního patra, ale přesto si zachoval mnoho ze své původní podoby.

Regionalistické prvky se objevily i na **kolonii domů Bučiska**, čp. 541-550 a 611-620, od významného pražského architekta Jana Kotěry, která leží západně za městem, na severním úpatí hradního kopce. V této jakési zahradní kolonii se odráží dobový trend rozšiřování měst o enklávy vilových staveb, který vrcholil na počátku 20. století. Vznikající vilové čtvrti, někdy nazývané úřednické, se většinou promyšleně začleňovaly do stávajícího urbanistického kontextu. Zároveň rostl i zájem o zahradní města, jejichž idea se k nám dostávala buď přímo z Anglie, nebo přes Německo. Kotěřův zvýšený zájem o problematiku zahradních měst se datuje do doby kolem roku 1909, kdy začal s realizací kolonie železničních zaměstnanců v Lounech. Otázka bydlení a jeho sociálních aspektů ho zaujala natolik, že o něco později vydává brožuru s názvem *Dělnické kolonie* a reflexi jeho pohledu na tuto problematiku lze vysledovat i v realizovaném fragmentu zahradního města na Bučiskách.⁸⁷⁾ Už od přelomu 19. a 20. století byly Beskydy vyhledávanou rekreační oblastí nedaleké ostravské průmyslové oblasti. Snad proto v roce 1912 koupilo zdejší velkostatek Vítkovické horní a hutní těžiřstvo a nechalo zde postavit malou kolonii rodinných domků pro své penzionované úředníky. Projekt výstavby zadalo těžiřstvo významnému pražskému architektu Janu Kotěrovi, který navrhl deset dvojdomků uspořádaných kolem protáhlého náměstí kapkovitého tvaru. V původním situačním plánu⁸²⁾ se počítalo s výstavbou třinácti domků, ale nakonec se jich realizovalo pouze deset (v plánu vyznačeny černou barvou). Výstavba probíhala ve dvou etapách – mezi dubnem 1922 a červnem 1923 a od května 1923 do jara následujícího roku. Prováděcí plány signoval architekt Bohuslav

Fuchs. Architekt Kotěra zřejmě vypracoval několik návrhů. Úspornější představa projektu zastavovacího plánu a podoby domků, publikovaného v monografii Otakara Novotného, *Jan Kotěra a jeho doba*^{83]}, však realizovaná nebyla.

Provedena byla složitější varianta^{84]} zahrnující tři typy patrových dvojdomů, jejichž půdorys vychází z tvaru protaženého kříže. Jednotlivé typy se od sebe liší pouze v drobných detailech, jako například v počtu oken v průčelí. Domy kryje mansardová střecha a průčelí se do všech čtyř stran symetricky otevírají štíty seříznutými do polovalby. Fasády dekoruje střídání ploch hladké a strukturované omítky, nad okny se nachází jednoduchý ornament. Velkou roli hrály také vernakulární motivy vycházející z etnografické tradice, jako například otevřená dřevěná zádveří, symetricky přiléhající k bočním stranám každého objektu, různé vikýře nebo dřevěné podhledy u střech, jakoby sestavené z mělkých kazet.⁸⁸⁾ Původní podobu nejlépe vyčteme z domu čp. 617,^{85]} jehož dnešní majitel se cíleně snaží o co největší zachování, a to jak exteriéru, tak i interiéru.

Přibližně ve stejné době vyrostla za městem směrem k Zubří kolonie šesti domků pro penzionované dělníky Vítkovického horního a hutního těžířstva. V padesátých letech však podlehla výstavbě továrního komplexu Tesla. Ze zachovaných archiválií se bohužel podařilo nalézt jen, snad zamýšlený, návrh zástavby^{86]} a samotnou podobu nám částečně přibližují dobové fotografie^{87]}

4.3. Valašské muzeum v přírodě a jeho architektonický význam

Myšlenka založení Valašského muzea v přírodě se zrodila v mysli bratří Jaroňků, zejména pak v mysli staršího z nich, Bohumíra. Pocházel z Malenovic u Zlína z nezámožné rodiny se zájmem o umělecké řemeslo. Studoval na reálce v Novém Jičíně, a snad právě tam, při výletech do sousedního městečka Štramberk, jej poprvé zaujaly valašské roubené domky.

Samotné založení muzea se oficiálně klade do roku 1925, ale předcházela mu řada událostí. Důležitá byla Bohumírova návštěva Národopisné výstavy československé v Praze roku 1895. Valašsko na výstavě zastupovala celá osada, vystavěná podle projektu Dušana Jurkoviče a vsetínského stavitele Michala Urbánka, v jehož stavební kanceláři Jurkovič pracoval. Roku 1909 se oba bratři usazují natrvalo v Rožnově a právě zde zraje myšlenka muzea v přírodě inspirovaná úsilím o zachování dřevěných měšťanských domů z rožnovského náměstí. Dalším podnětem se stala návštěva prvního muzea v přírodě, označovaného jako Skanzen, v dánském městě Aarhus nedaleko Stockholmu, kterou v létě roku 1909 podnikl mladší z bratrů, Alois.⁸⁹⁾ Název nejstaršího muzea, Skanzen, se v zahraničí a také u nás nepřesně vžil jako označení jakéhokoliv muzea v přírodě. Sami Švédové však slovem skanzen označují pouze své nejstarší muzeum v přírodě, neboť švédské slovo skanzen znamená "hradby", na jejichž místě bylo muzeum vystavěno.⁹⁰⁾

Bratři Jaroňkové patřili k prvním, kdo si uvědomovali pomalý zánik tradičních lidových staveb, které ještě koncem 19. století tvořily nedílnou součást rožnovské zástavby. Koncem prvního desetiletí 20. století vzbudila zájem veřejnosti stará dřevěná radnice z roku 1770, která měla padnout za oběť plánované modernizaci náměstí. Proti tomu se postavilo několik občanů v čele s Bohumírem Jaroňkem

a ti tak dali roku 1911 vzniknout Muzejnímu spolku, jehož cílem, jak se dozvídáme z jeho stanov z roku 1914, bylo: „*Vystavěti a vydržovati Valašské muzeum v přírodě obsahující všechny typy lidových staveb valašských, pátrati po znamenitostech lidového umění a řemesel na Valašsku a uschovati je v muzeu.*“ Zakládacím členem se mohl stát každý, kdo najednou přispěl nejméně 50 korunami, činným členem ten, kdo platil roční příspěvek 5 korun. V čele spolku stál výbor, jenž sestával z 8 členů, a valná hromada.

Stanovy Muzejního spolku schválilo dopisem ze 17. 5. 1911 c. k. místodržitelství v Brně. Ustavující valné hromadě předcházela schůze zatímního výboru, která se uskutečnila 29. 6. 1911 v hotelu Elzer. Zařizující výbor věřil, že členové se budou o tuto akci velmi zajímat a v hojném počtu se zúčastní ustavující schůze. Zda pokládali 22 zúčastněných osob za uspokojivý počet, není z pramenů patrné, ale velký nárůst členů v následujících letech dosvědčuje, že se snaha vyplatila. Za předsedu spolku si zvolili Bohumíra Jaroňka.

Prvním cílem Muzejního spolku se stala záchrana radnice a její přemístění do městského parku, tzv. Hájnice, která nabízela příhodné místo pro založení muzea. Jeho zakládajícím objektem se měla stát právě radnice. Již v té době se Bohumír Jaroněk zaobíral myšlenkou vytvoření modelu valašské dědiny v tomto parku a dokonce v několika náčrtech navrhl podobu muzea v přírodě.⁸⁸⁾ Projekt pak zaslal na uměleckou výstavu, pořádanou roku 1912 v Hagenbundu ve Vídni. Současně Alois Jaroněk napsal žádost o subvenci na záchranu staré radnice Centrální komisi ve Vídni. Tomuto záměru se dostalo přízně ze strany samotného arcivévody Františka Ferdinanda d' Este, který se zasadil o přidělení 8000 korun na koupi radnice.

Muzejní spolek získával, většinou formou darů, i drobnější předměty, které se zpočátku umísťovaly v prostorách Léčebního domu. Později spolku městská rada propůjčila jednu místnost v budově bývalého Rudolfo-Stefania, která sloužila školním účelům.⁹¹⁾

Již v roce 1911 vypracovala firma Barabáš a Bayer rozpočet na stavbu několika objektů, jež se měly stát součástí muzea. Roku 1912 pak spolek vyjednal koupi pozemku v Hájnici. Veškeré snažení bohužel přerušil příchod války a ani bezprostředně po válce se nepodařilo hladce navázat na myšlenku výstavby muzea. Až 5. dubna roku 1925 svolal starosta města Osvald Kotouček, jako předseda plánovaného Valašského roku 1925, schůzi členů městské rady, zástupců Muzejního spolku a užšího výboru Valašského roku a rada definitivně stanovila místo pro Muzeum v přírodě a potažmo i místo pro konání slavností Valašského roku. Vzápětí místní stavitelé Barabáš a Bayer pod dozorem tesařského políra Michala Fabiána provedli transfer staré radnice. Do začátku Valašského roku 18. 7. 1925 organizátoři na dané místo přesunuli hned několik objektů, mezi nimi starou radnici, Bilovu chalupu (taktéž z rožnovského náměstí) a zvoničku z Dolní Bečvy.⁹²⁾

Úspěch prvního Valašského roku, jenž se konal pod záštitou městského úřadu, dokazuje i početná návštěvnost. Zúčastnilo se ho 25 000 diváků. Výtěžek ze slavnosti se měl použít ve prospěch Muzejního spolku, ale spory o tuto částku nakonec znechtily Bohumíra Jaroňka natolik, že odstoupil z funkce předsedy a jeho nástupcem byl zvolen Josef Kramoliš. Přesto však Jaroněk nadále zůstal aktivním členem spolku. Roku 1927 rožnovští zaslali Zemské správě politické v Brně žádost o změnu názvu spolku na Valašský muzejní a národopisný spolek, což se také ještě téhož roku stalo. V následujících dvou letech se muzeum rozrostlo o další stavby, štramberskou studnu, zvonici, studnu z Horní Lidče, Valašskou hospodu a v čase Bohumírovy smrti v roce 1933 se dostavěla kopie fojtství z Velkých Karlovic.

Rozšiřování muzea však vzbudilo rozporuplné reakce. Do opozice se postavili Spolek pro okrašlování a ochranu domoviny, Sadová komise a Lázeňská komise. Všechna tato sdružení bojovala

za výstavbu tenisového hřiště a za zachování původního parku, jenž měl sloužit především k relaxaci lázeňským hostům.⁹³⁾ Dění okolo budování muzea zřejmě nepříliš příznivě sledovala i rožnovská veřejnost, jak dokládá zápis v místní kronice Josefa Tvarůžka: „*Snad namane se otázka, jak chovala se veřejnost k budování podniku, na který hledí přečetná města skoro závistivě? Žel... Chování se rožnovské veřejnosti, až na několik výjimek, nehledě též k osobní rivalitě předáků – pěkně řečeno, bylo naprosto chladné a odmítavé. Zaslouženě kvalifikováno, byl to kus, ne-li celý "kulturní marasmus a zlomyslnost". Nehledě k uvedenému, zápasil spolek s přetěžkými peněžními nesnáze. Byl samá směnka, kterou podepisovali funkcionáři spolku, z nichž měli jakousi váhu jen Jaroňci, které peněžní ústavy braly v úvahu. Až při zájezdu Cizineckého svazu do Rožnova, kterého se zúčastnil ministr škol Dr. Milán Hodža, nastalo muzejním financím jakés ulevení. Obmyslil totiž pan ministr Muzejní spolek obnosem Kč 30 000,- a slíbil další podporu. Od této doby vždy nějaký peněz ze státní pokladny "ukápnul".*⁹⁴⁾

Muzeum se financovalo zejména z příspěvků členů muzejního spolku. Mezi stálé sponzory patřila také Obchodní a živnostenská komora v Olomouci, která přispívala částkou 500 Kč za rok. Několikrát vypomohl i Moravský zemský výbor, ministerstvo zemědělství a ministerstvo školství a národní osvěty. Nezanedbatelnou sumou přispěl i prezident republiky T. G. Masaryk a olomoucký biskup ThDr. Leopold Prečan. Dále se na financování podílely i místní instituce, jako například městská rada a Spořitelna města Rožnova, jejíž ředitel byl také členem spolku.

Na rozdíl od rožnovských občanů pohled širší veřejnosti, a to i zahraniční, tak odmítavý nebyl, o čemž svědčí například článek v místním tisku s názvem Cizina o „Valašském museu v přírodě“: „*Berlínská revue „Weltkunst“ přináší z pera svého referenta velmi příznivý a správně charakterizující článek o rožnovském „Museu*

v přírodě“ s ilustrací („Naturmuseum in den Tschechoslowakei“). Práví: „Pohled na toto zvláštní stavitelské dílo je v nejvyšší míře výrazný, časem zde povstane malá vesnička, která bude lákati tisíce obdivujících návštěvníků... Počet návštěvníků bude stoupati, jakmile se uskuteční plán, který nejširší kruhy na společné snahy vlády a lidu upozorní. Tímto způsobem naše doba, která sice v rychlém tempu ničí svérázná bydliště lidu, přispěje ku konzervování těchto rasových zvláštností, aby je jako zrcadlo raritní romantiky předvedla zrakům veřejnosti. Tím je velmi možné oživení starých lidových řemesel, tesařství především, které prostými nástroji dovedlo vytvořiti tato rozkošná díla, aneb tkalcovství a textilní práce vůbec – všechna lidová řemesla zde mohou býti povzbuzena ku tvoření nových hodnot lidového umění, které jest starým dědictvím, ale bohužel kolektivními technikami a zrůdným sobectvím plevelem zahlušena.“ Článek „Weltkunst“ uvádí všechny již zbudované stavby „Musea v přírodě“ zvláště letos postavené fojtství (Vogthaus) a chválí krásné lesní prostředí, do něhož je vše s vkusem, známým českým malířem Jaroňkem, postaveno. Tento zájem ciziny není ani prvním, ani posledním oceněním a chválou valašské národopisné práce. Cizí velké revue a časopisy *L'art populaire*, *The Studio*, *The Temps*, *Mercure de France*, *Gasette de Lusanne*, *Société internationale des art populaire*, polské a jihoslovanské časopisy, radio, film, přednášky etnografických odborníků, naše ministerstvo zahraničí svou mezinárodní propagandou „Musea v přírodě“ slovem i obrazem – to vše objevuje cizině malé dříve jí neznámé město Rožnov p. R., které si ani úplně neuvědomuje, co pracovitý rožnovský spolek koná pro jeho povznesení a budoucnost.“⁹⁵⁾

Fungování spolku nepřerušila ani druhá světová válka. Ještě v únoru roku 1940 se konala valná hromada a dokladem o aktivní činnosti je také zpráva ministerstva školství z roku 1941, kde se píše, že spolek vyvíjí činnost dle stanov.⁹⁶⁾ Jedním z posledních

významných počinů spadajících do první poloviny 20. století se stala výstavba dřevěného kostela sv. Anny. Kostelík je volnou kopií roku 1887 vyhořelého kostela sv. Václava ve Větrkovicích z roku 1632. Objekt vybral z kroměřížského archivu Alois Jaroňek a projekt vypracoval architekt zlínského podnikatele Jana Bati – Pazofský, o němž nejsou známy žádné bližší informace. Samotnou výstavbu realizovali mezi lety 1940 až 1942 Michal Fabián se staviteli Karlem Barabášem a Františkem Bayerem.⁹⁷⁾ Architekt muzejní kostelík projektoval jako roubenou stavbu, s podsíní obíhající na její jižní a východní straně, se zděnou sakristií a s mohutnou patrovou zvonící, která je na rozdíl od předlohy vtažena do těla stavby. V interiéru se inspiroval výzdobou kostela v Tiché a navrhl barevné řešení výzdoby kazetových polí stropu s převahou modré a bílé.⁹⁸⁾ Od konce 2. světové války se aktivity spolku kvůli společenským změnám omezovaly, až roku 1948 zanikl úplně.

Mezi členy spolku můžeme nalézt řadu místních občanů. Patřili mezi ně například spisovatel Metoděj Jahn nebo poslanec Emanuel Vencl, který se významnou měrou podílel na jeho financování. Vedle nich se zde ale objevují i mnohem zvučnější jména jako Karel Kramář, jehož členství sice není úředně potvrzeno, ale jeho jméno se objevuje na účtu s odpovídající částkou pro zakládajícího člena. Nemałym přínosem, a to nejen finančním, přispěli politikové jako Milan Hodža nebo T. G. Masaryk. Samotná jejich návštěva totiž zde výrazně rozšířila povědomí o muzeu.⁹⁹⁾

Roku 1950 se Valašsko stalo rezervací lidové architektury a vznikl zatímní seznam památkově chráněných lidových staveb. V letech 1951-1954 byl tento seznam na základě průzkumu, prováděného z popudu Krajského muzea ve Zlíně, doplněn a přepracován.¹⁰⁰⁾ V následujících letech se muzeum výrazně rozrostlo a v dnešní době ho tvoří tři rozsáhlé komplexy lidových staveb: Dřevěné městečko, Mlýnská dolina a Valašská dědina. Tyto stavby se staly největším

turistickým lákadlem Rožnova, což dokládá i počet návštěvníků, který, jak uvádí poslední dostupná výroční zpráva muzea za rok 2009, dosahoval 260 004 osob.

Vyvstává zde tedy otázka, zda a nakolik vznik muzea a péče o lidové stavitelství ovlivnily podobu stavební produkce ve městě. Uvážíme-li, že se na výstavbě muzea zásadní měrou podíleli stavitelé Karel Barabáš a František Bayer, kteří byli zároveň nejvyhledávanějšími městskými staviteli a získávali realizace nejvýznamnějších staveb ve městě, tak u nich můžeme skutečně pozorovat přejímání určitých folklórních prvků. Silná etnografická tradice Valašska se nutně promítala do podoby jejich architektury. Musíme ale také přihlédnout k celkovému ladění doby, ve které se odrážely národnostně emancipační snahy české společnosti. To pak možná bylo vůbec prvním podnětem pro zaměření pozornosti k dědictví lidové architektury a vyzdvižení jejího významu, což také potažmo mohlo vést k založení Valašského muzea v přírodě.

Tyto vlivy reflektoval i Jan Kotěra v již zmíněné realizaci kolonie domků na Bučiskách. Kotěra se od počátku své tvorby zabýval vztahem účelu a formy, přičemž za činitele určující formu považoval funkci, konstrukci a místní podmínky a ve svých realizacích se často inspiroval formami užívanými v oblasti, pro kterou aktuálně pracoval.¹⁰¹⁾ Mísení moderní architektury s lokálními tradičními prvky se u něj ale také projevuje jako výsledek působení širších souvislostí. Jednou z nich byla i potřeba hledání nových podob bydlení pro širší vrstvy, která v tehdejší době vyvstala jako důsledek industrializace. Na tuto situaci už roku 1902 reagovala *Dělnická výstava* v Praze, kde se objevují typy domů přejímající vernakulární motivy i vysloveně folklórní citace. Roku 1922 pak Klub architektů vypsal veřejnou soutěž na ideový návrh dělnického domu a právě zde se do popředí pozornosti dostaly citace venkovské architektury.¹⁰²⁾ Je tedy zřejmé,

že do jisté míry se v Kotěrově realizaci pro Rožnov sice odrazila místní lidová tradice, ale vyskytly se tu i další vlivy.

Prolnutí moderní architektury s tradičními prvky a materiály můžeme pozorovat i v pozdějších letech, a to především na víkendovém domě manželů Vítězových od Lubomíra Šlapety. Obecně by se však dalo říci, že většina staveb realizovaných bratry Šlapetovými pro Rožnov a okolí se snaží alespoň v detailu, ať už sokl domu obložený hrubě opracovanými kameny, sedlové střechy, nebo částečné dřevěné obložení, připomenout horské prostředí, do kterého jsou zasazeny. Na rozdíl od dřívější produkce je zde ale patrná mnohem větší touha po dosažení moderních funkcionalistických tvarů, velké plochy oken, často rovné, nebo zploštělé střechy atd. A také jsme u nich svědky jakési nechuti k přejímání lidových ornamentů, kterou dokresluje i článek oslavující stavění na horách sepsaný těmito architekty roku 1937 pro kulturní měsíčník *Salon*: „...„*Stavme na horách a nebojme se toho. Primitivní pilka, balík drátěných hřebíků, kladivo, fůra hoblovaných prken a několik svitků dehtové lepenky jsou základní prvky, které charakterizují nové, moderní lidové stavění lépe, věrněji a pravdivěji, než nepodařené kopie ornamentiky starých lidových staveb.*“¹⁰³⁾

Co se týče vlivu tradičního lidového stavitelství, zdá se tedy, že je tato oblast nasmazatelně poznamenána. Napříč celou první polovinou 20. století narážíme na řadu budov, nesoucí jeho znaky. Na druhou stranu zde nacházíme i několik realizací distancujících se od těchto projevů a inklinujících spíše k architektuře typické pro zástavbu velkých moderních měst. Jisté však je, že i přes to, že je Rožnov malým podhorským městem vzdáleným od významných politických a kulturních center, poměrně rychle reaguje na změny v architektonickém dění a snaží se reflektovat aktuální architektonické trendy.

4.4. Pronikání funkcionalismu

Vyčerpanost a domnělá bezvýchodnost historizujících směrů, kubismu i “obloučkového slohu“, donutila ve dvacátých letech architektky přiklonit se k proudu ovlivněnému soudobým moderním životním stylem. Zrodila se nová architektura purismu a funkcionalismu, založená na prostém členění hmot a účelovém uspořádání, což se ukázalo jako ideální kombinace pro vytvoření leckdy rychlého a levného bydlení pro širší vrstvy. Český proud ovlivnila zejména zahraniční tvorba, kterou přední představitelé rodící se avantgardy v Československu mohli poznat jednak prostřednictvím návštěv významných zahraničních propagátorů moderní architektury, ale i díky vlastním poznávacím cestám. Velké oblibě se těšil především holandský proud, díky své sociální vyhraněnosti a úspornému pojetí stavby. Další výraznou inspirací se stal styl Le Corbusiera. Architektonická sekce Devětsilu přijala jeho zásady s pochopením a ani pozdější Teigova kritika úplně nepodryla jeho vliv. Přijímání nových podnětů se srovnatelně s Prahou týkalo i Moravy. V případě francouzských vlivů to byl brněnský představitel avantgardy Bohuslav Fuchs, ale i řada dalších architektů, kteří ve svých projektech aplikovali nové moderní formy, které měly být odrazem nového životního stylu.¹⁰⁴⁾

Od konce dvacátých let můžeme pronikání modernějších prvků, směřujících k puristickému a funkcionalistickému výrazu, sledovat i v Rožnově a jeho okolí, což by se dalo považovat za protiváhu k dosud nejčastěji užívanému národně orientovanému regionalismu, v jehož intencích se zde od počátku 20. století často stavělo.

První vlašťovkou přinášející tyto nové formy se stala v Rožnově **vila drogisty Adolfa Novotného** na Nábřeží dukelských hrdinů, čp. 561. Funkcionalistický objekt navrhl významný pražský architekt Vít Obrtel a mezi lety 1927-1928 ho realizovali místní stavitelé Karel

Barabáš s Františkem Bayerem. Malý patrový dům vycházel původně z tvaru jednoduchého bílého hranolu s rovnou střechou a se symetricky rozmístěnými, horizontálně protaženými okny.¹⁰⁵⁾ Přesto, že na první pohled vypadá jako typický příklad strohé funkcionalistické stavby, tak i zde architekt užil vernakulární motiv v podobě mohutné podezdívky z hrubě opracovaných kamenných kvádrů, která v přední části vystupuje z jinak kompaktního těla stavby a tvoří jakousi terasu. Bohužel původní podobu⁸⁹⁾ téměř setřela velmi necitlivá přestavba z roku 2007, která naprosto roztržila kompaktní kubickou hmotu stavby.⁹⁰⁾

Přibližně ve stejné době zde vzniká další zajímavá realizace - **bungalov JUDr. Barbořika**⁹¹⁾, Čechova ulice, čp. 125. Roku 1928 ho navrhl Josef Mařa, architekt a učitel působící na Odborné škole pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí, pro JUDr. Barbořika, který v této době působil ve funkci právníka Valašského muzea v přírodě. Autor dům pojal jako kombinaci dřeva, režné cihly a kamene a docílil propojení moderní architektury s prvky regionalismu a formami vyskytujícími se v americké architektuře.¹⁰⁶⁾ Stavbu zastřešil sedlovou střechou a její hlavní průčelí (obrácené do zahrady), v přízemí vystavěl z neomítané cihly a ve štítu obložil dřevem. Zakulacené nároží prvního patra naopak bíle omítnul a v zadní části, plynule přecházející v dominantní vysoký komín, použil kámen. Hravost, s jakou zde skloubil různé materiály, jen dotváří užití nautických prvků v detailu kulatých oken a subtilního kovového zábradlí obtáčejího v prvním patře oblé nároží (dnes vyměněno za zábradlí dřevěné).

Principy nastupujícího funkcionalismu uplatnil také další valašskomeziříčský architekt Bohumír Kupka, při výstavbě řady školních budov. Poválečná léta sebou přinesla krizi dostupnosti vzdělávání, která se stala problémem celostátního rozsahu. Neutěšená situace se odrazila obzvláště v Beskydech, kde si zadlužené obce

nemohly dovolit věnovat školní problematice pozornost, jakou by si zasloužila. Na vrcholící krizi se snažila poukázat i Výstava Valašska a moravského Pobeskydí (19.6. - 24.8.1932), probíhající pod patronací poslance Emanuela Vencla, která podle vzoru krajinských výstav nedalekého Příbora, Frýdku-Místku a Hranic prezentovala úspěchy beskydského kraje a zároveň upozorňovala na problematiku aktuálního stavu vzdělání, hospodářství a průmyslu. Byl to právě poslanec tehdejšího Národního shromáždění a ředitel Zemské hospodářsko-lukašské školy v Rožnově Emanuel Vencel, kdo se největší měrou podílel na rozvoji školství této oblasti. Bez jeho intervence by zde na přelomu dvacátých a třicátých let jen stěží vzniklo takové množství škol. Nutné je však připomenout, že hromadná výstavba škol v demokratickém státě úzce souvisela také s osobností T. G. Masaryka. Na paměť desetiletého jubilea vzniku Československa se ministerstvo školství rozhodlo věnovat finanční příspěvek ve výši jednoho a půl miliónu korun na stavbu několika měšťanských škol.¹⁰⁷⁾ Poslanec Emanuel Vencel, „*který má hlavní zásluhu nejen na výši udělených subvencí, ale také na jejich povolení*“¹⁰⁸⁾, pak vybraným obcím k výstavbě školních budov doporučil právě architekta Bohumíra Kupku.

Jednou z prvních škol, realizovaných tímto architektem, se stala rožnovská **Zemská hospodyňská škola**⁹²⁾, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 570, vystavěná v letech 1928-1931.¹⁰⁹⁾ Tato škola byla zřízena již roku 1919, ale nové budovy se dočkala až o něco později.¹¹⁰⁾ Objekt vznikl spojením několika kubických hmot. Tvarově ho vymezují tři hranoly různých velikostí. K nejvyššímu, se vchodem, jehož nároží architekt zakulatil, přiléhá z přední části úzký kubus, v němž je umístěno schodiště a z boku se k němu napojuje protáhlý trakt s učebními prostory. Budova se bez zásadních přestaveb zachovala až do dnešní doby, pouze roku 1991 byl její areál rozšířen o prostory pro čtyřletou rodinnou školu.

Mezi podobné Kupkovy realizace patří jubilejní školy v Zubří a Vidči. První neprovedený návrh **Měšťanské školy v Zubří**,⁹³⁾ Školní čp. 540, z roku 1929 odkazuje spíše k avantgardním vlivům monumentálního měřítko. Plošnost jasně vymezeného horizontálně položeného kvádrového bloku tu narušuje převýšený prostorný vestibul zasazený do středu průčelí. Fasády architekt symetricky pročlenil pásovými okny. Tento návrh se od realizovaného, v němž se odráží neměnná podoba státem dotovaných jubilejních škol, značně liší. Proces vytváření druhého – realizovaného projektu postupoval od rožnovských stavitelů Barabáše a Bayera přes brněnského architekta Miloše Lamla až ke Kupkovi, který vycházel z Lamlových projektů, neschválených pro vysoké náklady. Se stavbou Kupkovy modifikované podoby školy se započalo roku 1932 a o tři roky později se v jižním traktu ještě nedostavěné školní budovy již vyučovalo. Finanční tíseň v konečné fázi stavebníky přinutila odstoupit od stavby tělocvičny a zabudování ústředního topení. Od roku 1938 byla škola známá jako jubilejní škola T. G. Masaryka.⁹⁴⁾ Budova se vyznačuje jasnou dispozicí a efektivním střídáním hladké plochy s režným zdivem, vycházejícím ze vzorů soudobých holandských trendů, uplatněných u školního komplexu v Hradci Králové od Josefa Gočára. Podoba budovy se v zásadě nezměnila⁹⁵⁾ a dnes v ní probíhá výuka většiny tříd prvního stupně základní školy, ostatní třídy a ředitelství sídlí v nové budově vystavěné roku 1980.¹¹¹⁾

Školní budova ve Vidči⁹⁶⁾, čp. 181, vybudovaná mezi lety 1939 až 1940 slouží za příklad jednoduché dvoupatrové stavby stojící na kamenné podezdívce s hladkými fasádami členěnými pouze rytmicky rozmístěnými okny. Zastřešuje ji praktická valbová střecha, fasádu ozvláštňuje detail vykousnutého pravého nároží, v němž je umístěn hlavní vchod. Budova slouží dodnes a místní ji často označují jako “starou školu“, protože k ní roku 1972 byla přistavěna budova “školy nové“. V roce 1990 pak byla přistavěna tělocvična

a 2004 prošla “stará škola“ kompletní rekonstrukcí, která zahrnovala výměnu všech elektrických rozvodů, novou fasádu a výměnu původních oken za plastová.^{112)97]}

Spolupráce architekta Kupky a ředitele Vencla nadále pokračovala, a to i v rovině soukromé. Mezi lety 1932-1933 z ní vzešel funkcionalistický rodinný dům **Emanuela Vencla**^{98]} stojící v Rožnově na Tyršově nábřeží, čp. 696.¹¹³⁾ Architekt stavbu koncipoval opět jako skladbu několika pravoúhlých objemů, které se navzájem prolínají, a zastřešil ji pultovou střechou se spádem k zahradnímu průčelí. Přední fasádu symetricky člení čtyři pásová okna. V levém rohu ze stavby vystupuje hranolový rizalit s rozměrným devítidílným oknem v přízemí, za nímž se skrývá zimní zahrada, a se zastřešeným balkónem v patře. Velké prosklené plochy oken skýtají krásný výhled na poklidné nábřeží řeky Bečvy, k němuž se dům obrací hlavním průčelím. Z pravé boční strany přiléhá vstupní část se schodištěm krytá mohutnou markýzou. Schodiště zajišťuje oddělený vstup do dvou na sobě nezávislých obytných jednotek v přízemí a patře. Dispozice obytného prostoru přízemí, s předsíní, pracovnou, dvěma pokoji, kuchyní se spíží, šatnou, pokojem pro služku a příslušenstvím, se v patře opakuje a pro obě domácnosti je společná pouze sklepní část s prádelnou, sušárnou a skladovacími prostory. Stavbu do dnešní doby poznamenala řada úprav, které byly naštěstí poměrně citlivé. Mezi nimi šlo roku 1940 o realizaci střechy nad schodištěm, zastřešení terasy odlehčeným skleněným materiálem, nahrazení původní cihlové podezdívky pískovcovým obkladem a změnu barevnosti fasády z bílé na okrovou.¹¹⁴⁾

Slibně se rozvíjející moderní funkcionalistická výstavba města se na počátku třicátých let málem obohatila i o dvě realizace významného představitele brněnské architektury – Bohuslava Fuchse. Bohužel ani jedna z nich nebyla z neznámých důvodů uskutečněna. Roku 1930 vytvořil Fuchs **návrh** patrového **rodinného domu**

s **ordinací pro dr. Lelochu,**^{99]} jehož tvarosloví připomíná o něco pozdější stavby bratří Šlapetových (např. vilu Karla Kristýnka nebo vilu JUDr. Žanty). Hmotu domu tvoří dva nestejně veliké, k sobě přimknuté kvádry, větší a vyšší z nich kryje značně zploštělá stanová střecha, odkazující opět ke stavbám bratří Šlapetových. Fasády jsou asymetricky členěny množstvím nestejných, často horizontálně protažených oken.

O rok později pak Fuchs **vytvořil návrh bytového domu pro paní Marii Chudobovou.**^{100]} Projekt slouží za ukázkou konzervativnějšího pojetí, využívajícího prvku tradiční sedlové střechy, tolik oblíbené v tomto horském prostředí. Tělo stavby ale znovu tvoří prolnutí geometrických těles a fasády jsou tentokrát poměrně symetricky členěny obdélnými funkcionalistickými okny.

K nejzajímavějším uskutečněným realizacím v Rožnově a okolí patří bezpochyby domy navržené frýdecko-místeckými architekty Lubomírem a Čestmírem Šlapetovými. Už ve dvacátých letech se začali zabývat vytvořením prototypu moderního bydlení, které se snažili aplikovat především na rodinné domy. Během své praxe vyvinuli několik typů staveb pohybujících se od čistě funkcionalistického pojetí přes organičtější formy až k domům-chatám. Bratři pracovali většinou společně, ale v této oblasti zanechal svá díla především Lubomír Šlapeta.

Jeho první rožnovskou realizací se roku 1931 stala **vila Karla Kristýnka**, Hradištko, čp. 677. Minimalistické řešení jednogenečního domu pro ředitele městské školy v Ostravě připomíná svým vzhledem jednoduchou bílou kostku. Původně architekt plánoval zastřešení rovnou střechou, ale nakonec, pravděpodobně kvůli nevhodnosti tohoto typu střechy pro místní horské podnebí, ji nahradil střechou stanovou. Ta je ovšem velmi nízká s výrazně přečnívajícími okraji, což evokuje italské stavby. Tato inspirace zřejmě vzešla z krátké zastávky na Sicílii, v Neapoli

a v Pompejích, při návratu bratří Šlapetových z téměř půlroční studijní cesty do Ameriky roku 1931. Obytný prostor přízemí se volně propojuje s jídelnou a stoupá z něj jednoramenné dřevěné schodiště vedoucí do ložnicového patra. Obytné místnosti se orientují výhradně na jižní stranu, zatímco obslužné prostory na sever. Ve fasádě se rozmístění pokojů promítá v asymetrickém rozmístění oken. Ze zadní části k domu přiléhá ze tří stran prosklený rizalit verandy, který působivě propojuje interiér s exteriérem.¹¹⁵⁾ Poměrně strohá stavba má symetricky, na dvou protilehlých stranách, vystavěna výrazná vstupní schodiště z hrubých kamenných kvádrů, která záměrně narušují její jinak téměř čistě funkcionalistické vyznění a přidávají jí na zajímavosti. Snad mají být jakousi připomínkou okolního horského prostředí, pro které je typické využívání právě těchto přírodních materiálů. Vila si i dnes zachovala mnoho ze své původní podoby¹⁰¹⁾ i přesto, že současný majitel nedávno provedl drobné přestavby¹⁰²⁾ a proměnil ji na penzion. Změnil především vnitřní dispoziční uspořádání přízemí a prostor prvního patra rozšířil o jeden pokoj, který vystavěl nad verandou, kde byla původně terasa. Vytknout by se mu dala pouze necitlivá výměna původních oken za plastová.

Následující realizace Lubomíra Šlapety z roku 1932 – **vila JUDr. Josefa Žanty**,¹⁰³⁾ Javornická čp. 688 - vychází z dispozičního řešení Kristýnkovy vily. Stavbu na obdélném půdorysu ozvláštňuje vysunutý transparentní hranol zimní zahrady, nad ním je umístěna terasa. Opět jde o bílý krychlový funkcionalistický dům s vernakulárním prvkem výrazné kamenné podezdívky a s mohutnými schodišti při hlavním vstupu na jedné a při zimní zahradě na straně protilehlé. Zastřešuje ho také velmi stlačený jehlan s výrazně přesahujícími okraji.¹¹⁶⁾ U této realizace už autor uplatnil tzv. šlapetovské okno, které se stalo charakteristickým poznávacím prvkem pro řadu obytných domů vzniklých ve třicátých letech. Je to

trojdílné horizontálně protažené zdvojené okno o výšce 120 cm, jehož střední díl je zasklen napevno a postranní křídla lze volně otevírat.¹¹⁷⁾ Architekt byl s rodinou Žantovou v kontaktu i později a ještě roku 1965 pro dům navrhl bytové zařízení. Stavba se dodnes zachovala téměř v původní podobě, pouze úbytek místa za domem, kvůli pozdější okolní výstavbě, ubral na působivosti zadnímu kamennému schodišti, kterým se sestupovalo do rozlehlé zahrady.

Podobné tendence uplatnil tentýž architekt i u neprovedeného návrhu **vily pro paní Amalii Winklerovou v Rožnově**.¹⁰⁴⁾ Dům sice nelze přesněji datovat, ale dle jeho formálních znaků, blízkých především s vilou Karla Kristýnka, ho snad můžeme vložit přibližně do stejné doby.

Ke skupině bílých kubických vil se řadí i **víkendový dům** ostravského advokáta **JUDr. Josefa Vondráčka**, situovaný do příjemného prostředí v blízkosti řeky Bečvy, Slezská čp. 703. Na projektu od roku 1933 pracovali společně Lubomír i Čestmír Šlapetové. Své nápady si mezi ostravskou kanceláří (Čestmír Šlapeta) a pražským ateliérem (Lubomír Šlapeta) vyměňovali korespondenčním architektonickým dialogem. Finální podoba však vycházela z Lubomírova projektu. Navrhl patrový dům dvoutraktové dispozice, opisující v půdorysu tvar písmene L. Obě křídla zakončil v prvním patře terasami a pod terasou v jižním průčelí vybudoval zimní zahradu. Fasády rytmicky rozčlenil pásovými okny, na jižní fasádě užil symetricky rozmístěná trojdílná „šlapetovská“ okna a západní fasádu ozvláštnil netradičním detailem dvou nad sebou umístěných kruhových oken. Vnitřní dispozice opět dodržuje orientaci k světovým stranám. Obývací halu s jídelnou situoval na jižní stranu, kdežto v severním traktu se nacházela garáž a místnosti pro personál. Z obytného prostoru v přízemí pak stoupalo jednoramenné schodiště do patra s ložnicemi manželů, oddělenými posuvnými dveřmi.¹¹⁸⁾ Původní podobu objektu¹⁰⁵⁾ dnes bohužel nenávratně setřely pozdější

přestavby. Nejbrutálnějším zásahem byla zřejmě výměna původně rovné střechy za střechu sedlovou.^{106]}

V polovině třicátých let se trend moderní funkcionalistické architektury mění a obrací se k větší organičnosti forem. Tento vývoj se viditelně odrazil i v tvorbě bratří Šlapetových. “Bílý funkcionalismus“ střídá výraznější prosazování přírodních materiálů a organičtějších tvarů, což se zvláště hodí pro horské prostředí Beskyd se silně zakořeněnou tradicí lidových roubených stavení.

První stavbou, reagující ve větší míře na tyto trendy, je **rodinný dům pana vrchního poštmistra Oty Špičáka a jeho choti Boženy**, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680. Jeho plán^{107]} vytvořili bratři Šlapetové již roku 1932. Při definování jeho podoby použili tradiční tvar sedlové střechy, svírající poměrně ostrý úhel, a také se snažili o větší zastoupení přírodních materiálů, jak je to obvyklé u lidových staveb. Dům vystavěli na kamenné podezdívce a jižní i severní průčelí obložili dřevěnými latěmi. Funkcionalistický prvek se zde zachoval v proporcích oken a v hranolovitém rizalitu přiléhajícimu k jižní fasádě a nesoucímú “šlapetovské okno.“ Z původní neotřelé podoby domu^{108]} mnoho zachováno nezůstalo, viditelně nedávná modernizace zničila drobné zajímavé detaily (odstranění dřevěného obložení štítů, výměna oken za plastová a změna jejich tvarů, barevný nátěr fasády atd.) a udělala z něj součást novodobé nevýrazné rožnovské zástavby.^{109]}

V užití vernakulárních motivů zde pravděpodobně vynikne **víkendový dům Jana Vítěze**,^{110]} na Dolních Pasekách čp. 717, nacházející se na úpatí vrchu Kozince s krásným výhledem do rožnovského údolí. Počátek projektu spadá do roku 1936, ale Lubomír Šlapeta na adaptacích domu pro rozrůstající se rodinu přerovského továrníka Vítěze pracoval téměř celý svůj život, až do roku 1980.

Časté návštěvy Beskyd vedly autora k řešení otázky, jak koncipovat moderní stavby v horském klimatu, nepřiliš vhodném pro rovné střechy. Myšlenka sedlové střechy ve tvaru obráceného písmene V, sahajícího až k zemi a dobře zapadajícího do hornaté valašské krajiny,¹¹⁹⁾ má svůj původ ve tvarosloví domku Sophie Bornscheinové na Falkensee. Jeho autorem byl učitel bratří Šlapetů, Hans Scharoun, kterého nedlouho před započítím rožnovského domu Lubomír Šlapeta navštívil. Stejně jako dům na Falkensee stojí i Vítězův dům v rozlehlé vzrostlé zahradě a vytváří příjemné prostředí pro nerušený život. Pocit romantiky a sepětí s přírodou ještě umocňují použité přírodní materiály, dřevo a kámen. Architekt zde dokázal v minimálních rozměrech rozvinout a vtipně a zároveň účelně skloubit veškeré funkce. Dispozici opět dominuje obytný prostor, skrývající se za hlavním jižním průčelím. Sala terrena tento prostor propojuje se zahradou. Velké pásové okno, prosvětlující interiér přízemí, kopíruje v levém rohu tvar střechy i stropu obytného prostoru s přiznanou hmotou ložnice v patře. Zajímavý detail tvoří pásové lichoběžníkové okno ve druhém podlaží, esovitě zalomené kolem rohu domu. Výstavba samotného domu proběhla už na jaře roku 1937 a ještě na podzim téhož roku architekt vyprojektoval a brzy na to realizoval přístavbu hospodářského traktu s garáží. Po znárodnění přerovské továrny a smrti Jana Vítěze v padesátých letech se jeho manželka Zenobie Vítězová přestěhovala do Rožnova natrvalo. To přineslo další úpravy v letech 1951, 1955, 1958, 1970, 1977 a 1980. Architekt přestavěl původní hospodářský trakt s pokojem pro správcovou k příležitostnému bydlení dcery a syna a posléze i pro synovo trvalé bydlení. Při přestavbě roku 1970 musel zvednout krokve sedlové střechy nad nově vytvořeným obytným prostorem, aby ho mohl osvětlit trojúhelníkovým oknem. Při poslední úpravě prorazil malé čtvercové okno ve fasádě jižního průčelí. Veškeré změny se ale prováděly vždy s ohledem k zachování původní idey. Dům tak nabyl pravého významu

organické architektury, jako pomalu se rozvíjejícího objektu, který není nikdy dokončen, jak to propagoval Frank Lloyd Wright, jehož vliv je zde také patrný.¹²⁰⁾ Autorská přestavba roku 1980 se zároveň stala poslední výraznou úpravou a proto zde můžeme i dnes obdivovat jeden z nejzdařilejších příkladů romantické architektury, jakou Šlapetové uskutečňovali v oblasti Beskyd.

O velkém zájmu o dřevěnou stavbu svědčí i spolupráce Lubomíra Šlapety s malířem a šéfredaktorem měsíčníku *Salon* – Františkem Podešvou. Tento rodák z Valašska sice prožil většinu života v Brně a Praze, ale svému kraji zůstal věrný a roku 1936 se rozhodl vystavět si **domek na Soláni**. Ideové návrhy¹¹¹⁾ architekt publikoval v červnovém čísle *Salonu* roku 1937 jako doprovodnou ilustraci k článku pojednávajícímu o stavění na horách.¹²¹⁾ Představu o podobě domu si můžeme také utvořit díky dochované korespondenci, čile probíhající mezi architektem a malířem. Stavba měla být dřevěná na kamenné podezdívce, měla souznít s okolní horskou krajinou, ale zároveň měla nést moderní tvarosloví. V první řadě měla být účelná, ale dle vlastních slov stavebníka „*ne za cenu šosáckého stavení, které by nemělo žádnou myšlenku a originalitu.*“ Podešva ji chtěl proponovat tak, aby na počátku sestávala pouze z nejnútnejších místností, ale mělo se počítat i s pozdější možností rozšíření (opět tedy šlo o organicky se rozrůstající architekturu). Důvodem byla lokace zamýšlené výstavby na odlehlém místě. Malíř si nebyl jistý, zda se mu tam bydlení osvědčí. Zpočátku váhal mezi zastřešením tradiční sedlovou a pultovou střechou, nakonec se přiklonil spíše k druhému, modernějšímu návrhu. Přízemní domek měl mít nízké podkroví, kde měly být nejméně dvě ložnice, tmavá komora a koupelna situovaná nad kuchyní, aby byla vždy teplá i bez topení. V přízemí se měla nalézat obytná místnost s krbem, kuchyně, větší spíž, pokojík pro služku, klozet a síň na odkládání šatů. Malířský ateliér s malou dílnou a skladištěm se měl přistavit zvlášť.

Nerealizovaný dům byl zamýšlen jako součást umělecké kolonie, jejímž duchovním otcem byl právě František Podešva. Příčina odstoupení od plánů snad tkvěla v nadcházející druhé světové válce, ve finančních problémech nebo v neshodách týkajících se projektu. Konečnou podobu domu¹¹²¹, vycházející z tvarosloví tradiční lidové architektury, kterou můžeme na stráni Soláně vidět dodneška, si zřejmě navrhl malíř sám.

Kolonie se měla stát jakousi zvláštností v republice a v té době šlo zřejmě o věc poměrně populární. Zájem o ni projevil dokonce i světově známý malíř Oskar Kokoschka, jejím členem se chystal stát i Lubomír Šlapeta. V místech pro ni určených začal jako první, roku 1936, stavět za spolupráce místního tesaře malíř a spisovatel Jan Kobzán čistě valašskou chalupu z místních materiálů.¹²²⁾ Následoval ho Podešva a o pár let později se zde usadil i malíř **Alois Schneiderka**. **Svůj dům**, Velké Karlovice, Soláň čp. 657, si roku 1940 nechal vyprojektovat brněnským architektem Jiřím Auermüllerem. Autor zde vytvořil originální stavbu s prvky lidové architektury,¹¹³⁾ citlivě zasazenou do okolní krajiny. Při výstavbě třípodlažního roubeného stavení, umístěného v prudkém svahu, se držel lokální tradice a bohatě využil materiálů kamene a dřeva. V přízemí situoval společenský prostor s krbem, v prvním patře pak kuchyň s jídelnou a obývací pokoj s kachlovými kamny, v druhém patře ložnici a atelier. Roku 1944 si stavebník objednal nerealizovaný návrh přestavby¹¹⁴⁾ u Lubomíra Šlapety, v něm se architekt pokusil navázat na své dřívější realizace organické architektury charakteristické protaženou sedlovou střechou sahající téměř až k zemi. Po smrti Aloise Schneiderky roku 1958 koupil dům s ateliérem další umělec – malíř Karel Hofman. V osmdesátých letech dal dům rozšířit o rozlehlý atelier na úrovni obytného podlaží, otevřený do krovu, z kamene a dřeva a ve stylu původního objektu. Nyní se v této části nachází prodejní galerie, která

vznikla roku 1999 z iniciativy umělcovy nejstarší dcery. Nese název „Valašský atelier u Hofmanů“.^{115|123)}

Přibližně ve stejné době, kdy Lubomír Šlapeta pracuje na organických domech pro Vítěze a Podešvu, zabývá se jeho bratr nerealizovaným **návrhem vily Aloise Marečka**^{116|} pro Rožnov. Vernakulární prvky, hojné užití dřeva a kamene, zde Čestmír aplikoval na prostý funkcionalistický tvar kubusu. Na kamenné podezdívce vztyčil celodřevěný podsklepený patrový objekt krytý pultovou střechou, s fasádami hravě rozčleněnými proporcionálně diferenciovanými okny. Vila se tak v podstatě stala jakousi transpozicí domu městského typu do nového materiálu.

Posledním z řady zajímavých rodinných domů realizovaných v první polovině 20. století v Rožnově, který vzešel z kanceláře Čestmíra Šlapety, je **dům dr. Rudolfa Prchala** z roku 1939, stojící na ulici Zahradní čp. 750. Jeho adresa se v některých publikacích¹²⁴⁾ zaměňuje s adresou vily Karla Kristýnka, Hradištko čp. 677. Architekt se v této realizaci vrací ke klasickým funkcionalistickým stavbám strohých tvarů. Hlavní kubická hmota patrového domu vychází z obdélného půdorysu a završuje ji valbová střecha, k ní na západní straně přiléhá úzká hranolová garáž, nad níž se v patře rozprostírá terasa. Vnitřní dispozice se tradičně, jako ostatně u všech šlapetovských staveb, váže na světové strany. V přízemí se nachází předsíň, kuchyň, koupelna, pokoj pro služku a obytná místnost umístěná v jihovýchodním rohu domu, kterou kdysi ze dvou stran prosvětlovala rozměrná horizontálně protažená okna. Do patra s ložnicemi vede z obytné místnosti jednoramenné dřevěné schodiště.¹²⁵⁾ Původní vzhled domu ale téměř setřely pozdější přestavby a představu o něm si můžeme utvořit pouze z dochovaných projektů.^{117|} Noví majitelé změnili původní garáž na další obytnou místnost, vedle přistavěli garáž novou a také úplně zazdili a zmenšili několik oken.^{118|}

Lubomír Šlapeta se nevěnoval pouze realizacím rodinných domů. Ke konci třicátých let se podílel i na několika návrzích na stavbu obecních domů činžovních. Proměnu meziválečného bydlení pro sociálně slabší vrstvy z velké části ovlivnilo sedm bytových zákonů z let 1919 – 1939. V tomto období vážné bytové krize dosáhlo malobytové bydlení nejvyšší aktuálnosti a stát se snažil bytový deficit korigovat zákonem. Nejdůležitější v tomto směru byla samozřejmě státní podpora, jejíž výši a přesné podmínky získání korigovaly nejčerstvější zákony, ale dále šlo také o podrobnosti týkající se výstavby, podoby, rozměrů a vybavenosti bytů. I velmi invenční architekti se proto museli podřídit pravidlům stanoveným státem či městem, za účelem co největší finanční úspory. Meziválečná bytová kultura se i přesto stala fenoménem doby a výrazně pozvedla kvalitu bydlení chudších vrstev. Základními body, které se měly důsledně dodržovat, byly zdraví a spokojenost jedince, ty však ne vždy došly svého naplnění.¹²⁶⁾

Prvním z takto koncipovaných plánů se stal **projekt úřednických domů pro zaměstnance Ministerstva národní obrany**.^{119]} V červnu 1937 ho ke společnému vypracování městská rada zadala Lubomíru Šlapetovi, valašskomeziříčskému architektu Bohumíru Kupkovi a rožnovskému Stanislavu Kramolišovi. Ti pak navrhli tři dvoupatrové budovy po 36 bytech, v každém objektu šest větších a šest menších komfortně zařízených bytů. Větší byty měly sestávat s předsíně, koupelny a WC, spíže, kuchyně, balkónu, pokoje pro služku, komory, ložnice a obývacího pokoje. Složení místností u menších bytů bylo obdobné, neobsahovaly jen pokoj pro služku a komoru. Obytné pokoje mířily na východ, aby zachytily co nejvíce slunečních paprsků. Ke každému bytu náležel sklep pro uhlí, dřevo a potraviny. V podkroví se nacházela vždy pro šest bytů společná prádelna se sušárnou. Architekti rozměry domů přizpůsobili měřítku města a jejich fasády upravili, aby svým vzhledem nerušily celkový ráz okolí

a vyznívaly spíše jako řadové řešení rodinných vil. Město však neakceptovalo výši nákladů a proto se přistoupilo k přepracování projektů v souladu s místními hospodářskými poměry.

Nedlouho na to následoval úspornější **projekt domů s malými byty**, který vznikl taktéž za spolupráce již zmíněných architektů. Roku 1937 městská správa zaslala dopis Ministerstvu sociální péče, ve kterém ho informovala o úmyslu přikročit ke stavbě domu s malými byty a žádala o zaslání stavebních podmínek a potřebných tiskopisů. V dubnu následujícího roku trojice architektů vypracovala návrh komplexu¹²⁰¹ pěti dvoupatrových domů o 72 bytech. Byty byly řešeny pro rodiny se čtyřmi dětmi a bytová jednotka obsahovala předsíň, větranou skříň na šaty, koupelnu se záchodem, kuchyňský kout, spíž, obývací pokoj a jeden oddělený pokojík. V sousedství obytné osady zamýšleli architekti vystavět **chudobinec**, jehož návrh,¹²¹¹ ze srpna roku 1938, signovali jen Kupka s Kramolišem. Dvoupatrová budova měla mít v suterénu společnou prádelnu, sušárnu a sklep. V přízemí se měl nacházet byt správce, společná jídelna s kuchyní, umývárny a oddělené WC pro muže a ženy. První patro se čtyřmi pokoji pro tři až čtyři osoby, s umývárnou, toaletami a infekčním oddělením (s místností pro ošetřující lékaře) mělo být vyhrazeno ženám. V druhém patře pro muže se nalézaly čtyři pokoje, společná noclehárna pro deset až dvacet osob, umývárna a WC. Autoři se opět u všech objektů snažili o jejich souznění s okolním prostředím. Upřednostňovali proto menší obytné celky oproti velkým blokům. Chtěli, aby obytná osada nepůsobila jako *"pochmurná tovární kolonie"*, ale spíše aby vytvářela dojem elegantní vilové čtvrti. S ohledem na celkový ráz města upustili od rovných střech a užili zastřešení valbovými střechami o mírném spádu. Realizace se nakonec dočkal pouze jeden dům s malými byty, jehož výstavbu mezi lety 1939 až 1940 provedl rožnovský stavitel Karel Barabáš na základě plánů

vypracovaných sdružením tří architektů.¹²⁷⁾ Budova dodnes stojí v ulici Revoluční, čp. 770, v jihozápadní části města.^{122]}

Podobný jednoduše koncipovaný projekt **obecního domu pro chudé**^{123]} v Horní Bečvě, čp. 680, pro tamní obecní radu vyhotovil Bohumír Kupka roku 1940. Navrhl dvě verze domu, v první z nich šlo o dvě samostatné budovy a v druhém případě objekty sjednotil do jednoho obytného bloku, dělení na dvě poloviny se dvěma samostatnými vchody však zachoval. Stavbu druhé varianty obecní rada následujícího roku zadala zednickému a tesařskému mistru Zikmundu Gregorovi ze Zubří.¹²⁸⁾

4.5. Snahy o modernizaci rožnovského lázeňství

Rožnovské lázně se od doby svého vzniku v roce 1796 postupně staly velmi vyhledávanou destinací. K významným modernizačním krokům ještě před počátkem 20. století můžeme připočítat výstavbu **lázeňského domu**,^{124]} kterou městská rada roku 1874 pověřila novojičínského stavitele Františka Chytila. Lázeňskou budovu, stojící v městském parku, ještě viditelně ovlivnily empírové formy dozrívajícího raného historismu¹²⁹⁾ a v dnešní době představuje jednu z mála dochovaných připomínek lázeňské historie města. Během první světové války bylo přijímání hostů v lázních kvůli nedostatku potravin omezeno a zájemci o pobyt museli předem podávat písemnou žádost. Pacienti nakažení tuberkulózou nebyli přijímáni vůbec. V průběhu roku 1917 se provoz lázní na rok zastavil a roku 1918 se uvažovalo o jejich úplném zrušení, čímž by se z města stalo pouze turistické a výletní centrum. Lázně však zůstaly zachovány a v době první republiky jejich obliba opět stoupla. Největší návštěvnost je zaznamenána v roce 1938, kdy zde bydlelo 3 350 hostů.¹³⁰⁾

Městská rada si tuto narůstající popularitu dobře uvědomovala a snažila se o zkvalitnění lázeňských služeb, mezi něž patřila také výstavba nových lázeňských budov. Už od roku 1924 probíhala jednání mezi městskou radou a Společenstvem hostinským o stavbě nového hotelu. Přestože rozvoj lázeňství na nějakou dobu přerušil příchod druhé světové války, tak ještě v září roku 1940 brněnský architekt Bohuslav Fuchs vypracoval předběžný nikdy nerealizovaný **návrh nového lázeňského domu**.^{125]} Architekt plánoval budovu situovat přibližně v místech starého lázeňského domu, její hlavní křídlo se mělo orientovat východním směrem do klidných prostor parku mimo lázeňský ruch. Navrhl celé lázeňské centrum s kolonádou a sadovou úpravou okolí. Protože se počítalo s umístěním budovy v parku mezi stromy, umístil nad menší křídlo hotelu vyhlídkovou terasu, která

skýtala pohled na malebnou beskydskou krajinu. Projekt se skládal ze dvou částí: lázeňské a hotelové s příslušnými prostory. Pro stavbu se měly použít především tradiční místní materiály, jako kámen, cihly a dřevo, a naopak se dbalo o co nejmenší užití železobetonových a železných konstrukcí. Projekt byl ve své podstatě funkcionalistický, ale autor ho navrhl s ohledem k celkovému rázu místa tak, aby zapadl do okolní horské krajiny. Velkolepá stavba se neuskutečnila zřejmě kvůli finanční nákladnosti (předběžný celkový rozpočet byl odhadnut na 9 000 000 korun).¹³¹⁾

Druhá světová válka vzestup lázeňství přerušila, ale Rožnov byl natolik oblíbenou lokalitou, že i ve složitých časech protektorátu zůstával cílem návštěv mnoha hostů. Roku 1942 projevila zájem o město Hospodářská skupina lázní a sportovních míst, což vyústilo v jednání s předsedou lázeňské správy J. Nývlttem a lázeňským lékařem MUDr. V. Kamenářem a v přípravu plánu další existence a rozvoje lázeňství. V návrhu, který dával tušit, že by se město mohlo stát moderním lázeňským centrem, se počítalo se zachováním dosavadních budov a s vytvořením nové lázeňské čtvrti na pravém břehu řeky Bečvy. Město mělo do připravované akce přispět dosavadním lázeňským majetkem, územím Chlacholova a Chlacholůvku nalézajícím se v jeho severní části a také územím Valchařovo na Černé hoře. Za účelem realizace projektu se měla vytvořit akciová společnost a dokonce se začalo se zpracováváním architektonických záměrů a s vyměřováním. Pozornost projektanti v první řadě věnovali jižnímu svahu Chlacholova, kde plánovali výstavbu klimatického léčebného ústavu.¹³²⁾ Stavba měla započít nejpozději do tří let po skončení války. Ideový návrh ústavu byl vypracován za přispění význačných lékařských kapacit. Při posuzování projektů se mělo přihlížet ke stupni architektonicko-výtvarné kvality a důraz se především kladl na harmonické vkoncipování novostavby do jejího blízkého i vzdáleného krajinného prostředí.¹³³⁾

Z dochovaného jednacího protokolu schůzí lázeňské komise ze srpna 1945 se dozvídáme, že pracovní výbor vyzval k vypracování návrhů pět vynikajících architektů,¹³⁴⁾ kteří to však byli, dokument jmenovitě neuvádí. Dohledat v okresním archivu se podařilo pouze návrh Františka Čermáka a Gustava Paula, Evžena Škardy a dva návrhy Adolfa Liebschera, všechny datované rokem 1944.

První cenu v soutěži o léčebný dům získal **návrh pražských architektů Františka Čermáka a Gustava Paula,**^{126]} kteří měli s projektováním sanatorií a zdravotnických zařízení již bohaté zkušenosti.¹³⁵⁾ Architekti pro město vytvořili velkorový návrh moderního funkcionalistického komplexu, jehož formy vycházely z jednoduchých geometrických tvarů a čelní fasáda hlavní budovy byla vyváženě členěna pásovými okny.

Brněnský architekt **Evžen Škarda se ve svém návrhu**^{127]} držel spíše konzervativnějších příkladů funkcionalismu. Rozsáhlou budovu se sníženou střední částí zastřešil valbovými střechami, fasády symetricky rozčlenil řadami oken a některé detaily, například sloupy vstupního portiku ve střední části, akcentoval kamenným obložením.

Soutěže se účastnil také brněnský architekt Adolf Liebscher, který vytvořil hned návrhy dva. **V prvním z nich**^{128]} podlouhlou hmotu stavby stupňovitě rozčlenil a jednotlivé "stupně", zastřešené sedlovými střechami, od sebe oddělil přesahující kamennou zdí. **Druhý**^{129]} je více strohý, opatřený výrazným prvkem válcové věže s kuželovou střechou v hlavní fasádě. Tvarosloví obou však poznamenal tehdy tak oblíbený funkcionalismus.

Slibně se rozvíjející stavební činnost zastavil konec války a nastupující změny ve společnosti. Realizace léčebného ústavu se neuskutečnila. V nově ustaveném národním výboru po válce odpovídal za lázně F. Kučerka, který se snažil o obnovení jejich činnosti, ale mnohé z ubytovacích zařízení, které původně sloužily lázeňským hostům, se proměnily na ubytovny pro bývalé vězně

z koncentračních táborů. Lázeňská sezóna byla sice už 1. července 1945 obnovena a od 7. do 14. října 1945 se konala výstava návrhů léčebných domů pro Chlacholov, ale po volbách v roce 1946 se poměry změnilly a nově zvolení zastupitelé nejevili o další pokračování lázní žádný zájem.¹³⁶⁾ Již v této době se navíc začalo přemýšlet o zprůmyslnění Rožnovska.

Počátkem roku 1946 hlasovali členové rady národního výboru o poskytnutí 200 000 m² půdy západně od města pro výstavbu nové punčochárny firmy Kunert Warnsdorf. Nedlouho na to se začalo se stavebními úpravami místa, i když nebylo ještě úplně jisté, co se zde bude vlastně vyrábět. V polovině roku 1948 se v zápise rady poprvé objevuje název závodu na elektronky a 26. července 1949 podepisuje ministr průmyslu Gustav Kliment, podle dekretu prezidenta republiky, zřizovací listinu **podniku Tesla Rožnov**.¹³⁷⁾ Výstavba rozsáhlého továrního komplexu započala roku 1950, projekt vypracoval kolektiv vedený zlínským architektem Jiřím Vaňkem. Předobrazem byla baťovská průmyslová architektura užívající železobetonového skeletu vyzdívaného cihlou.^{130) 138)} Vznik továrny s následnou sídlištní výstavbou se sice stal posledním pomyslným hřebíčkem do rakve rožnovského lázeňství, přesto Rožnov zůstává vyhledávaným turistickým centrem Beskyd dodnes.

5. Problematika provincialismu a regionalismu v dané oblasti

Problematika podoby architektury v necentrálních – okrajových - oblastech se právě dnes stává velmi aktuální. Podnět k tomu dává postupující globalizace, která u regionů rozmělnuje a stírá jejich kulturní specifika. V reakci na tento proces sílí na mnoha místech světa zájem o regionalistickou architekturu, zvláště opodstatněný v oblastech se silně zakořeněnou a specifickou stavební tradicí.

V historii její prapočátky souvisí s hledáním národní identity, obzvláště pak s osobou německého básníka Johanna Wolfganga Goetheho a jeho zálibení v architektuře gotiky, kterou považoval bezvýhradně za produkt svého národa. Zájem o venkovskou kulturu a životní styl má spojitost také s myšlenkami francouzského spisovatele Jeana - Jacquese Rousseaua, později tradiční postupy národního stavitelství oslavovali i angličtí reformátoři John Ruskin a William Morris.

V českém kulturním prostředí se stalo zásadním uspořádání Zemské jubilejní výstavy v Praze roku 1891, pro kterou architekti Antonín Wiehl a Jan Koula vytvořili českou chalupu. Díky jejímu úspěchu následovala již roku 1895, opět v Praze, Národopisná výstava, na níž se prezentovali se svou valašskou vesnicí Dušan Jurkovič a Michal Urbánek – architekti, kteří později nezanedbatelně ovlivnili i podobu architektury v kraji pod Radhoštěm. Lokálně specifické znaky nesly také národní slohy dvacátých a třicátých let 20. století, u nás především rondokubismus architektů Pavla Janáka a Josefa Gočára. Práci s folklórními prvky, nebo alespoň tradičními materiály, si však vyzkoušela i řada funkcionalistických architektů pod záminkou hledání vhodných forem pro krajinu periferie, mezi jinými například Bohuslav Fuchs nebo bratři Šlapetové. Po roce 1948 pak s nástupem

socialistického realismu byli na dlouhou dobu nuceni hledat východiska v regionalismu všichni bez výjimky.

Nově problematiku regionalismu a periferie roku 1969 otevírá a kriticky zkoumá 22. kongres historiků umění v Budapešti, dále 26. kongres ve Washingtonu (1986)¹³⁹⁾ a v následující době celá řada symposií a konferencí.

Pojem provincialismu je obvykle charakterizován jako více či méně pasivní přejímání hotových slohových forem, prostorových a formálních vazeb. Šíření slohů pak ovlivňuje propojenost jednotlivých oblastí a jejich komunikace mezi sebou. Závisí také na lokálních podmínkách - společenských, kulturních, ekonomických i politických. Jsou-li příznivé, přejímaný sloh může zakořenit a dále se rozvíjet, často za přispění místních stavebníků. Domácí architekti a stavitelé si postupně osvojují nový sloh a nezřídka ho obohacují o nové tvarové a prostorové možnosti vycházející z tradice.¹⁴⁰⁾

Kulturní projevy nesoucí otisk tradice dané lokality pak mohou vymezovat region. Tradice se sice aktivně podílí na spoluvytváření podoby umění, potažmo i architektury, ale ve své podstatě stojí v rozporu s jeho evolučními teoriemi. Primární funkcí tradice je totiž tvorba horizontu jistoty a trvalosti, což můžeme často vnímat jako konzervování. Proti ní se staví umění, které tíhne k neustálé "novotvorbě" a originalitě, pro kterou se tolik cení.¹⁴¹⁾ V době minulé se často pojmy tradice a regionu skloňovaly s despektem (snad jako důsledek zkušenosti s totalitními režimy, které propagovaly historizující nacionalistický regionalismus) a ve složitém mechanismu širšího vývoje umění se jim nepřisuzoval téměř žádný význam. Pozornost, která se však v nedávné době upřela k této problematice, minulé přístupy přehodnocuje. Souvisí to s posunem vnímání umění. Originalita totiž přestala být primárním kritériem a do popředí se dostává otázka funkčnosti a také fakt, že center je jen několik, kdežto periferie vyplňuje zbylý rozlehlý prostor kolem nich.¹⁴²⁾

K vytvoření celistvého obrazu architektonického vývoje je jednoznačně pochopení úlohy periferie nezbytné.

Zásadním problémem, s nímž se dále kulturněhistorická obec potýká, se stalo vymezení regionu jako takového, případně jeho existence vůbec. Z řad odborníků můžeme slyšet i teze o pochybných ideových konstruktech,¹⁴³⁾ což je ve své podstatě pravda, protože nikdo formálně regiony nevymezil. Myslím si ale, že mnozí podvědomě cítí jejich přítomnost a obrysy jim dává mimo jiné také kultura daného místa a její hmotné projevy, k nimž se řadí i architektura.

Nálepkou myšlenkového konstruktů můžeme označit i samotný mikroregion Podradhošťsko, protože ani on není ničím jiným než svévolně označeným výsekem území, bez určitých hranic. Patří také k typu oblastí, které historikové umění obvykle označují jako periferie. Neřadí se k uměleckohistoricky aktivním oblastem, naopak jeho umělecká produkce čerpala z vnějších podnětů, které však leckdy velmi neotřele kombinovala s místní lidovou tvorbou. Stala se jakýmsi dostředivým polem, kde architektura dostávala svůj specifický ráz. Snad to předurčuje zdejší životní styl, který nikdy nedosahoval takové hektičnosti jako ve velkoměstech, možná za to může jakási nedůvěra místních obyvatel (kteří tu žijí i po několik generací a na svých kořenech si zakládají) vůči všem novotám, že zde architektura často přejímala formy dobou prověřené. Našli se samozřejmě i osvícení stavebníci, které jejich vzdělání a přehled vedl k otevřenosti v přijímání nových trendů, ale i tu se téměř vždy setkáváme alespoň v detailu s připomínkou folklórní architektury nebo tradičních materiálů.

Ve zdejší oblasti se tedy pro zkoumanou problematiku stala důležitou již zmíněná pražská Národopisná výstava, pro kterou Dušan Jurkovič s Michalem Urbánkem realizovali celou valašskou vesnici. Díky úspěchu, který sklidili, jim dva roky na to nabídla frenštátská

Pohorská jednota Radhošť možnost projektování turistických útulen na Radhošti, za podmínky, že budou vystavěny ve “*valašském*“ slohu. Mezi lety 1898 až 1899 zde podle Jurkovičova návrhu vyrostly dvě nové budovy - Libušín a Maměnka - v jejichž podobě architekt skloubil nově nastupující secesi se slovenskými a valašskými lidovými prvky. Ve stejné době v obdobném duchu vystavěl i sušárnu na ovoce ve Frenštátě. Valašská vesnice z Národopisné výstavy se pravděpodobně stala i prvotním impulzem k založení Valašského muzea v přírodě. Bratři Jaroňkové se po jejím zhlédnutí a po návštěvě nejstaršího muzea v přírodě – stockholmského Skanzenu - rozhodli podobným způsobem uchovat lidové stavby v Rožnově a jeho okolí. Z jejich iniciativy roku 1925 vzniklo Valašské muzeum v přírodě, o jehož úspěchu svědčí i to, že jeho snahy o zachování tradic kraje přetrvaly až dodnes.

S tradičními lidovými formami záměrně pracovali také rožnovští stavitelé Karel Barabáš a František Bayer, kteří se nezanedbatelně podíleli na výstavbě a transferování řady budov pro Valašské muzeum a dobře znali i Jurkovičovy stavby na Pustevnách. Jejich zálibu v lidovém stavitelství nejlépe dokládají rodinné domy s dřevěnými štíty z dvacátých let, stojící na nábřeží rožnovské Bečvy.

Regionalistické prvky nese i kolonie rodinných domků na Bučiskách v Rožnově z doby mezi lety 1922 až 1923 od architekta Jana Kotěry, jehož realizace bývají shodně s Jurkovičovou tvorbou označovány jako secesní folklorismus.

Tyto starší zmíněné stavby bychom mohli označit za projevy historizujícího regionalismu, který souvisí s nacionálním uvědomováním a identitu daného území se snaží vyjádřit návratem k jeho specifickým stavebním tradicím.¹⁴⁴⁾

Změnu v nahlížení architektury sebou přinesl funkcionalismus, jehož architekti, kteří se snažili vytvářet primárně stavby účelné, si také uvědomovali, že podoba architektury vhodná do velkoměstské

zástavby se nemusí nutně hodit i do hornaté krajiny obklopující malé město. Jejich zdejší tvorba by se pak dala charakterizovat jako moderní regionalismus místa, který lokální tradice jen jemně evokuje soudobými architektonickými prostředky a technikami a zajímá se především o citlivé zasazení staveb do krajiny, v závislosti na jejích klimatických a světelných podmínkách.¹⁴⁵⁾

Ve Frenštátě působili zejména funkcionalističtí architekti přicházející z brněnského centra – Oskar Poříška a Bohuslav Fuchs. Za příklad moderního regionalismu můžeme považovat Poříškovu budovu okresního soudu, z roku 1929, s výrazným kamenným obložením a sedlovou střechou. Jeho následující zdejší realizace – Kino Sokol, Městská spořitelna a budova pošty - z doby kolem roku 1930, nesou už ale spíše formální znaky internacionálního funkcionalismu.

Představitelem moderního regionalismu se stal i Bohuslav Fuchs se svými dvěma frenštátskými realizacemi – hotelem Vlčinou z roku 1940, třemi bytovými domy pro zaměstnance podniku MEZ z roku 1948 a řadou neuskutečněných návrhů z let čtyřicátých. Dokládá to způsob, jakým pracoval s místními materiály - dřevem a kamenem - a skutečnost, že se téměř v každé průvodní zprávě ke svým projektům zaobírá okolním prostředím, do něhož měly být stavby zasazeny.¹⁴⁶⁾

Do Rožnova funkcionalismus přináší roku 1927 významný pražský architekt Vít Obrtel v realizaci drobné vily Adolfa Novotného. Přesto, že by se na první pohled mohlo zdát, že zde architekt vystavěl objekt čistě funkcionalistických tvarů, tak i tu najdeme vernakulární motiv v podobě výrazné kamenné podezdívky vytvořené z hrubě opracovaných kvádrů. Velmi svérázného spojení moderní architektury s regionálními prvky dosáhl roku 1928 valašskomeziříčský architekt Josef Mařa při stavbě bungalovu JUDr. Barboříka, na jehož fasádě střídá v obložení různé materiály, především dřevo, kámen a režnou cihlu. V intencích moderního regionalismu tvořili také bratři Lubomír

a Čestmír Šlapetové. Typické jsou zde pro ně vily kubických tvarů zastřešené stlačenými stanovými střechami, stojící na kamenných podezdívkách a ozvláštněné vernakulárními prvky mohutných kamenných schodišť, mezi něž patří vila Karla Kristýnka (1931), nebo vila Josefa Žanty (1932), obě od Lubomíra Šlapety. Vrcholem jejich mnohaletého hledání forem vhodných pro horské prostředí beskydské krajiny se však stal nepochybně organický dům Jana Vítěze (1936), jehož autorem je taktéž Lubomír Šlapeta.

Dychtivé přijímání nových architektonických trendů přicházejících sem z velkých kulturních center a jejich slučování s lokálními tradičními formami ve své podstatě podradhošťský mikroregion předurčuje jako periferii. Na druhou stranu však také může být znakem kulturní rozvinutosti a schopnosti přijímat a vstřebávat různorodé podněty.

6. Závěr

Během první poloviny 20. století se tvář kraje rozkládajícího se pod Radhoštěm výrazně změnila. Rozsáhlé stavební aktivity probíhaly především ve městech, která se nezadržitelně rozšiřovala. V průřezu zmapovaným půlstoletím můžeme sledovat vývoj zdejší architektury, která víceméně reagovala na vývoj architektury jako takové, i když s určitým zpožděním, které zavinila velká vzdálenost od hlavních center Prahy nebo Brna.

Ve Frenštátě se výstavba zpočátku soustředila v centru města a jeho blízkém okolí. Ještě před začátkem 20. století zde vyrostla nová neorenesanční budova radnice podle projektu brněnského architekta Antonína Tebicha a v historizujícím slohu byla přestavěna i řada měšťanských domů na náměstí. Roku 1904 se pak k historizujícím formám vrací i frenštátský stavitel Alfréd Parma ve své tkalcovské škole.

První projevy secese ve městě ovlivnilo zdejší působení slovenského architekta Dušana Jurkoviče a jeho realizace turistických útulen na nedalekém Radhošti v letech 1898 až 1899. V době jejich vzniku ve Frenštátě tentýž architekt staví sušárnu ovoce, která nese secesní tvarosloví. Nastupující secesi reflektuje i roku 1906 vystavěná tělocvična frenštátského Sokola od Alfréda Parmy. Ojedinělý příklad pronikání moderních materiálů a technologií, úzce spjatých s nástupem moderny, pak představuje budova bývalé textilní továrny Viktora Křenka z roku 1911, jejíž architekt sice není znám, ale předpokládá se zde souvislost se stavbami francouzského architekta Auguste Perreta. Zajímavým příkladem umírněného dekorativismu spojeného s tradiční formou je budova Okresního dětského domova s dispensářem Masarykovy ligy proti tuberkulóze z roku 1927, jejímž projektantem byl brněnský architekt Jaroslav Stockar – Bernkopf.

K nejlepším frenštátským stavbám však nepochybně patří realizace předního brněnského funkcionalisty Oskara Pořísky, které se vyznačují promyšlenou skladbou jednoduchých kubických útvarů nad účelně rozvrženým půdorysem. Architekt téměř vždy užívá jednoduché formy korespondující s puristicko-funkcionalistickou čistotou těchto kubusů a i s funkcí jednotlivých prostor, které promítá do exteriéru staveb. První z takto koncipovaných realizací je budova okresního soudu s věznicí z roku 1927, jejíž strohé funkcionalistické vyznění architekt ozvláštnil organickým prvkem kamenného obložení sahajícího v místech s obytnou funkcí až do výšky patra. Další Pořískovou prací se stal návrh na stavbu kina z roku 1930 pro tělocvičnou jednotu Sokol. Ze stejné doby pochází i návrh novostavby Městské spořitelny, ve kterém autor upouští od striktně pravoúhlých tvarů a pracuje s motivem křivky v nároží. Zároveň se spořitelnou projektuje i vedlejší budovu poštovního a telegrafního úřadu, jejíž uliční průčelí se vyznačuje geometricky čistými tvary. Dalším brněnským architektem, který ve Frenštátě působil, byl Jan Víšek. Jeho tvorba je charakteristická klidnými a maximálně zjednodušenými formami, které použil i na realizaci vojenských kasáren pro 8. dělostřelecký pluk roku 1937.

Od počátku třicátých let se město začalo výrazně rozrůstat západním směrem. Napomohlo tomu budování turistické osady Petra Polacha na nedalekých Horečkách u Trojanovic. Jeho příklad pak následovala řada místních občanů i lidí ze vzdálenějších míst, kteří si zde zřizovali víkendové chaty.

Na dalším rozrůstání města se podílel významný brněnský architekt Bohuslav Fuchs, který zde vytvořil množství urbanisticko-architektonických projektů, mezi nimi například návrh řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách s nadstavbou penzionů při hotelu Pantáta (1939-1940), studii městského stadionu a lázní, návrh na přestavbu a přístavbu hotelu Katolický dům, návrh

na městský kulturní dům s hotelem, návrh na městský dvůr s hasičskou zbrojnicí (všechny mezi lety 1941-1943), návrh stavby dětského preventoria (1944), náčrty středních škol (1940-1950), atd. Realizace se bohužel dočkal roku 1940 pouze hotel Vlčina a roku 1948 tři bytové domy. Hotel však díky zajímavému skloubení funkcionalismu s organickými formami a citlivému zasazení do krajiny považujeme za jednu z Fuchsových nejlepších realizací.

Po polovině 20. století se město zaměřilo především na výstavbu velkých sídlišť, jejichž architektonickou podobu výrazně ovlivnil socialistický realismus, který na několik let poznamenal veškerou stavební produkci.

Město Rožnov se rozrůstalo především severozápadním směrem, kde postupně vznikaly celé nové vilové čtvrti. Od počátku století zde můžeme sledovat nástup moderny, reprezentované především tvorbou místních stavitelů Karla Barabáše a Františka Bayera. Nalézt tu můžeme také příklady doznívajícího historismu (vila JUDr. Jana Slaměníka) a klasicismu (měšťanská škola). S užitím těchto směrů se zde setkáváme spíše ojediněle, a to hlavně kvůli nedostatku náležitě monumentálních budov, v této době realizovaných. Architektura se zde v daném období totiž vyznačuje spíše výstavbou rodinných domů a menších vil pro soukromé stavebníky.

Konec dvacátých let se pak odehrál ve znamení pronikajícího funkcionalismu, který sem přinášejí především mimorožnovští architekti. Jako první ho sem uvedl Vít Obrtel a v následujících letech v tomto trendu pokračovali bratři Šlapetové, jejichž tvorbu můžeme bezpochyby zařadit k nejzajímavějším počínům ve městě. Na první pohled by se mohlo zdát, že realizace v intencích funkcionalismu působily jako protiváha vůči dřívějším stavbám, které často a hojně nesly regionalistické prvky vycházející z lidové architektury. Ale není to tak úplně pravda, protože i tyto funkcionalistické objekty téměř vždy obohacoval alespoň detail vernakulárního motivu, ať už šlo

o valbové střechy, dřevěné obložení nebo podezdívky a schodiště z hrubě otesaných kamenných kvádrů, které záměrně vyzdvihovaly příslušnost staveb k valašskému kraji se silnou etnografickou tradicí. V této souvislosti lze skutečně mluvit o jakémisi druhu moderního regionalismu.

Jestliže architektura Rožnova vzniklá v první polovině 20. století nepostrádala určitou zajímavost, následující období šedesátých až osmdesátých let ovládla panelová sídlištní výstavba. Rozrůstala se také zástavba rodinnými domy, ale ta až do dnešní doby postrádá jakékoli výraznější architektonické kvality.

Přestože se tato práce snaží podat ucelený pohled na urbanismus a architekturu podradhošťského kraje, tak jejím účelem není obsáhnout veškeré stavby vzniklé v daném období. Což by ani nebylo možné, protože k mnohým z nich chybí jakákoli dokumentace a také zdaleka ne všechny jsou tak kvalitní, aby stály za hlubší rozebrání. Cíl práce je v první řadě informativní, protože zdejší veřejnost často vůbec netuší, jak významné objekty se ve městě nacházejí. A také existuje bláhová naděje, že vyzdvižením těchto zajímavých staveb a upozorněním na jejich architektonické kvality by se snad mohlo předejít necitlivým přestavbám, které se zde ať už z neznalosti či z lhostejnosti často páchají.

Poznámky

- 1) Jiří Jurok (a kolektiv), *Okres Nový Jičín, Místopis obcí, 2. svazek*, Frýdek Místek 1998, s. 29-31.
- 2) Zuzana Kupková, *Hospodářský, sociální, politický a kulturní vývoj soudního okresu Frenštát p. R. v letech 1918-1938*, Olomouc 1984, s. 54. (nepublikovaná diplomová práce uložená ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně).
- 3) Viz Jiří Jurok (pozn. 1), s. 30.
- 4) Bohumil Samek, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Umělecké památky Moravy a Slezska I, A-I*, Praha 1994, s. 435.
- 5) Viz Jiří Jurok (pozn. 1), s. 30.
- 6) Karel Kuča, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl I.*, Praha 1996, s. 820-823.
- 7) <http://www.frenstat.cz/namesti>, 11. 3. 2011.
- 8) Vladimír Šlapeta (ed.), *Slavné vily Zlínského kraje*, Praha 2008, s. 9.
- 9) Martin Strakoš, *Architektura v letech 1850-1914*, in: Vladimír Nekuda (ed.), *Okres Vsetín, Rožnovsko – Valašskomeziříčsko - Vsetínsko*, Brno 2002, s. 519.
- 10) Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003, s. 135.
- 11) Ibidem, s. 129.
- 12) Alena Matějová, K 110. výročí tkalcovské školy ve Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, IX., 1992, s. 85-86.
- 13) Příspěvek k výročí školy Tkalcovství ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXII., 2005, s. 92-93.
- 14) Státní okresní archiv ve Frýdku Místku, Archiv města Místek, inv. č. 720, karton 464.
- 15) Oldřich Tabášek, Opomenutá technická památka, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, IX., 1992, s. 94-95.
- 16) Viz Zuzana Kupková (pozn. 2), s. 36.
- 17) *Památník vydaný k otevření Dětského domova a dispensáře Masarykovy ligy*, Frenštát p. R. 1927.
- 18) Viz Kupková Zuzana (pozn. 2), s. 36
- 19) Státní okresní archiv ve Frýdku Místku, Archiv města Místek, inv. č. 842, karton 835.
- 20) Božena Chmelíčková, *Dílo architekta Oskara Pořísky*, Brno 1978, s. 8, 13. (nepublikovaná diplomová práce uložená v Gettyho knihovně semináře dějin umění univerzity Masarykovy v Brně).
- 21) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, *Kronika města Frenštátu založená Aloisem Fialkou a doplněná Aloisem Zbavitelem*, s. 179, 198., inv. č. 330.

- 22) Lenka Kudělková, Brněnští architekti Oskar Poříška a Jan Víšek v meziválečném Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXIII., 2006, s. 24.
- 23) Viz Božena Chmelíčková (pozn. 20), s. 30.
- 24) Tomáš Adamec, Boj o kino ve Frenštátě p. R. (1925-1935), in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000, s. 62-65.
- 25) Václav Pokuta, Městská spořitelna ve Frenštátě pod Radhoštěm, in: *Moravský východ*, 15. 3. 1937, s. 2.
- 26) Viz Božena Chmelíčková (pozn. 20), s. 29, 77.
- 27) Tomáš Baletka, Z dějin domů ve Frenštátě pod Radhoštěm, Čp. 29, *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000, s.16.
- 28) Státní okresní archiv ve Frýdku Místku, Archiv města Místek, inv. č. 842, karton 835.
- 29) Viz Lenka Kudělková (pozn. 22), s. 25.
- 30) Viz Božena Chmelíčková (pozn. 20), s. 22.
- 31) Ibidem, s. 81.
- 32) Ibidem, s. 39.
- 33) Viz Lenka Kudělková (pozn. 22), s. 26.
- 34) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, Archiv města Frenštátu, inv. č. 737, karton 220.
- 35) Viz Lenka Kudělková (pozn. 22), s. 30.
- 36) Význam stavby kasáren, in: *Moravský východ*, 28. 10. 1937, s. 3.
- 37) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, *Kronika města Frenštátu založená Aloisem Fialkou a doplněná Aloisem Zbavitelem*, s. 249, inv. č. 330.
- 38) Irena Korbelářová (a kolektiv), *Beskydy a pobeskydí 1895 – 1939*, Český Těšín 2001, s. 154.
- 39) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, *Kronika města Frenštátu psaná Robertem Polanským*, inv. č. 331, (novinový výstřížek založený v kronice).
- 40) Jiří Novotný, Horečky – vzácný skvost, in: *Obecní noviny z Trojanovic*, září 2009, s. 8, (<http://www.trojanovice.cz/noviny/nov0909.dpf>, 10. 4. 2011).
- 41) Jiří Demel, Miloslav Bublík, tvůrce sochy TGM ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, X., 1993, s. 26.
- 42) Parcelace Horeček, in: *Moravský východ*, 23. 10. 1963, s. 3.
- 43) Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966, s. 47.
- 44) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224581.
- 45) Viz Radovan Lipus – David Vávra (pozn. 10), s. 137.

- 46) Jiří Novotný, Horečky – vzácný skvost, in: *Obecní noviny z Trojanovic*, září 2009, s. 8, (<http://www.trojanovice.cz/noviny/nov0909.dpf>, 10. 4. 2011).
- 47) *Jaromír Krejcar, 1895-1948* (kat. výst.), Galerie Jaroslava Fragnera v Praze 1995, s. 144-145.
- 48) *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003, s. 238.
- 49) Iloš Chroněk, *Bohuslav Fuchs, celoživotní dílo*, Brno 1995, s. 158.
- 50) Státní okresní archiv ve Frýdku Místku, Archiv města Místek, inv. č. 913, karton 1283.
- 51) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224507.
- 52) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224543.
- 53) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224510.
- 54) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, *Kronika města Frenštátu založená Aloisem Fialkou a doplněná Aloisem Zbavitelem*, s. 308-309, inv. č. 330.
- 55) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224493.
- 56) 50 let MEZu Frenštát p. R. – 150 let Siemens, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XV., 1998, s.41.
- 57) Státní okresní archiv v Novém Jičíně, *Kronika města Frenštátu psaná Robertem Polanským*, inv. č. 331.
- 58) Viz Radovan Lipus – David Vávra (pozn. 10), s. 137.
- 59) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222730. V Muzeu města Brna je uložen totožný návrh v Archivu F. Kalivody s inv. č. 271532, u něhož je jako autor určen architekt František Kalivoda.
- 60) Vladimír Nekuda (ed.), heslo Rožnov pod Radhoštěm, in: *Okres Vsetín, Rožnovsko – Valašskomeziříčsko - Vsetínsko*, Brno 2002, s. 826-827.
- 61) Horní Bečva vážným konkurentem lázeňskému městu Rožnovu pod Radhoštěm, in: *Lubina*, XVII., 1929, s. 3.
- 62) Dalibor Malina (a kolektiv), *Soláň a jeho okolí*, České Budějovice 2007, s. 23.
- 63) Jaroslav Horejsek, *Vývoj Rožnova pod Radhoštěm ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století (Historicko- demografická studie)*, Praha 1988, s. 72.
- 64) Karel Kuča, heslo Rožnov pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 6.*, Praha 2004, s. 466.
- 65) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 520.
- 66) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.
- 67) Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224693.
- 68) Viz Karel Kuča (pozn. 5), s. 467.

- 69) Lucie Hambálková (a kolektiv), *Rožnov lázeňský*, Rožnov pod Radhoštěm 2005, s. 9-10.
- 70) Čeněk Kramoliš, Náměstí v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Naše Valašsko: kulturní věstník o jeho životě a potřebách IV.*, 1940, s. 40.
- 71) Viz Lucie Hambálková (pozn. 10), s. 13.
- 72) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.
- 73) Viz Karel Kuča (pozn. 5), s. 463.
- 74) Věra Otevřelová, O počátcích průmyslového podnikání v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Valašsko*, XI., 1967, s. 44-45.
- 75) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.
- 76) Čeněk Kramoliš, *Ročenka města Rožnova pod Radhoštěm a osad v okrese*, Rožnov p. R. 1931, s. 106.
- 77) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv obce Vigantice, inv. č. 45, karton 2.
- 78) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 517.
- 79) Dana Bořutová-Debnárová, *Dušan Samo Jurkovič, osobnost a dílo*, Bratislava 1993, s. 28-29.
- 80) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 521.
- 81) Pozůstalost Bohumíra Jaroňka, Archiv Valašského muzea v přírodě.
- 82) Dům bratří Jaroňků, in: *Radhošť, nezávislý pokrokový týdeník severo-východní Moravy a Slezska*, I., 1925, s. 5.
- 83) Zuzana Klosová, *Veřejná tajemství rožnovské architektury*, Rožnov pod Radhoštěm 2003, (nepublikovaná práce uložená ve studovně městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm).
- 84) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 519.
- 85) Josef Tvarůžek, *Kronika města Rožnova VI. Díl, 1914-1934*, s. 63-64, (nepublikovaný strojopis uložený ve studovně městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm).
- 86) Ibidem, s. 61-62.
- 87) Vladimír Šlapeta (ed.), (pozn. 8), s. 35-37.
- 88) Pavel Šopák, Dělnické kolonie: Kotěřův příspěvek k bytové reformě, in: Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001, s. 368-369.
- 89) Jiřina Veselská (a kolektiv), *Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, 1925-2000*, Rožnov pod Radhoštěm 2005, s. 31, 34.
- 90) <http://www.vmp.cz/cs/navstevnici-prohlidka-muzea/o-muzeu/vznik-a-vyvoj.html>, 10. 3. 2011.

- 91) Pavla Radilová, *Činnost Muzejního spolku v Rožnově pod Radhoštěm ve světle dokumentů archivu Valašského muzea v přírodě* (nepublikovaná práce uložena v archivu Valašského muzea v přírodě), inv. č. R 351.
- 92) Viz Josef Tvarůžek (pozn. 26), s. 91-92.
- 93) Viz Pavla Radilová (pozn. 32).
- 94) Viz Josef Tvarůžek (pozn. 26), s. 93.
- 95) Cizina o Valašském museu v přírodě, in: *Lubina*, XIX., 1931, s. 3.
- 96) Viz Pavla Radilová (pozn. 32).
- 97) Viz Jiřina Veselská (pozn. 30), s. 60.
- 98) Viz Karel Kuča (pozn. 5), s. 462.
- 99) Viz Pavla Radilová (pozn. 32).
- 100) Jaroslav Fiala, Nová část Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Valašsko*, XI, 1967, s. 77.
- 101) Jindřich Vybíral, Jan Kotěra ve sférách ideí a sociálních znaků, in: Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001, s. 55-59.
- 102) Viz Pavel Šopák (pozn. 29), s. 355-359.
- 103) Čestmír a Lubomír Šlapetové, Stavíme na horách, in: *Salon*, XVI., 1937, s. 20-21.
- 104) Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007, s. 29, (nepublikovaná bakalářská práce uložena v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).
- 105) Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003, s. 132.
- 106) Ibidem, s. 133.
- 107) Viz Lucie Vašíčková (pozn. 45), s. 44-45.
- 108) Subvence ministerstva školství na stavbu jubilejních měšťanských škol na Valašsku, in: *Lubina*, XVI., 1929, s. 1.
- 109) Viz Karel Kuča (pozn. 5), s. 460.
- 110) Miroslav Soukup, 70 let Zemědělské školy v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Valašsko*, X., 1967, s. 63.
- 111) Viz Lucie Vašíčková (pozn. 45), s. 45-49.
- 112) <http://www.vidce.cz/o-nasi-skole/d-1348/p1=1291>
- 113) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 523.
- 114) Viz Lucie Vašíčková (pozn. 45), s. 33-34.
- 115) *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003, s. 92.
- 116) Ibidem, s. 95.

- 117) Vladimír Šlapeta, Obytné stavby Lubomíra a Čestmíra Šlapetových v kontextu funkcionalismu na Moravě, in: Vladimír Šlapeta – František Musil – Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003, Funkcionalismus na Moravě*, Brno 2003, s. 159.
- 118) Viz *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo* (kat. výst.), (pozn. 56), s. 105-106.
- 119) Viz Vladimír Šlapeta (pozn. 58), s. 174.
- 120) Vladimír Šlapeta, Letní domek v Rožnově a jeho osud, *Prostor Zlín*, červenec-prosinec 2000, s. 58-61.
- 121) Čestmír a Lubomír Šlapetové, Stavíme na horách, in: *Salon*, XVI., 1937, s. 20-21.
- 122) Muzeum umění Olomouc, Sbírkový fond architektury, inv. č. A1149.
- 123) <http://www.atelier-hofman.cz>, 10. 4. 2011.
- 124) *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003.
- 125) Městský úřad Rožnov pod Radhoštěm, archiv stavebního odboru, dům čp. 750.
- 126) Lucie Vašíčková, *Meziválečné sociální bydlení: Valašské Meziříčí - Rožnov pod Radhoštěm – Vsetín*, Olomouc 2009, s. 2-13, (nepublikovaná diplomová práce uložená v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).
- 127) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.
- 128) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv obce Horní Bečva, inv. č. 24, karton 1.
- 129) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 516.
- 130) Viz Lucie Hambálková (pozn. 10), s. 13-14.
- 131) Státní okresní archiv ve Vsetíně, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 62.
- 132) Viz Lucie Hambálková (pozn. 10), s. 15-16.
- 133) Státní okresní archiv ve Vsetíně, MěstNV Rožnov p. R., inv. č. 366, karton 43.
- 134) Státní okresní archiv ve Vsetíně, MěstNV Rožnov p. R., inv. č. 101.
- 135) Oldřich Starý, František Čermák a Gustav Paul, in: *Architektura ČSSR*, XXVIII., 1969, s. 37.
- 136) Viz Lucie Hambálková (pozn. 10), s. 15-16.
- 137) Josef Maléř, Tesla změnila tvář Rožnova, *Valašsko*, XI, 1967, s. 57-58.
- 138) Viz Martin Strakoš (pozn. 9), s. 527.
- 139) Ján Bákoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000, s. 133.
- 140) Jan Bukovský, *Historická úloha rustikalizace a provincialismu v architektuře*, Brno 1970, s. 42.
- 141) Viz Ján Bákoš (pozn. 139), s. 50 – 58.
- 142) *Ibidem*, s. 131 – 132.

143) Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999, s. 7.

144) Ibidem, s. 7.

145) Ibidem, s. 7-8.

146) Z korespondence architekta Bohuslava Fuchse s Petrem Polachem, týkající se zásad řešení návrhu přestavby penzionů Mariánka a Panímáma: „*Dnešní objekty penziony Mariánka a Panímáma by bylo výhodné nadstavit o jedno patro, počítati při tom s bohatějším členěním obrysů budovy, a použití pro vlastní stavbu obložení dřevem zvenčí. Barevností dřeva by se objekty dobře včlenily do krajiny.*“ Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224581.

Dále také úryvek z technické zprávy k studii městského stadionu a letních lázní: „*Sportoviště je navrženo v krásném krajinném obrazu a projekt nejenom tohoto obrazu dbá, ale ještě jej podtrhuje. Včlenění do prostoru je velmi pečlivé a nenápadné.*“ Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 224508.

Adresář staveb

Dolní Bečva

Dolní Bečva, Alois Pallat, kostel sv. Antonína Paduánského, 1905 – 1906.

Frenštát pod Radhoštěm

Beskydské sídliště čp. 1187 – 1204, Bohuslav Fuchs, bytové domy pro podnik MEZ, 1948.

Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar – Bernkopf, budova Okresního dětského domova, 1925 – 1927.

Horečky čp. 616, Bohuslav Fuchs, hotel Vlčina, 1940 – 1946.

Horečky čp. 1134, Dušan Jurkovič, sušárna ovoce, 1899.

Horečky, Alois Balán - Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, Bartošův pomník, 1937.

Horečky, Alois Balán - Bohumír Kupka - Miloslav Bublík – Jan Knebl, Kalusův pomník, 1937.

Horečky, Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, pomník prezidenta T. G. Masaryka, 1938.

Horečky, Polachova osada, 1932 – 1938.

Horní čp. 206, Oskar Poříška, budova pošty, 1930.

Nádražní, budova textilní továrny Viktora Křenka, 1911.

náměstí Míru čp. 1, Antonín Tebich, budova radnice, 1891.

náměstí Míru čp. 2, Jan Parma, měšťanský dům, 1899 (přestavba).

náměstí Míru čp. 4, Aleš Parma, měšťanský dům, 1909 (přestavba).

náměstí Míru čp. 16, měšťanský dům, kolem 1900 (přestavba).

náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, budova Městské spořitelny, 1930.

Rožnovská čp. 1162, 1163, 1164, František Kolář - Jan Rubý, obytné domy s malými byty, 1939.

Rožnovská čp. 1182-1185, Josef Horáček, obytné domy s malými byty, 1940.

Rožnovská, Jan Víšek, budovy kasáren, 1937.

Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, budova tkalcovské školy, 1904.

Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, budova tělocvičny TJ Sokol, 1906.

Tyršova čp. 949, Alfréd Parma, budova chudobince, 1911.

Tyršova čp. 1053, Oskar Poříška, budova okresního soudu s věznicí, 1927.

Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, budova Kina Sokol, 1930.

Nedochované stavby a nerealizované návrhy

Adaptace rodinného domu Anny Helbichové, Jaromír Krejcar, 1939 – 1940, nedochováno.

Návrh na úpravu bytu s vnitřním zařízením Mojmíra Macalíka, Bohuslav Fuchs, 1943, nerealizováno.

Návrh na přestavbu a přístavbu hotelu Katolický dům, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943, nerealizováno.

Návrh na stavbu dětského preventoria, Bohuslav Fuchs, 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu domů pro firmu Thonet, Bohuslav Fuchs, 1948, nerealizováno.

Návrh na stavbu domů s malými byty, Oskar Poříška, 1931, nerealizováno.

Návrh na stavbu dřevěného srubu pro dr. Vignatyho, František Lydie Gahura, 1936, nerealizováno.

Návrh na stavbu hřbitova, Bohuslav Fuchs, 1950, nerealizováno.

Návrh na stavbu chaty E. Scherffa, Bohuslav Fuchs, 1942, nerealizováno.

Návrh na stavbu Městské spořitelny, František Kolář – Jan Rubý, 1929, nerealizováno.

Návrh na stavbu městského dvora s hasičskou zbrojnicí, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943, nerealizováno.

Návrh na stavbu městského kulturního domu s hotelem, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943, nerealizováno.

Návrh na stavbu obchodní akademie, Bohuslav Fuchs, 1947, nerealizováno.

Návrh na stavbu obchodního domu pro R. Poláška, Bohuslav Fuchs, 1945, nerealizováno.

Návrh na stavbu obytného domu s provozovnou pro p. Lepku, Bohuslav Fuchs, 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu obytných domů s malými byty, Bohuslav Fuchs, 1940 – 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu reálného gymnázia, Bohuslav Fuchs, 1948, nerealizováno.

Návrhy na stavbu středních škol, Bohuslav Fuchs, kolem 1940 – 1950, nerealizováno.

Návrh na stavbu víkendového domu pro Petra Polacha, Lubomír Šlapeta – Čestmír Šlapeta, 1931, nerealizováno.

Návrh urbanisticko-architektonického řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách s nadstavbou penzionů při hotelu Pantáta, Bohuslav Fuchs, 1939 – 1940, nerealizováno.

Studie městského stadionu a lázní, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943, nerealizováno.

Prostřední Bečva

Prostřední Bečva, Dušan Jurkovič, jídelna Libušín, 1898 - 1899.

Prostřední Bečva, Dušan Jurkovič, útulna Maměnka, 1898 - 1899.

Rožnov pod Radhoštěm

Bučiska čp. 541-550, 611-620, Jan Kotěra, kolonie rodinných domů, 1922-1924.

Čechova čp. 125, Josef Mařa, bungalov JUDr. Barbořika, 1928.

Čechova čp. 505, 508, 509, 510, 511, Karel Barabáš - František Bayer, rodinné vily, 1910-1912.

Čechova čp. 518, Antonín Blažek, přestavba vily Bohumíra a Aloise Jaroňkových, 1924.

Dolní Paseky čp. 717, Lubomír Šlapeta, víkendový dům Jana Vítěze, 1937-1980.

Hradištko čp. 677, Lubomír Šlapeta, vila Karla Kristýnka, 1931.

Javornická čp. 688, Lubomír Šlapeta, vila JUDr. Josefa Žanty, 1932.

Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519, Karel Barabáš - František Bayer, vila JUDr. Jana Slaměníka, 1912-1913.

Nábřeží dukelských hrdinů čp. 528, Karel Barabáš - František Bayer, rodinný dům Metoděje Jahna, 1923.

Nábřeží dukelských hrdinů čp. 561, Vít Obrtel, vila Adolfa Novotného, 1927-1928.

Nábřeží dukelských hrdinů čp. 570, Bohumír Kupka, budova Zemské hospodyňské školy, 1928-1931.

Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, rodinný dům Oty Špičáka, 1932.

Palackého čp. 487, František Chytil, lázeňský dům, 1874.

Pionýrská čp. 20, Vladimír Fischer, měšťanská škola, 1914-1919.

Pivovarská čp. 24, Arnošt Klos, vila Jana Fassmanna, 1904-1905.

Revoluční čp. 770, Lubomír Šlapeta - Bohumír Kupka - Stanislav Kramoliš, dům s malými byty, 1938.

Slezská čp. 703, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, 1933.

Tyršovo nábřeží čp. 696, Bohumír Kupka, rodinný dům Emanuela Vencla, 1932-1933.

Zahradní čp. 750, Čestmír Šlapeta, rodinný dům dr. Rudolfa Prchala, 1939.

Zátiší čp. 513-517, Karel Barabáš-František Bayer, rodinné vily, 1912.

1. máje, Jiří Vaněk, tovární komplex Tesla, 1950.

Nedochované stavby a nerealizované návrhy

Pálkovna, Wilhelm Stiassny, Lehárna, 1906, nedochováno.

Návrh na stavbu bytového domu pro Marii Chudobovou, Bohuslav Fuchs, 1931, nerealizováno.

Návrh na stavbu lázeňského domu, Bohuslav Fuchs, 1940, nerealizováno.

Návrh na stavbu léčebního domu, Adolf Liebscher, 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu léčebního domu, Evžen Škarda, 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu léčebního domu, František Čermák - Gustav Paul, 1944, nerealizováno.

Návrh na stavbu rodinného domu s ordinací pro dr. Lelochu, Bohuslav Fuchs, 1930, nerealizováno.

Návrh na stavbu vily Aloise Marečka, Čestmír Šlapeta, kolem 1937, nerealizováno.

Návrh na stavbu vily pro Amalii Winklerovou, Lubomír Šlapeta, nerealizováno.

Projekt úřednických domů pro zaměstnance ministerstva národní obrany, Lubomír Šlapeta - Bohumír Kupka - Stanislav Kramoliš, 1937, nerealizováno.

Velké Karlovice

Soláň čp. 657, Jiří Auermüller, dům Aloise Schneiderky, 1940.

Nedochované stavby a nerealizované návrhy

Návrh na stavbu domu Františka Podešvy na Soláni, Lubomír Šlapeta, 1937, nerealizováno.

Vidče

Vidče čp. 181, Bohumír Kupka, školní budova, 1939 – 1940.

Vidče, Michal Urbánek, kostel sv. Cyrila a Metoděje, 1912.

Vigantice

Vigantice, Karel Barabáš - František Bayer, kostel Proměnění Páně, 1910.

Zubří

Školní čp. 540, Bohumír Kupka, Měšťanská škola, 1932.

Prameny a literatura

Prameny

Muzeum města Brna

fondy: Archiv Bohuslava Fuchse

Archiv Oskara Pořísky

Archiv Františka Lydie Gahury

Muzeum umění Olomouc

Pozůstalost bratří Šlapetových

Státní okresní archiv v Novém Jičíně

fondy: Archiv města Frenštátu

Kronika města Frenštátu založená Aloisem Fialkou a doplněná Aloisem Zbavitelem, inv. č. 330.

Kronika města Frenštátu psaná Robertem Polanským, inv. č. 331.

Státní okresní archiv ve Frýdku Místku

fondy: Archiv města Místek

Státní okresní archiv ve Vsetíně

fondy: Archiv města Rožnov

MěstNV Rožnov p. R.

Archiv obce Horní Bečva

Archiv obce Vigantice

Městský úřad Rožnov pod Radhoštěm, archiv stavebního odboru, domy
čp.: 24, 20, 125, 505, 508-511, 513, 515-519, 529, 541-550, 561, 570,
611-620, 677, 688, 696, 703, 717, 750, 750.

Archiv Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm:

pozůstalost Bohumíra Jaroňka.

Literatura chronologicky

Josef Tvarůžek, *Kronika města Rožnova VI. díl, 1914-1934.*
(nepublikovaný strojopis uložený ve studovně městské knihovny v
Rožnově pod Radhoštěm).

Dům bratří Jaroňků, in: *Radhošť, nezávislý pokrokový týdeník severo-
východní Moravy a Slezska, I., 1925.*

*Památník vydaný k otevření Dětského domova a dispensáře
Masarykovy ligy, Frenštát p. R. 1927.*

Horní Bečva vážným konkurentem lázeňskému městu Rožnovu pod Radhoštěm, in: *Lubina*, XVII., 1929.

Subvence ministerstva školství na stavbu jubilejních měšťanských škol na Valašsku, in: *Lubina*, XVI., 1929.

Václav Pokuta, Městská spořitelna ve Frenštátě pod Radhoštěm, in: *Moravský východ*, 15. 3. 1937.

Čestmír a Lubomír Šlapetové, Stavíme na horách, in: *Salon*, XVI., 1937.

Význam stavby kasáren, in: *Moravský východ*, 28. 10. 1937.

Čeněk Kramoliš, Náměstí v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Naše Valašsko: kulturní věstník o jeho životě a potřebách*, IV., 1940.

Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.

František Kop, *Rožnov pod Radhoštěm*, Rožnov pod Radhoštěm, 1962.

Parcelace Horeček, in: *Moravský východ*, 23. 10. 1963.

Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Jaroslav Fiala, Nová část Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, *Valašsko*, XI, 1967.

Josef Maléř, Tesla změnila tvář Rožnova, *Valašsko*, XI, 1967.

Věra Otevřelová, O počátcích průmyslového podnikání v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Valašsko*, XI, 1967.

Miroslav Soukup, 70 let Zemědělské školy v Rožnově pod Radhoštěm, *Valašsko*, XI, 1967.

Oldřich Starý, František Čermák a Gustav Paul, in: *Architektura ČSSR*, XXVIII., 1969.

Jan Bukovský, *Historická úloha rustikalizace a provincialismu v architektuře*, Brno 1970.

Antonín Hanáček, *Rožnov pod Radhoštěm*, Praha 1977.

Božena Chmelíčková, *Dílo architekta Oskara Pořísky*, Brno 1978, (nepublikovaná diplomová práce uložená v Gettyho knihovně semináře dějin umění univerzity Masarykovy v Brně).

Zuzana Kupková, *Hospodářský, sociální, politický a kulturní vývoj soudního okresu Frenštát p. R. v letech 1918-1938*, Olomouc 1984, (nepublikovaná diplomová práce uložena ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně).

Jaroslav Horejsek, *Vývoj Rožnova pod Radhoštěm ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století (Historicko- demografická studie)*, Praha 1988.

Alena Matějová, K 110. výročí tkalcovské školy ve Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, IX.*, 1992.

Rostislav Švácha (red.), *Vít Obrtel (1901-1988): Architektura, typografie, nábytek*, Praha 1992.

Oldřich Tabášek, Opomenutá technická památka, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, IX.*, 1992.

Dana Bořutová-Debnárová, *Dušan Samo Jurkovič, osobnost a dílo*, Bratislava 1993.

Jiří Demel, Miloslav Bublík, tvůrce sochy TGM ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, X.*, 1993.

Bohumil Samek, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Umělecké památky Moravy a Slezska I, A-I*, Praha 1994.

Iloš Chroněk, *Bohuslav Fuchs, celoživotní dílo*, Brno 1995.

Jaromír Krejcar, 1895-1948 (kat. výst.), Galerie Jaroslava Fragnera v Praze 1995.

Karel Kuča, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 1.*, Praha 1996.

Jiří Jurok (a kolektiv), *Okres Nový Jičín, Místopis obcí, 2. svazek*, Frýdek Místek 1998.

50 let MEZu Frenštát p. R. – 150 let Siemens, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XV.*, 1998.

Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Tomáš Adamec, Boj o kino ve Frenštátě p. R. (1925-1935), in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000.

Ján Bákoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000.

Tomáš Baletka, Z dějin domů ve Frenštátě pod Radhoštěm, Čp. 29, *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000.

Vladimír Šlapeta, Letní domek v Rožnově a jeho osud, *Prostor Zlín*, červenec-prosinec 2000.

Irena Korbelářová (a kolektiv), *Beskydy a pobeskydí 1895 – 1939*, Český Těšín 2001.

Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.

Vladimír Nekuda (ed.), *Okres Vsetín, Rožnovsko – Valašskomeziříčsko - Vsetínsko*, Brno 2002.

Zuzana Klosová, *Veřejná tajemství rožnovské architektury*, Rožnov pod Radhoštěm 2003, (nepublikovaná práce uložená ve studovně městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm).

Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003.

Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, *Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003.

Vladimír Šlapeta – František Musil – Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003, Funkcionalismus na Moravě*, Brno 2003.

Karel Kuča, heslo Rožnov pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 6.*, Praha 2004.

Lucie Hambálková (a kolektiv), *Rožnov lázeňský*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.

Jiřina Veselská (a kolektiv), *Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, 1925-2000*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.

Příspěvek k výročí školy Tkalcovství ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXII., 2005.

Lenka Kudělková, Brněnští architekti Oskar Poříška a Jan Víšek v meziválečném Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXIII., 2006.

Dalibor Malina (a kolektiv), *Soláň a jeho okolí*, České Budějovice 2007.

Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007, (nepublikovaná bakalářská práce uložena v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).

Vladimír Šlapeta (ed.), *Slavné vily Zlínského kraje*, Praha 2008.

Jiří Novotný, Horečky – vzácný skvost, in: *Obecní noviny z Trojanovic*, září 2009, (<http://www.trojanovice.cz/noviny/nov0909.dpf>, 10. 4. 2011).

Lucie Vašíčková, *Meziválečné sociální bydlení: Valašské Meziříčí - Rožnov pod Radhoštěm – Vsetín*, Olomouc 2009, (nepublikovaná diplomová práce uložena v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).

Pavla Radilová, *Činnost Muzejního spolku v Rožnově pod Radhoštěm ve světle dokumentů archivu Valašského muzea v přírodě* (nepublikovaná práce uložena v archivu Valašského muzea v přírodě).

Literatura abecedně

Tomáš Adamec, Boj o kino ve Frenštátě p. R. (1925-1935), in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000.

Ján Bákoš, *Periféria a symbolický skok*, Bratislava 2000.

Tomáš Baletka, Z dějin domů ve Frenštátě pod Radhoštěm, Čp. 29, *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000.

Dana Bořutová-Debnárová, *Dušan Samo Jurkovič, osobnost a dielo*, Bratislava 1993.

Jan Bukovský, *Historická úloha rustikalizace a provincialismu v architektuře*, Brno 1970.

Jiří Demel, Miloslav Bublík, tvůrce sochy TGM ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, X., 1993.

Jaroslav Fiala, Nová část Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, *Valašsko*, XI, 1967.

Lucie Hambálková (a kolektiv), *Rožnov lázeňský*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.

Antonín Hanáček, *Rožnov pod Radhoštěm*, Praha 1977.

Jaroslav Horejsek, *Vývoj Rožnova pod Radhoštěm ve druhé polovině 19. a na počátku 20. století (Historicko-demografická studie)*, Praha 1988.

Božena Chmelíčková, *Dílo architekta Oskara Pořísky*, Brno 1978, (nepublikovaná diplomová práce uložená v Gettyho knihovně semináře dějin umění univerzity Masarykovy v Brně).

Iloš Chronek, *Bohuslav Fuchs, celoživotní dílo*, Brno 1995.

Jiří Jurok (a kolektiv), *Okres Nový Jičín, Místopis obcí, 2. svazek*, Frýdek Místek 1998.

Zuzana Klosová, *Veřejná tajemství rožnovské architektury*, Rožnov pod Radhoštěm 2003, (nepublikovaná práce uložená ve studovně městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm).

František Kop, *Rožnov pod Radhoštěm*, Rožnov pod Radhoštěm, 1962.

Irena Korbelářová (a kolektiv), *Beskydy a pobeskydí 1895 – 1939*, Český Těšín 2001.

Čeněk Kramoliš, Náměstí v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Naše Valašsko: kulturní věstník o jeho životě a potřebách*, IV., 1940.

Karel Kuča, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 1.*, Praha 1996.

Karel Kuča, heslo Rožnov pod Radhoštěm, in: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl 6.*, Praha 2004.

Zdeněk Kudělka, *Bohuslav Fuchs*, Praha 1966.

Lenka Kudělková, Brněnští architekti Oskar Poříška a Jan Víšek v meziválečném Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXIII., 2006.

Zuzana Kupková, *Hospodářský, sociální, politický a kulturní vývoj soudního okresu Frenštát p. R. v letech 1918-1938*, Olomouc 1984, (nepublikovaná diplomová práce uložena ve Státním okresním archivu v Novém Jičíně).

Radovan Lipus – David Vávra, *Šumná města (kniha druhá)*, Brno 2003.

Josef Maléř, Tesla změnila tvář Rožnova, *Valašsko*, XI, 1967.

Dalibor Malina (a kolektiv), *Soláň a jeho okolí*, České Budějovice 2007.

Alena Matějová, K 110. výročí tkalcovské školy ve Frenštátě, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, IX., 1992.

Vladimír Nekuda (ed.), *Okres Vsetín, Rožnovsko – Valašskomeziříčsko - Vsetínsko*, Brno 2002.

Jiří Novotný, Horečky – vzácný skvost, in: *Obecní noviny z Trojanovic*, září 2009, (<http://www.trojanovice.cz/noviny/nov0909.dpf>, 10. 4. 2011).

Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.

Věra Otevřelová, O počátcích průmyslového podnikání v Rožnově pod Radhoštěm, in: *Valašsko*, XI, 1967.

Václav Pokuta, Městská spořitelna ve Frenštátě pod Radhoštěm, in: *Moravský východ*, 15. 3. 1937.

Pavla Radilová, *Činnost Muzejního spolku v Rožnově pod Radhoštěm ve světle dokumentů archivu Valašského muzea v přírodě* (nepublikovaná práce uložena v archivu Valašského muzea v přírodě).

Bohumil Samek, heslo Frenštát pod Radhoštěm, in: *Umělecké památky Moravy a Slezska I, A-I*, Praha 1994.

Miroslav Soukup, 70 let Zemědělské školy v Rožnově pod Radhoštěm, *Valašsko*, XI, 1967.

Oldřich Starý, František Čermák a Gustav Paul, in: *Architektura ČSSR*, XXVIII., 1969.

Čestmír a Lubomír Šlapetové, Stavíme na horách, in: *Salon*, XVI., 1937.

Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra, 1871-1923, zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.

Vladimír Šlapeta, Letní domek v Rožnově a jeho osud, *Prostor Zlín*, červenec-prosinec 2000.

Vladimír Šlapeta (ed.), *Slavné vily Zlínského kraje*, Praha 2008.

Vladimír Šlapeta – František Musil – Václav Jandáček, *Stavební kniha 2003, Funkcionalismus na Moravě*, Brno 2003.

Rostislav Švácha (ed.), *Regionalismus a internacionalismus v soudobé architektuře*, Praha 1999.

Rostislav Švácha (red.), *Vít Obrtel (1901-1988): Architektura, typografie, nábytek*, Praha 1992.

Oldřich Tabášek, Opomenutá technická památka, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, IX., 1992.

Josef Tvarůžek, *Kronika města Rožnova VI. díl, 1914-1934*. (nepublikovaný strojopis uložený ve studovně městské knihovny v Rožnově pod Radhoštěm).

Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007, (nepublikovaná bakalářská práce uložená v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).

Lucie Vašíčková, *Meziválečné sociální bydlení: Valašské Meziříčí - Rožnov pod Radhoštěm – Vsetín*, Olomouc 2009, (nepublikovaná diplomová práce uložená v Richterově knihovně katedry dějin umění univerzity Palackého v Olomouci).

Jiřina Veselská (a kolektiv), *Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, 1925-2000*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.

Literatura – neurčitelné autorství

Dům bratří Jaroňků, in: *Radhošť, nezávislý pokrokový týdeník severovýchodní Moravy a Slezska*, I., 1925.

Horní Bečva vážným konkurentem lázeňskému městu Rožnovu pod Radhoštěm, in: *Lubina*, XVII., 1929.

Jaromír Krejcar, 1895-1948 (kat. výst.), Galerie Jaroslava Fragnera v Praze 1995.

Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003.

Památník vydaný k otevření Dětského domova a dispensáře Masarykovy ligy, Frenštát p. R. 1927.

Parcelace Horeček, in: *Moravský východ*, 23. 10. 1963.

Příspěvek k výročí školy Tkalcovství ve Frenštátě p. R., in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXII., 2005.

Subvence ministerstva školství na stavbu jubilejních měšťanských škol na Valašsku, in: *Lubina*, XVI., 1929.

Význam stavby kasáren, in: *Moravský východ*, 28. 10. 1937.

50 let MEZu Frenštát p. R. – 150 let Siemens, in: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XV., 1998.

Summary

During the first half of the 20th century the appearance of the countryside which surrounds Radhošť mountain changed significantly. Extensive building activities took place mainly in fast growing towns. In this period we can observe the development of the local architecture, which was quite behind the architecture in big cities such as Prague or Brno.

In Frenštát pod Radhoštěm the building-up was centralized in the centre of the town and its surroundings. Before the beginning of the 20th century a new neo-renaissance town hall, designed by an architect from Brno Antonín Tebich, was built here. A lot of other dwellings was rebuilt in this style and in 1904 a famous architect Alfréd Parma is returning to the historical forms in his weaving school.

The first exposition of the secession style was influenced by Slovak architect Dušan Jurkovič, who was living and working there at that time. He also made shelters for hikers on Radhošť mountain between 1898 and 1899. In the same years the same architect built a fruit dryer in the secession style. The beginning of the secession style is also reflected in the new Sokol movement gym in 1906 designed by Alfréd Parma. Another example of the onset of modern materials and technique here is the former textile factory of Viktor Křenek. The architect of this building is unfortunately unknown. However there is a connection with buildings designed by a French architect Auguste Perreta. An interesting example of the decorative style together with traditional form is the building of the county orphanage from 1927. The designer of this building was an architect from Brno Jaroslav Stockar – Bernkopf.

The best buildings in Frenštát are with no doubts those of Otakar Poříšek's. He was a functionalist from Brno and his buildings are characterized by simple cubic formation right above effectively apportioned ground plan. The architect almost everytime uses simple forms corresponding with purism-functionalistic purity of these cubes and with the function of particular areas, which are reflected in the exteriors of the buildings. The first of such implementations was the District Court Building with a jailhouse from 1927. The functionalist austerity of this building was completed with an organic feature in the form of stone facing touching upon the height of the inhabited storey. Another Poříšek's work is a design of the cinema from 1930 the Falcon gymnastic union. From the same time period we can see the design of a new building of the Municipal Bank. The author tends to be absent from rectangular shapes and is working with a motive of a corner curve. At the same time he is designing the accessory building for post and telegraph office. Its face is characterized by pure geometrical shapes. Another architect from Brno who was living and working in Frenštát was Jan Víšek. His activity is characterized by still and very simplified form, which he used for realization of barracks in 1937.

From the beginning of 1930s the town began to grow towards the west. One of the reason of its growing was building up the Peter Polach's tourist settlements in Horečky at Trojanovice. A lot of natives and also people from long-distance places followed his idea of building up the cottages here.

Further expansion of the town was attributed to another significant architect from Brno – Bohuslav Fuchs. He created a lot of urbanistic – architectural projects, e.g. architectural design of recreative set of houses and accomodation facilities, and additional boarding-houses attached to the Pantáta hotel in Horečky (1939-1940). He also

designed a pilot project of the municipal stadium and the spa, reconstruction and additional building of the Catholic House hotel. He designed the municipal cultural house with a hotel, a municipal courtyard with a fire house (all of them were designed between 1941 – 1943), a preventorium for children (1944), secondary schools (1940-1950), etc.

However, only the Vlčina hotel (in 1940) and three apartment houses (1948) were brought into effect. This hotel is considered to be one of the Fuchs' best works thanks to an interesting combination of functionalism, organic features and a sensitive setting in the landscape.

After the first half of the 20th century the development of the town was focused on building up the residential areas. This architecture was dramatically influenced by social realism, which had an long-term impact on the building production.

During the first half of the 20th century Rožnov pod Radhoštěm was well known especially for its climactic spa, which was already in use since the end of the 18th century and whose development also influenced the architectural construction of the city.

During this period the appearance of Rožnov pod Radhoštěm changed quite a lot. There was an extensive building activity and the city expanded by nearly all the different movements. The most building was done in the northern and in the western part, where new villa districts were gradually created. The architecture in this period is characteristic rather for the constructions of family houses and smaller villas, which were privately ordered.

From the beginning of the century we can observe here the rise of secession, presented particularly by the creations of local master

builders Karel Barabáš and František Bayer. We can also find examples of fading historicism – the villa of JUDr. Jan Slaměník built between the years 1913-1914 again by the master builders Barabáš and Bayer. There are also examples of classicism – the city school (1914-1919) built by an architect from Brno Vladimír Fischer. Furthermore, we can find here buildings done by an important Prague architect Jan Kotěra, who built a colony of workmen's houses in the city district Bučiska. The significant turning point was the foundation of the Wallachia open air museum in the year 1925, which attempted saving of the traditional folk buildings. This was also reflected in the architecture by a frequent use of folk features.

From the end of twenties we can watch the saturation of functionalism, which is brought here primarily by the architects coming from outside of Rožnov. The first one to introduce functionalism here was a Prague architect Vít Obrtel, who used it while building the villa of Adolf Novotný. In the following years during this architectural movement the brothers Lubomír and Čestmír Šlapeta were also building and without a doubt we can label their creations to the most interesting buildings in the city, for example, the villa of JUDr. Josef Žanta and the weekend house of JUDr. Josef Vondráček. Moreover, from their creations, it is also the beautiful weekend house of Jan Vítěz, which fits wonderfully into the Wallachia landscape owing to the use of natural materials such as stone and wood. As a result of the development of the spa resort, several designs for the constructions of new hotels were also created in the forties, for example, by the architects Bohuslav Fuchs, František Čermák, Gustav Paul, Evžen Škarda and Adolf Liebscher. The hotels were, however, due to the changes in the society after the Second World War, never built. From the year 1950 the industrialization of the city and the construction of the Tesla factory began, which concluded in the end of the spa resort.

Obrazová příloha – seznam

Frenštát pod Radhoštěm a okolí

1. Budova radnice, náměstí Míru čp. 1, Antonín Tebich, 1891. Dnešní stav. Foto: autorka.
2. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 2, Jan Parma, 1899. Dnešní stav. Foto: autorka.
3. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 4, Aleš Parma, 1909. Dnešní stav. Foto: autorka.
4. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 16, přestavba kolem 1900. Dnešní stav. Foto: autorka.
5. Jídelna Libušín a útulna Maměnka, Prostřední Bečva, Dušan Jurkovič, 1898 - 1899. Dnešní stav. Foto: autorka.
6. Sušárna ovoce, Horečky čp. 1134, Dušan Jurkovič, 1899. Dnešní stav.
Foto: <http://cyklotrasy.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=74021&lng=4>, 17.5.2011
7. Návrh budovy tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXII., 2005.
8. Budova tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Původní podoba. Foto: <http://zsturfren.cz/>, 17.5.2011
9. Budova tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Dnešní stav. Foto: autorka.
10. Návrh budovy tělocvičny TJ Sokol, Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, 1906. Foto: SOkA Frýdek-Místek, Archiv města Místek, inv. č. 720, karton 464.
11. Budova tělocvičny TJ Sokol, Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, 1906. Dnešní stav. Foto: autorka.
12. Budova textilní továrny Viktora Křenka, Nádražní, architekt neznámý, 1911. Původní stav. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, IX., 1992.

13. Budova textilní továrny Viktora Křenka, architekt neznámý, Nádražní, 1911. Dnešní stav. Foto: autorka.
14. Návrh na budovu chudobince, Tyršova čp. 949, Alfréd Parma, 1911. Foto: SOkA Frýdek-Místek, Archiv města Místek, inv. č. 606, karton 151.
15. Návrh budovy Okresního dětského domova, Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar – Bernkopf, 1925. Foto: SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 842, karton 835.
16. Budova Okresního dětského domova, Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar – Bernkopf, 1925 – 1927. Dnešní stav. Foto: autorka.
17. Půdorys budovy okresního soudu s věznicí, Tyršova čp. 1053, Oskar Poříška, 1927. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 604.
18. Budova okresního soudu s věznicí, Tyršova čp. 1053, Oskar Poříška, 1927. Dnešní stav. Foto: autorka.
19. Návrh na budovu Kina Sokol, Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, 1930. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVII., 2000.
20. Budova Kina Sokol, Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav. Foto: autorka.
21. Budova Městské spořitelny, náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, 1930. Původní stav. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 550.
22. Budova Městské spořitelny, náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav. Foto: autorka.
23. Nerealizovaný návrh budovy Městské spořitelny, František Kolář – Jan Rubý, 1929. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXIII., 2006.
24. Návrh na budovu pošty, Horní čp. 206, Oskar Poříška, 1930. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 608.

25. Budova pošty, Horní čp. 206, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav.
Foto: autorka.
26. Budovy kasáren, Rožnovská, Jan Víšek, 1937. Původní stav.
Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XXIII., 2006.*
27. Kasárny- návrh velké budovy mužstva, Rožnovská, Jan Víšek, 1937. Foto: SOkA Nový Jičín, Archiv města Frenštátu, inv. č. 737, karton 220.
28. Nerealizovaný návrh na víkendový dům Petra Polacha, Čestmír Šlapeta – Lubomír Šlapeta, 1931. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A452.
29. Polachova osada na Horečkách, 1932-1938. Původní stav. Foto: soukromý archiv.
30. Pomník Břetislava Bartoše, Horečky, Alois Balán – Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, 1937. Původní stav. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007.
31. Pomník Josefa Kaluse, Horečky, Alois Balán - Bohumír Kupka – Miloslav Bublík – Jan Knebl, 1937. Původní stav. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007.
32. Pomník T. G. Masaryka, Horečky, Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, 1938. Foto:
http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=ddb5adf21a73-4df4-9019-d44a3d180070&log=y&decrypt= , 17.5.2011
33. Nerealizovaný návrh na srub dr. Vignatyho, František Lydie Gahura, 1936. Foto: Muzeum města Brna, Archiv F. L. Gahury, inv. č. 209 455.
34. Návrh urbanisticko-architektonického řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách, Bohuslav Fuchs, 1939-1940. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 783.
35. Návrh nadstavby penzionu při hotelu Pantáta na Horečkách, Bohuslav Fuchs, 1939-1940. Foto: Muzeum města Brna, Archiv

- Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 792.
36. Návrh na hotel Vlčina, Horečky čp. 616, Bohuslav Fuchs, 1940-1946. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVIII., 2004.
37. Hotel Vlčina, Horečky čp. 616, Bohuslav Fuchs, 1940 – 1946. Dnešní stav. Foto: autorka.
38. Polachova osada na Horečkách, 1932-1938. Dnešní stav. Foto: autorka.
39. Adaptace rodinného domu Anny Helbichové, Jaromír Krejcar, 1939 – 1940, nedochováno. Foto: *Jaromír Krejcar, 1895-1948* (kat. výst.), Galerie Jaroslava Fragnera v Praze 1995.
40. Návrh na rodinný dům pro Oldřicha Kaděru, Lubomír Šlapeta, 1941. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A1051.
41. Nerealizovaný návrh na stavbu obytných domů s malými byty, Bohuslav Fuchs, 1940 – 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 602.
42. Návrh na obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1162, 1163, 1164, František Kolář - Jan Rubý, 1939. Foto: SOkA Frýdek Místek, Archiv města Místek, inv. č. 913, karton 1283.
43. Obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1162, 1163, 1164, František Kolář - Jan Rubý, 1939. Dnešní stav. Foto: autorka.
44. Návrh na obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1182-1185, Josef Horáček, 1940. Foto: SOkA Frýdek-Místek, Archiv města Místek, inv. č. 913, karton 1283.
45. Obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1182-1185, Josef Horáček, 1940. Dnešní stav. Foto: autorka.
46. Nerealizovaná studie městského stadionu a lázní, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 216 959.

47. Nerealizovaný návrh na budovu letních lázní, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 216 964.
48. Nerealizovaný návrh na přestavbu a přístavbu hotelu Katolický dům, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 573.
49. Nerealizovaný návrh na stavbu městského kulturního domu s hotelem, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXI., 2004.
50. Nerealizovaný návrh na stavbu dětského preventoria, Bohuslav Fuchs, 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 529.
51. Nerealizovaný návrh na stavbu obchodní akademie, Bohuslav Fuchs, 1947. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 220 904.
52. Nerealizovaný návrh na stavbu reálného gymnázia, Bohuslav Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 217 133.
53. Bytové domy pro podnik MEZ, Beskydské sídliště čp. 1187 – 1204, Bohuslav Fuchs, 1948. Dnešní stav. Foto: autorka.
54. Návrh na bytové domy pro podnik MEZ, Beskydské sídliště čp. 1187 – 1204, Bohuslav Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 728.
55. Nerealizovaný návrh na stavbu domů pro firmu Thonet, Bohuslav Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 730.
56. Nerealizovaný návrh na stavbu hřbitova, Bohuslav Fuchs, 1950. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 220 331.

57. Nerealizovaný návrh na stavbu obytného domu s provozovnou pro p. Lepku, Bohuslav Fuchs, 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 593.
58. Nerealizovaný návrh na stavbu obchodního domu pro R. Poláška, Bohuslav Fuchs, 1945. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 266.

Rožnov pod Radhoštěm a okolí

59. Nerealizovaný návrh polohového a regulačního plánu, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.
60. Nerealizovaný návrh úprav okolí lázeňského domu, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.
61. Nerealizovaný návrh úprav okolí hlavní křižovatky, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.
62. Návrh na Lehárnu na Pálkovně, Wilhelm Stiassny, 1905. Nedochováno. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.
63. Lehárna na Palkovně, Wilhelm Stiassny, 1905. Nedochováno. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.
64. Návrh na stavbu Fassmannovy vily, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.
65. Fassmannova vila, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905. Podoba nedlouho po dostavbě. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.
66. Fassmannova vila, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905. Dnešní stav. Foto: autorka.

67. Kostel sv. Antonína Paduánského, Dolní Bečva, Alois Pallat, 1905 až 1906. Dnešní stav. Foto: autorka.
68. Kostel Proměnění Páně, Vigantice, Karel Barabáš – František Bayer, 1910. Dnešní stav. Foto: autorka.
69. Kostel sv. Cyrila a Metoděje, Vidče, Michal Urbánek, 1912. Dnešní stav. Foto: autorka.
70. Skupina vilek, Čechova ulice čp. 505, 508, 509, 510, 511, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Dnešní stav. Foto: autorka.
71. Skupina vilek, Čechova ulice čp. 505, 508, 509, 510, 511, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Původní podoba. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.
72. Vila, Čechova ulice čp. 505, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Dnešní stav. Foto: autorka.
73. Návrh stavby vily, Čechova ulice čp. 505, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Foto: archiv stavebního úřadu.
74. Jaroňkova vila, Čechova ulice čp. 518, přestavba Antonín Blažek, 1924. Dnešní stav. Foto: autorka.
75. Skupina vilek, Zátíší čp. 513-517, Karel Barabáš-František Bayer, kolem 1912. Dnešní stav. Foto: autorka.
76. Vila JUDr. Jana Slaměníka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519, Karel Barabáš-František Bayer, 1912-1913. Dnešní stav. Foto: autorka.
77. Vila JUDr. Jana Slaměníka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519, Karel Barabáš-František Bayer, 1912-1913. Původní podoba. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.
78. Měšťanská škola, Pionýrská ulice čp. 20, Vladimír Fischer, 1914-1919. Dnešní stav. Foto: autorka.
79. Návrh Měšťanské školy, Pionýrská ulice čp. 20, Vladimír Fischer, 1914-1919. Foto: SOKA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.

80. Rodinný dům, Tyršovo nábřeží čp. 586, Karel Barabáš-František Bayer, 1923. Dnešní stav. Foto: autorka.
81. Rodinný dům, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 528, Karel Barabáš František Bayer, 1923. Dnešní stav. Foto: autorka.
82. Situační plán kolonie rodinných domů Bučiska čp. 541-550, 611 620, Jan Kotěra, 1922-1924. Foto: soukromý archiv.
83. Nerealizovaný návrh zastavovacího plánu a podoby domů kolonie Bučiska, Jan Kotěra, 1922. Foto: Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.
84. Návrh na stavbu rodinného domu kolonie Bučiska čp. 541-550, 611 620, Jan Kotěra, 1922-1924. Foto: soukromý archiv.
85. Rodinný dům, Bučiska čp. 617, Jan Kotěra, 1922-1924. Dnešní stav. Foto: autorka.
86. Situační plán kolonie domů za městem směrem k Zubří, architekt neznámý, dvacátá léta. Nedochováno. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.
87. Kolonie domů za městem směrem k Zubří, architekt neznámý, dvacátá léta. Nedochováno. Foto: soukromý archiv.
88. Návrh podoby Valašského muzea v přírodě, Bohumír Jaroněk, kolem 1912. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.
89. Vila Adolfa Novotného, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 561, Vít Obrtel, 1927-1928. Původní podoba. Foto: Rostislav Švácha (red.), *Vít Obrtel (1901-1988): Architektura, typografie, nábytek*, Praha 1992.
90. Vila Adolfa Novotného, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 561, Vít Obrtel, 1927-1928. Dnešní stav. Foto: autorka.
91. Bungalov JUDr. Barboříka, Čechova ulice čp. 125, Josef Mařa, 1928. Dnešní stav. Foto: autorka.
92. Budova Zemské hospodyňské školy, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 570, Bohumír Kupka, 1928-1931. Původní podoba. Foto: *Valašsko*,

XI, 1967.

93. Neprovedený návrh na měšťanskou školu v Zubří, Bohumír Kupka, 1929. Foto: SOkA Vsetín, Kupka Bohumír, inv.č.71.
94. Měšťanská škola v Zubří, Školní čp. 540, Bohumír Kupka, 1932. Původní podoba. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007.
95. Měšťanská škola v Zubří, Školní čp. 540, Bohumír Kupka, 1932. Dnešní stav. Foto: autorka.
96. Školní budova ve Vidči čp. 181, Bohumír Kupka, 1939 – 1940. Původní podoba. Foto: SOkA Vsetín, Kupka Bohumír, inv.č.70.
97. Školní budova ve Vidči čp. 181, Bohumír Kupka, 1939 – 1940. Dnešní stav. Foto: autorka.
98. Rodinný dům Emanuela Vencla, Tyršovo nábřeží čp. 696, Bohumír Kupka, 1932-1933. Dnešní stav. Foto: autorka.
99. Nerealizovaný návrh na stavbu rodinného domu s ordinací pro dr. Lelochu, Bohuslav Fuchs, 1930. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 682.
100. Nerealizovaný návrh na stavbu bytového domu pro Marii Chudobovou, Bohuslav Fuchs, 1931. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 682.
101. Vila Karla Kristýnka, Hradištko čp. 677, Lubomír Šlapeta, 1931. Původní podoba. Foto: *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, Architektonické dílo* (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003.
102. Vila Karla Kristýnka, Hradištko čp. 677, Lubomír Šlapeta, 1931. Dnešní stav. Foto: autorka.
103. Vila JUDr. Josefa Žanty, Javornická ulice čp. 688, Lubomír Šlapeta, 1932. Dnešní stav. Foto: autorka.
104. Nerealizovaný návrh na stavbu vily pro Amalii Winklerovou, Lubomír Šlapeta. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A440.
105. Víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, Slezská čp. 703,

- Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, 1933. Původní stav.
Foto: Vladimír Šlapeta - František Musil – Václav Jandáček,
Stavební kniha 2003, Funkcionalismus na Moravě, Brno 2003.
106. Víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, Slezská čp. 703,
Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, 1933. Dnešní stav. Foto:
autorka.
107. Návrh na rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů
čp. 680, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Foto:
Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č.
A469.
108. Rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680,
Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Původní stav. Foto:
Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č.
A469.
109. Rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680,
Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Dnešní stav. Foto:
autorka.
110. Víkendový dům Jana Vítěze, Dolní Paseky čp. 717, Lubomír
Šlapeta, 1936-1980. Dnešní stav. Foto: autorka.
111. Nerealizované návrhy na stavbu domu Františka Podešvy na
Soláni, Lubomír Šlapeta, 1937. Foto: Čestmír a Lubomír
Šlapetové, *Stavíme na horách*, in: *Salon*, XVI., 1937.
112. Dům Františka Podešvy na Soláni, asi František Podešva, 1937.
Dnešní stav. Foto: Jana Řeháková
113. Návrh na dům Aloise Schneiderky, Soláň čp. 657, Jiří
Auermüller, 1940. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří
Šlapetových, inv. č. A1153.
114. Nerealizovaný návrh přestavby domu Aloise Schneiderky, Soláň
čp. 657, Lubomír Šlapeta, 1944. Foto: Muzeum umění Olomouc,
Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A1153.
115. Dům Aloise Schneiderky, Soláň čp. 657, Jiří Auermüller, 1940.

Dnešní stav. Foto: Jana Řeháková

116. Nerealizovaný návrh na stavbu vily Aloise Marečka, Čestmír Šlapeta, kolem 1937. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A543.
117. Návrh na stavbu rodinného domu dr. Rudolfa Prchala, Zahradní čp. 750, Čestmír Šlapeta, 1939. Foto: archiv stavebního úřadu.
118. Rodinný dům dr. Rudolfa Prchala, Zahradní čp. 750, Čestmír Šlapeta, 1939. Dnešní stav. Foto: autorka.
119. Nerealizovaný projekt úřednických domů pro zaměstnance Ministerstva národní obrany, Lubomír Šlapeta-Bohumír Kupka Stanislav Kramoliš, 1937. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.
120. Návrh na domy s malými byty, Lubomír Šlapeta-Bohumír Kupka Stanislav Kramoliš, 1938. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.
121. Nerealizovaný návrh budovy chudobince, Bohumír Kupka-Stanislav Kramoliš, 1938. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.
122. Dům s malými byty, ulice Revoluční čp. 770, Lubomír Šlapeta Bohumír Kupka-Stanislav Kramoliš, 1939-1940. Dnešní stav. Foto: autorka.
123. Obecní dům pro chudé, Horní Bečva čp. 680, 1940. Dnešní stav. Foto: autorka.
124. Lázeňský dům, Palackého čp. 487, František Chytil, 1874. Původní stav. Foto: Lucie Hambálková (a kolektiv), *Rožnov lázeňský*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.
125. Nerealizovaný návrh nového lázeňského domu, Bohuslav Fuchs, 1940. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 62.
126. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, František Čermák - Gustav Paul, 1944. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města

Rožnov, inv. č. 1484.

127. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Evžen Škarda, 1944. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 1483.
128. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Adolf Liebscher, 1944. Foto: Státní okresní archiv.
129. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Adolf Liebscher, 1944. Foto: Státní okresní archiv.
130. Tovární komplex Tesla, ulice 1. máje, Jiří Vaněk, 1950. Podoba krátce po dostavbě. Foto: *Valašsko*, XI, 1967.

Obrazová příloha

Frenštát pod Radhoštěm a okolí

1. Budova radnice, náměstí Míru čp. 1, Antonín Tebich, 1891. Dnešní stav. Foto: autorka.

2. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 2, Jan Parma, 1899. Dnešní stav. Foto: autorka.

3. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 4, Aleš Parma, 1909. Dnešní stav. Foto: autorka.

4. Měšťanský dům, náměstí Míru čp. 16, přestavba kolem 1900. Dnešní stav. Foto: autorka.

5. Jídelna Libušín a útulna Maměnka, Prostřední Bečva, Dušan Jurkovič, 1898 - 1899. Dnešní stav. Foto: autorka.

6. Sušárna ovoce, Horečky čp. 1134, Dušan Jurkovič, 1899. Dnešní stav.

Foto: <http://cyklotrasy.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=74021&lng=4> , 17.5.2011

7. Návrh budovy tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XXII., 2005.*

8. Budova tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Původní podoba. Foto: <http://zstyrfren.cz/>, 17.5.2011

9. Budova tkalcovské školy, Tyršova čp. 913, Alfréd Parma, 1904. Dnešní stav. Foto: autorka.

10. Návrh budovy tělocvičny TJ Sokol, Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, 1906. Foto: SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 720, karton 464.

11. Budova tělocvičny TJ Sokol, Tyršova čp. 937, Alfréd Parma, 1906. Dnešní stav. Foto: autorka.

12. Budova textilní továrny Viktora Křenka, Nádražní, architekt neznámý, 1911. Původní stav. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, IX.*, 1992.

13. Budova textilní továrny Viktora Křenka, Nádražní, architekt neznámý, 1911. Dnešní stav. Foto: autorka.

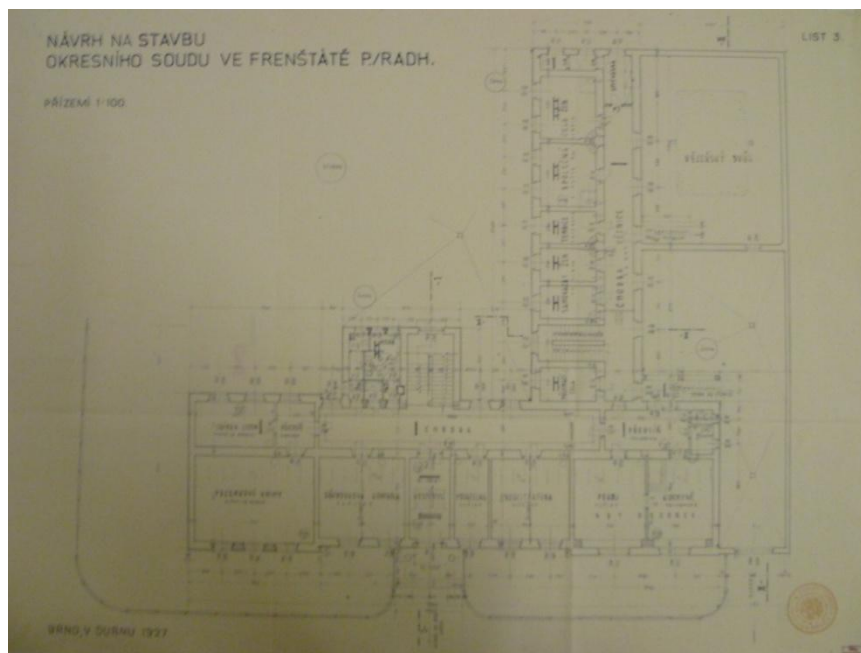
14. Návrh na budovu chudobince, Tyršova čp. 949, Alfréd Parma, 1911. Foto: SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 606, karton 151.

15. Návrh budovy Okresního dětského domova, Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar – Bernkopf, 1925. Foto: SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 842, karton 835.

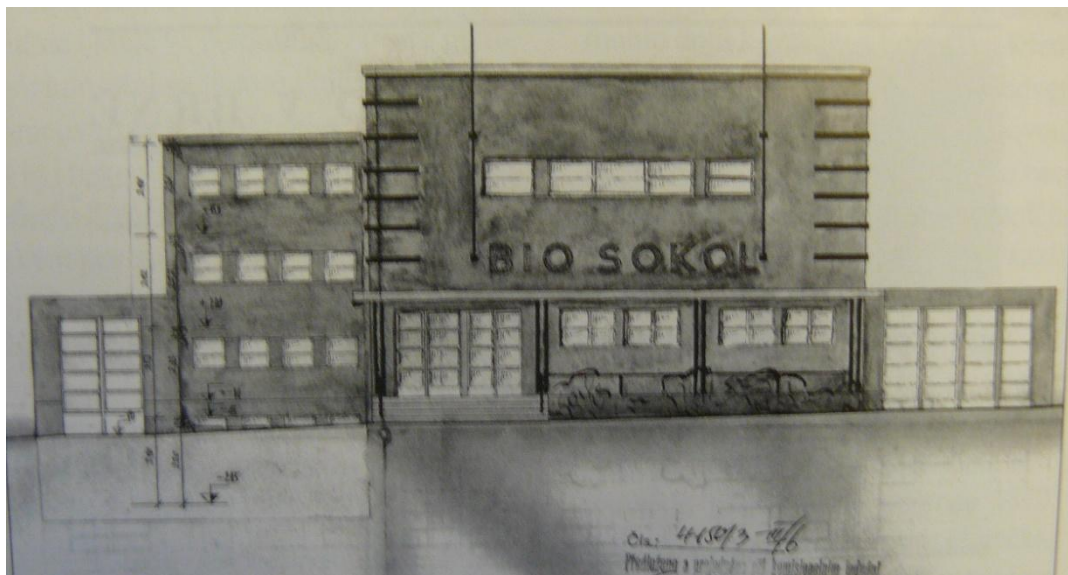
16. Budova Okresního dětského domova, Dolní čp. 1004, Jaroslav Stockar – Bernkopf, 1925 – 1927. Dnešní stav. Foto: autorka.

17. Půdorys budovy okresního soudu s věznicí, Tyršova čp. 1053, Oskar Poříška, 1927. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 604.

18. Budova okresního soudu s věznicí, Tyršova čp. 1053, Oskar Poříška, 1927. Dnešní stav. Foto: autorka.

19. Návrh na budovu Kina Sokol, Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, 1930. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XVII., 2000.*

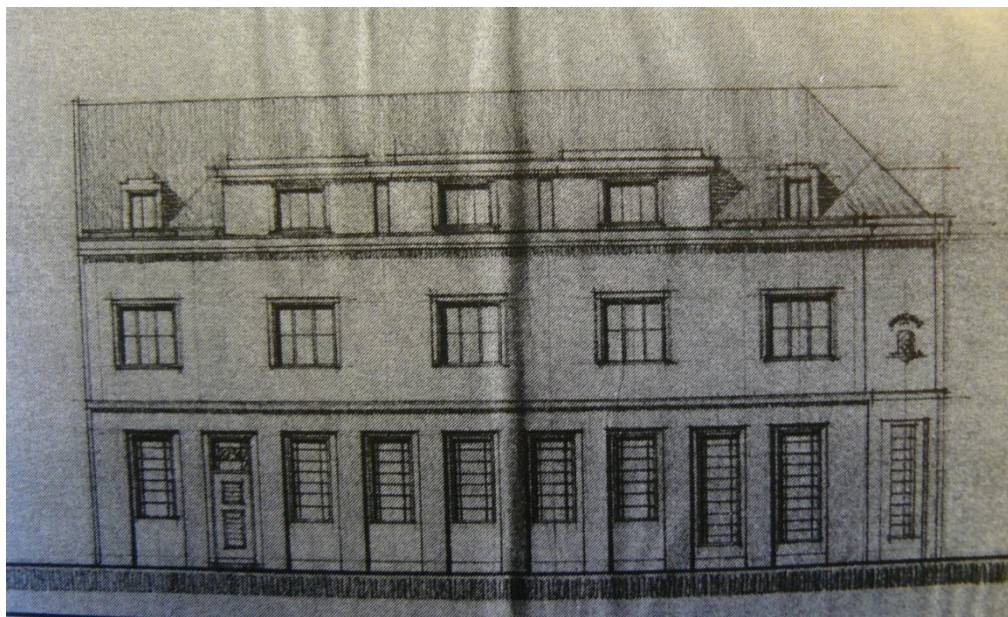
20. Budova Kina Sokol, Tyršova čp. 1071, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav. Foto: autorka.

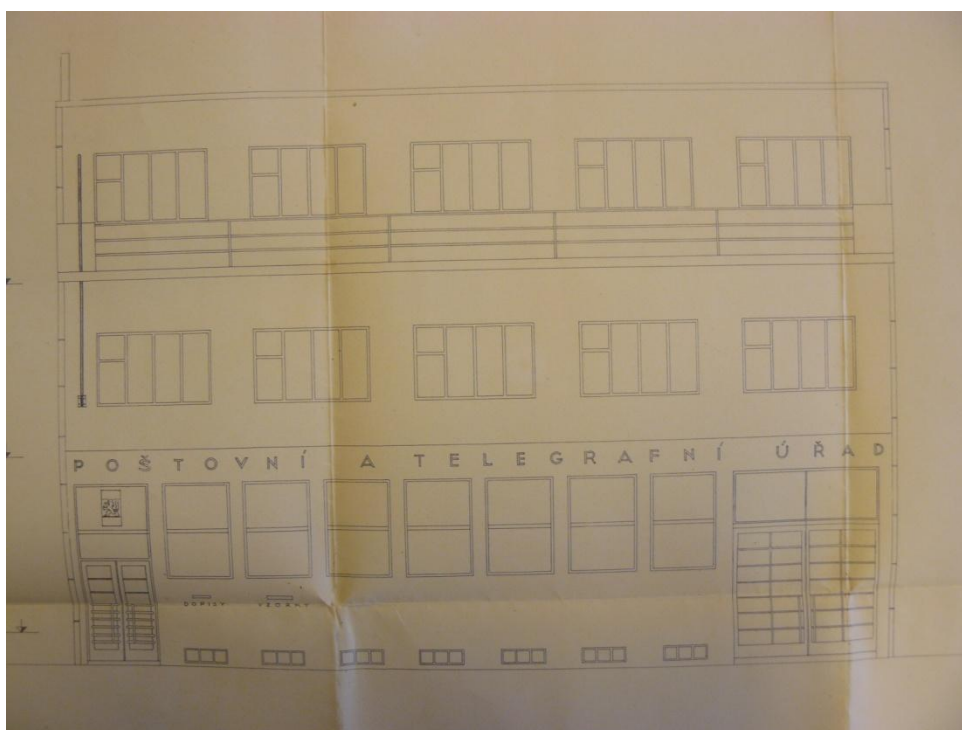
21. Budova Městské spořitelny, náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, 1930. Původní stav. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 550.

22. Budova Městské spořitelny, náměstí Míru čp. 29, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav. Foto: autorka.

23. Nerealizovaný návrh budovy Městské spořitelny, František Kolář – Jan Rubý, 1929. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XXIII., 2006.

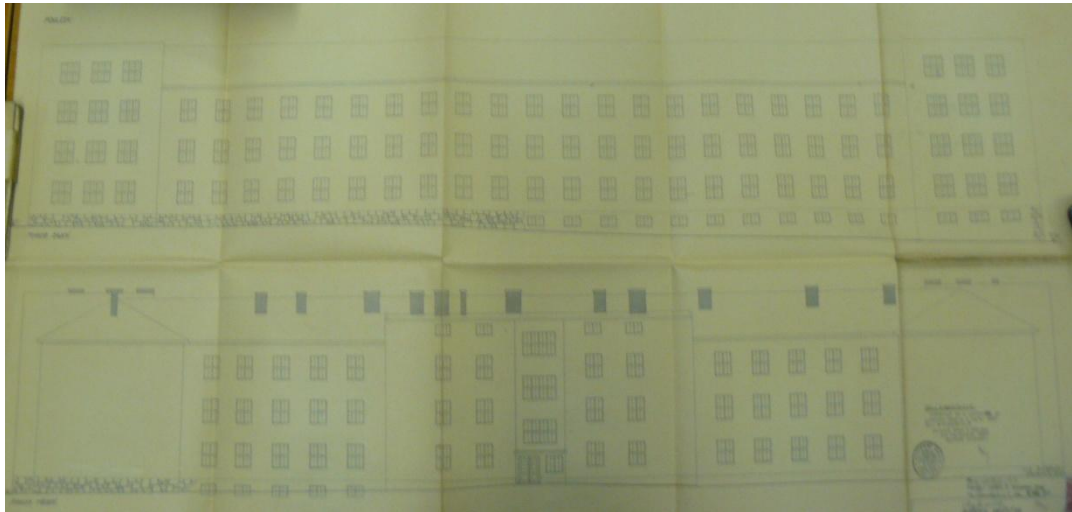
24. Návrh na budovu pošty, Horní čp. 206, Oskar Poříška, 1930.
Foto: Muzeum města Brna, Archiv Oskara Poříšky, inv. č. 272 608.

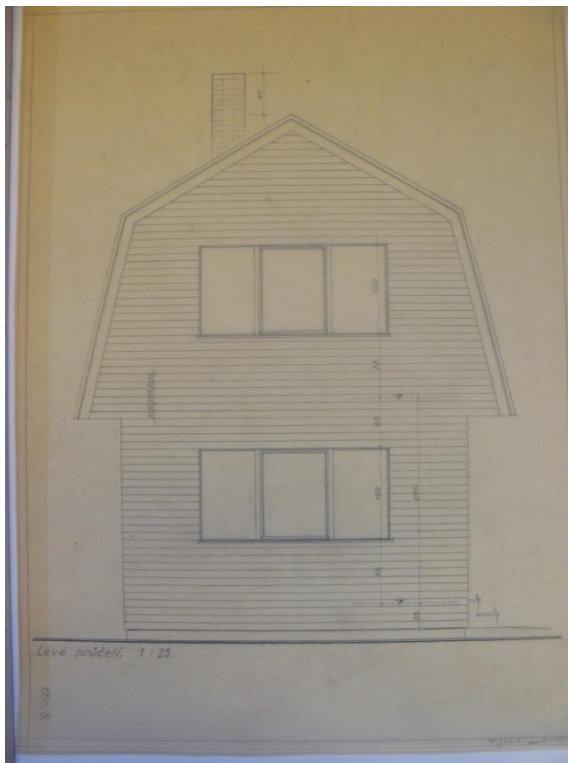
25. Budova pošty, Horní čp. 206, Oskar Poříška, 1930. Dnešní stav.
Foto: autorka.

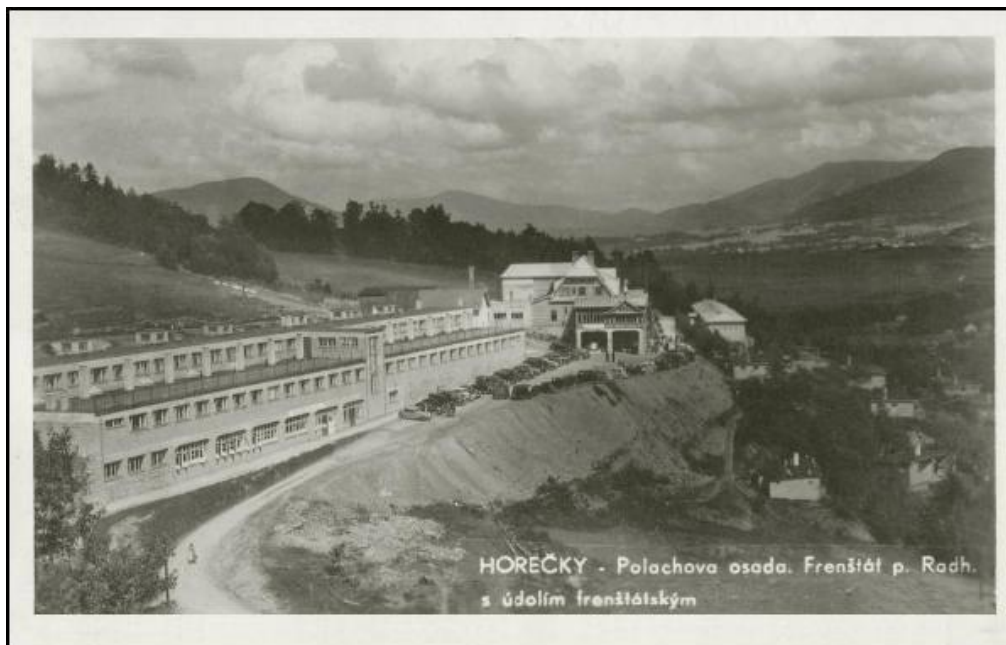
26. Budovy kasáren, Rožnovská, Jan Víšek, 1937. Původní stav.
Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XXIII., 2006.*

27. Kasárny- návrh velké budovy mužstva, Rožnovská, Jan Víšek, 1937. Foto: SOKA Nový Jičín, Archiv města Frenštátu, inv. č. 737, karton 220.

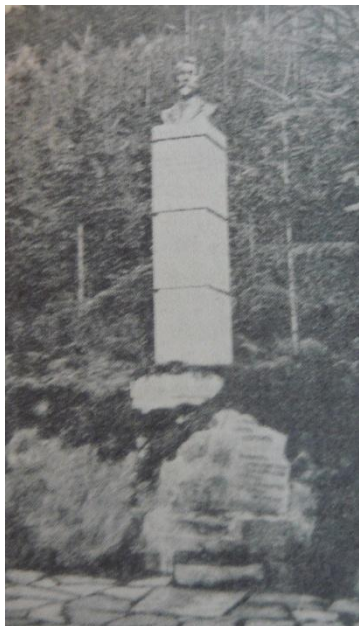
28. Nerealizovaný návrh na víkendový dům Petra Polacha, Čestmír Šlapeta – Lubomír Šlapeta, 1931. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A452.

29. Polachova osada na Horečkách, 1932-1938. Původní stav. Foto: soukromý archiv.

30. Pomník Břetislava Bartoše, Horečky, Alois Balán – Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, 1937. Původní stav. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007.

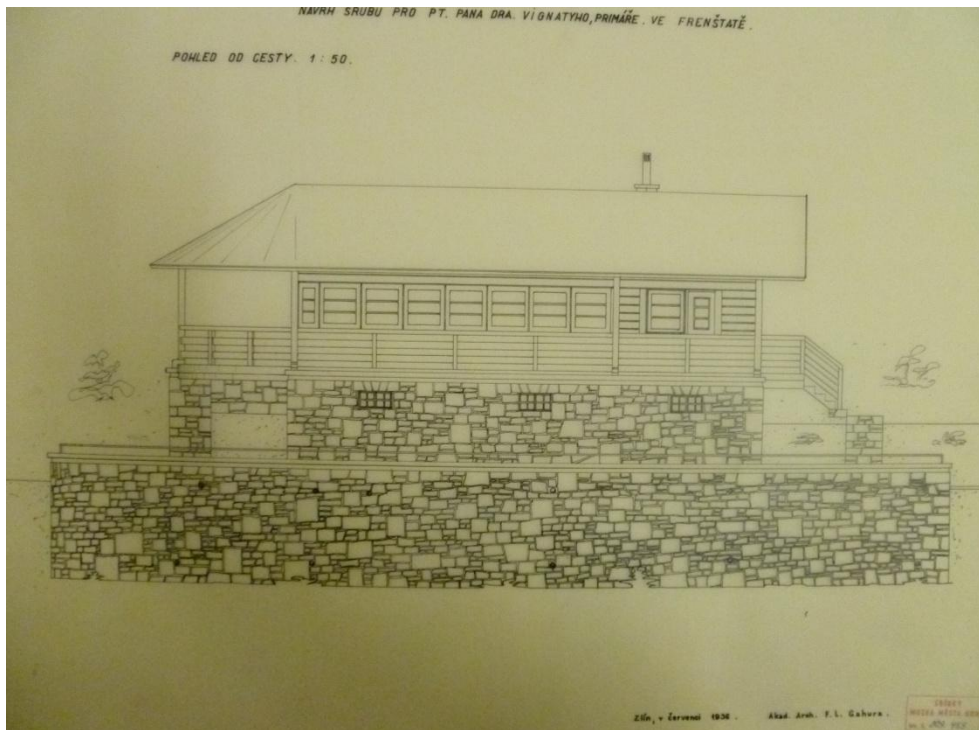

31. Pomník Josefa Kaluse, Horečky, Alois Balán - Bohumír Kupka – Miloslav Bublík – Jan Knebl, 1937. Původní stav. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*, Olomouc 2007.

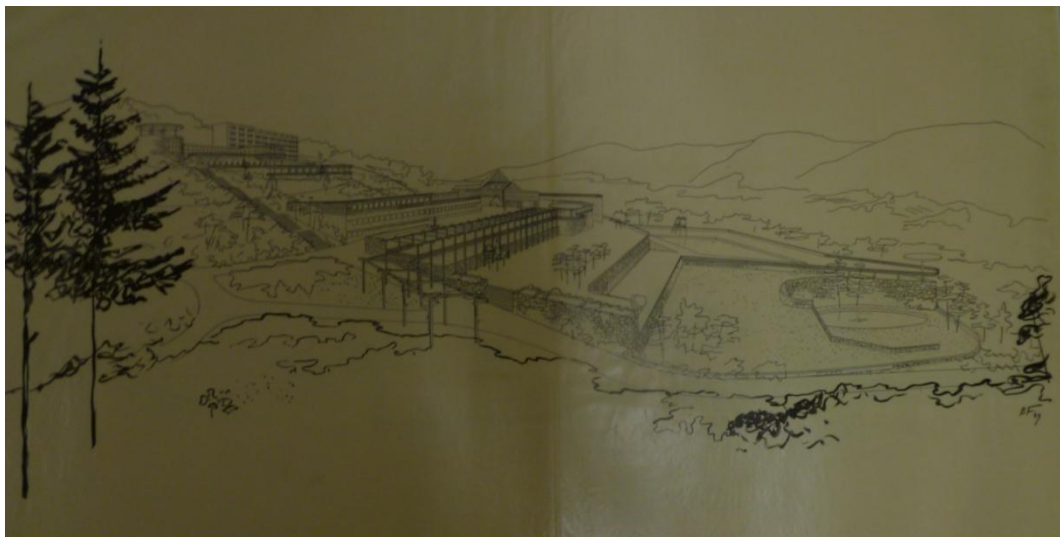

32. Pomník T. G. Masaryka, Horečky, Bohumír Kupka - Miloslav Bublík, 1938. Foto:

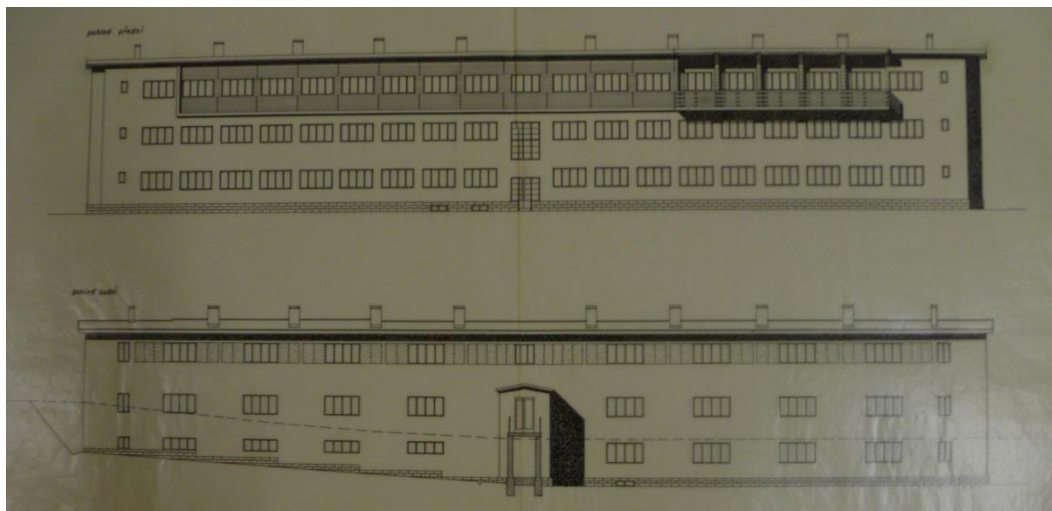
http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=ddb5adf21a73-4df4-9019-d44a3d180070&log=y&decrypt= , 17.5.2011

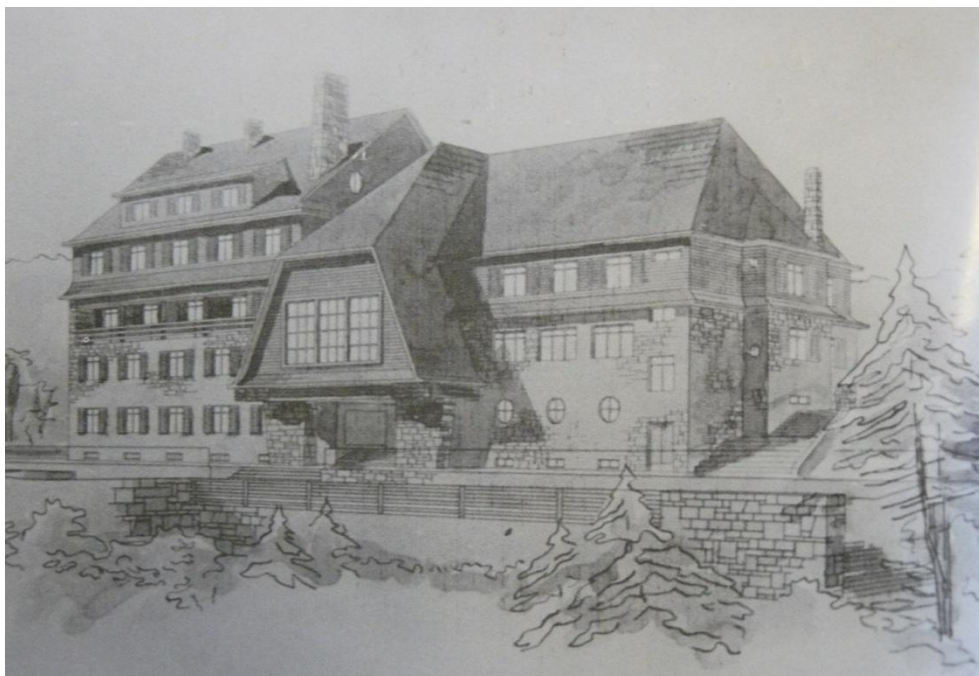
33. Nerealizovaný návrh na srub dr. Vignatyho, František Lydie Gahura, 1936. Foto: Muzeum města Brna, Archiv F. L. Gahury, inv. č. 209 455.

34. Návrh urbanisticko-architektonického řešení rekreačního souboru budov a zařízení na Horečkách, Bohuslav Fuchs, 1939-1940. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 783.

35. Návrh nadstavby penzionu při hotelu Pantáta na Horečkách,
Bohuslav Fuchs, 1939-1940. Foto: Muzeum města Brna, Archiv
Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 792.

36. Návrh na hotel Vlčina, Horečky čp. 616, Bohuslav Fuchs, 1940-1946. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska*, XVIII., 2004.

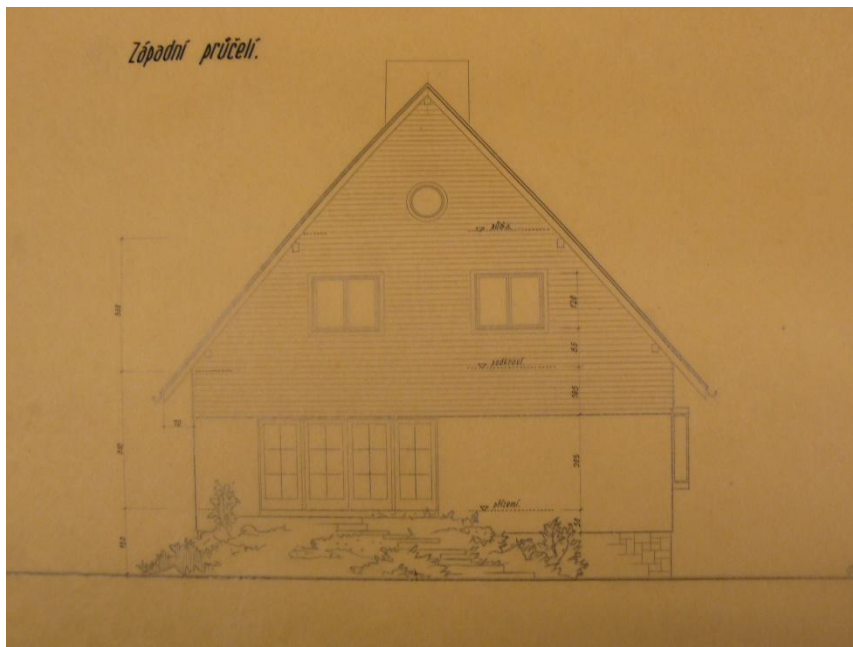
37. Hotel Vlčina, Horečky čp. 616, Bohuslav Fuchs, 1940 – 1946. Dnešní stav. Foto: autorka.

38. Polachova osada na Horečkách, 1932-1938. Dnešní stav. Foto: autorka.

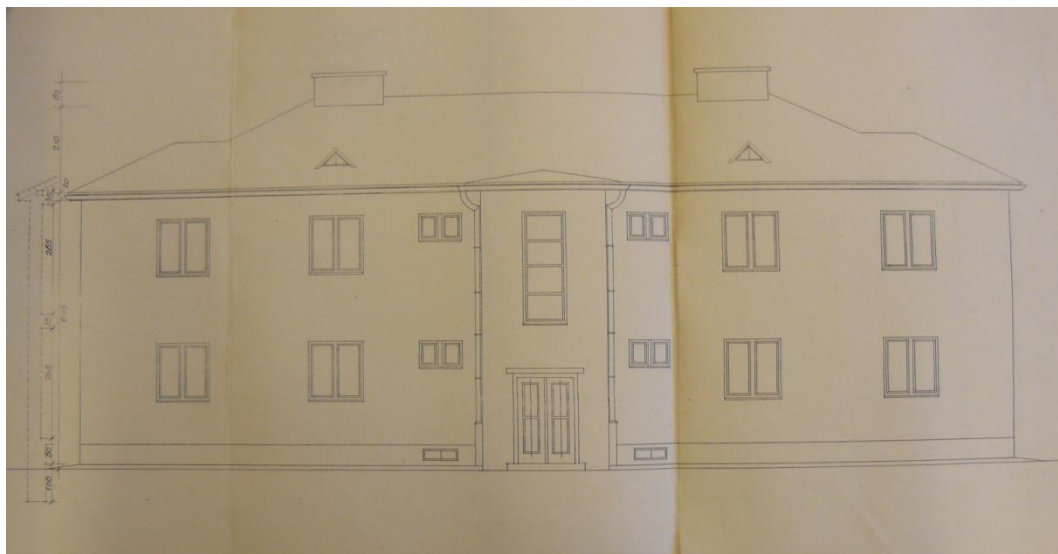
39. Adaptace rodinného domu Anny Helbichové, Jaromír Krejcar, 1939 – 1940, nedochováno. Foto: *Jaromír Krejcar, 1895-1948* (kat. výst.), Galerie Jaroslava Fragnera v Praze 1995.

40. Návrh na rodinný dům pro Oldřicha Kaděru, Lubomír Šlapeta, 1941. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A1051.

41. Nerealizovaný návrh na stavbu obytných domů s malými byty, Bohuslav Fuchs, 1940 – 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 602.

42. Návrh na obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1162, 1163, 1164, František Kolář - Jan Rubý, 1939. Foto: SOkA Frýdek Místek, inv. č. 913, karton 1283.

43. Obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1162, 1163, 1164, František Kolář - Jan Rubý, 1939. Dnešní stav. Foto: autorka.

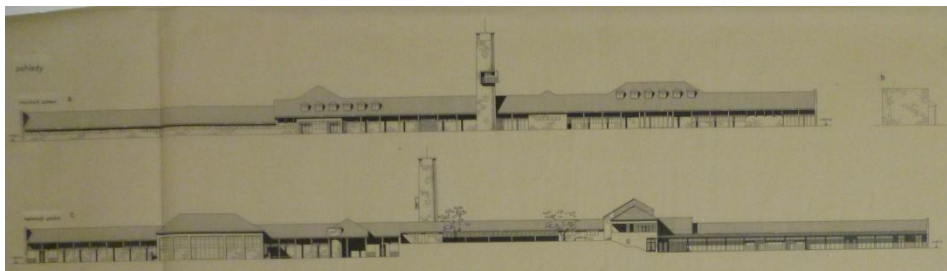
44. Návrh na obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1182-1185, Josef Horáček, 1940. Foto: SOkA Frýdek-Místek, inv. č. 913, karton 1283.

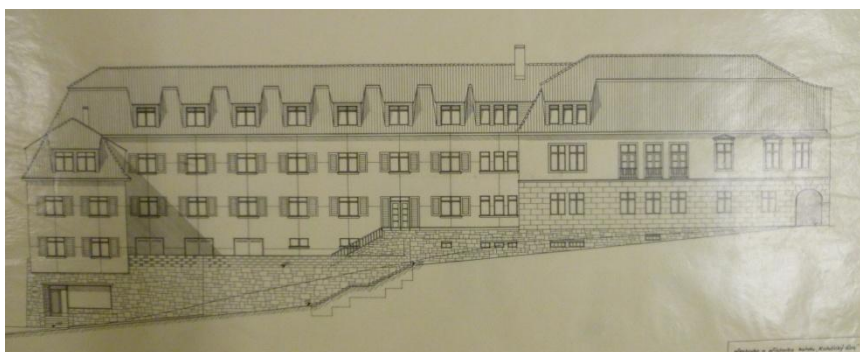
45. Obytné domy s malými byty, Rožnovská čp. 1182-1185, Josef Horáček, 1940. Dnešní stav. Foto: autorka.

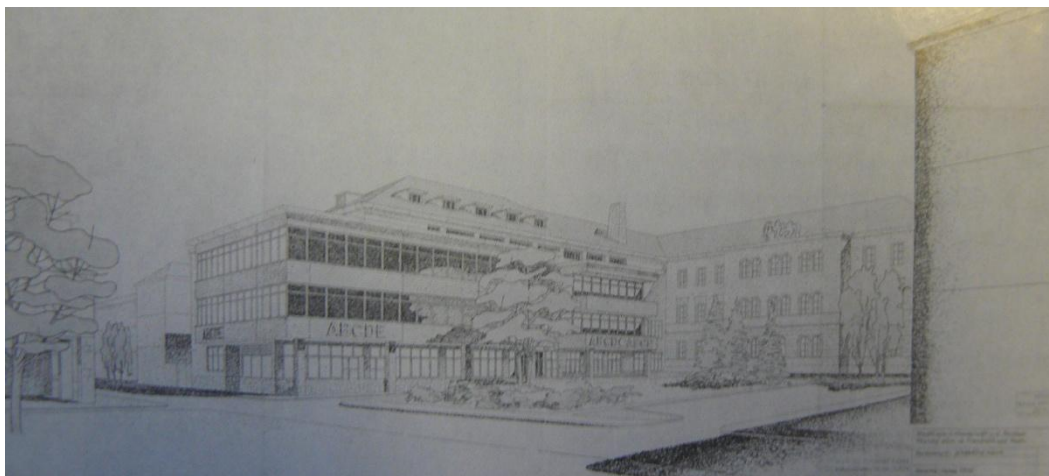
46. Nerealizovaná studie městského stadionu a lázní, Bohuslav Fuchs, 1941 – 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 216 959.

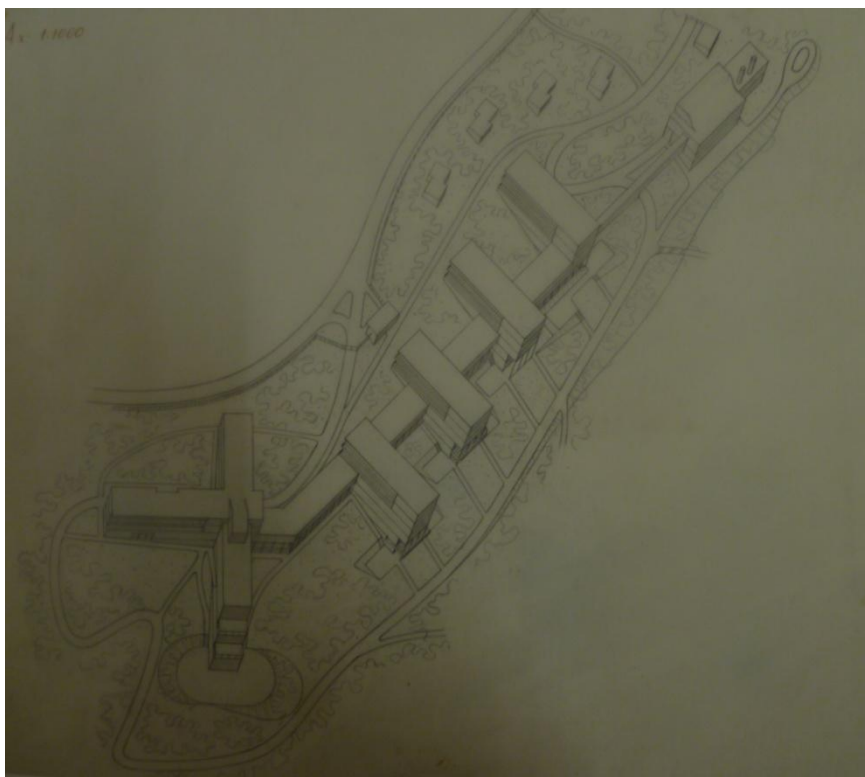
47. Nerealizovaný návrh na budovu letních lázní, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 216 964.

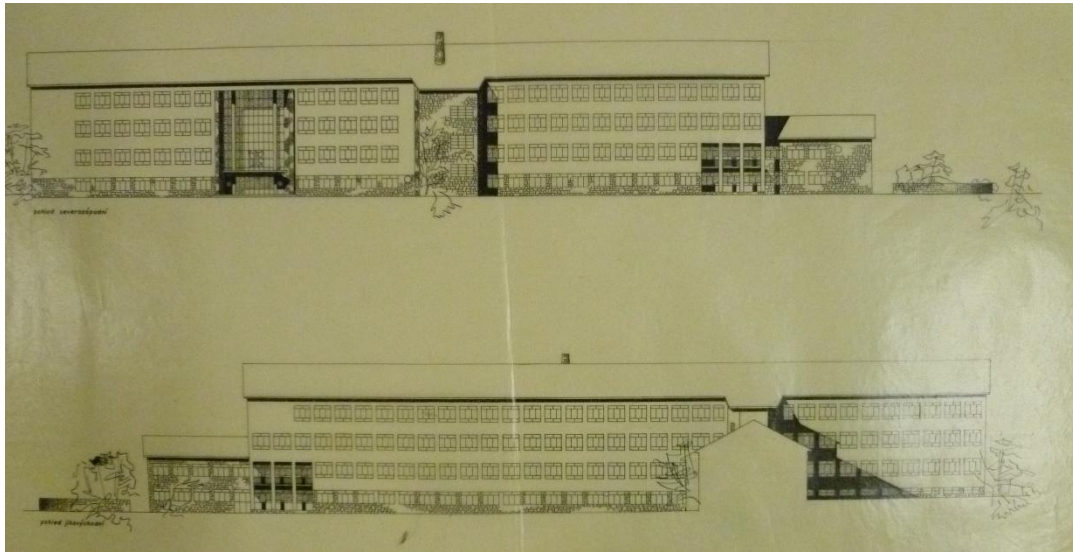
48. Nerealizovaný návrh na přestavbu a přístavbu hotelu Katolický dům, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 573.

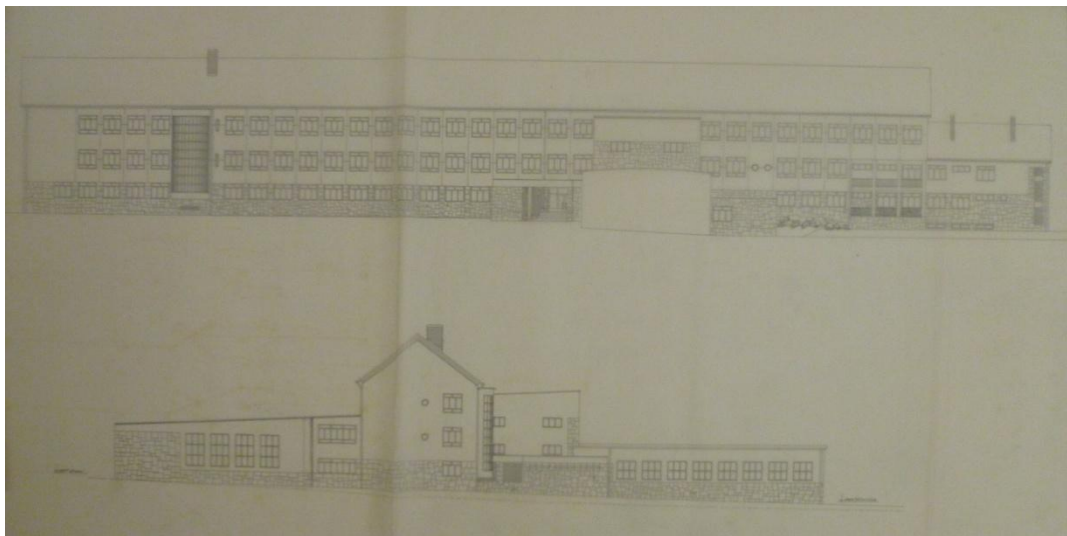
49. Nerealizovaný návrh na stavbu městského kulturního domu s hotelem, Bohuslav Fuchs, 1943. Foto: *Hlasy muzea ve Frenštátě pod Radhoštěm, Vlastivědný časopis Frenštátska, XXI., 2004*

50. Nerealizovaný návrh na stavbu dětského preventoria, Bohuslav Fuchs, 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 529.

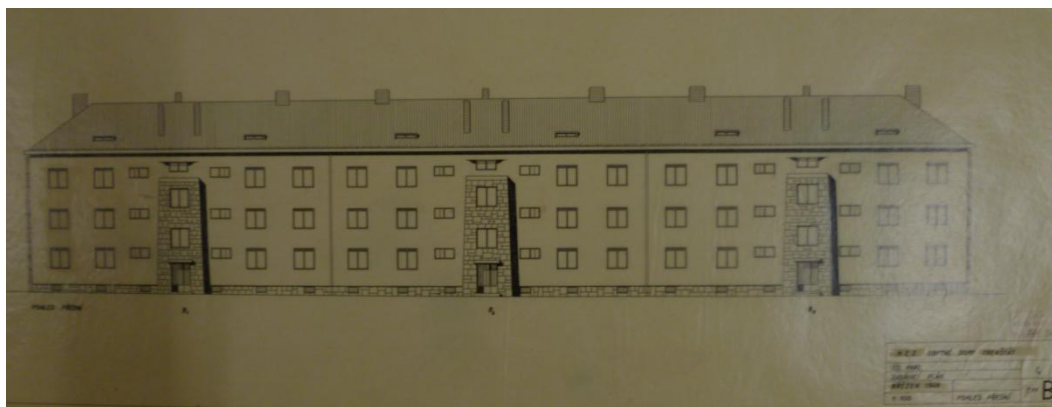
51. Nerealizovaný návrh na stavbu obchodní akademie, Bohuslav
Fuchs, 1947. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse,
inv. č. 220 904.

52. Nerealizovaný návrh na stavbu reálného gymnázia, Buhuslav
Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse,
inv. č. 217 133.

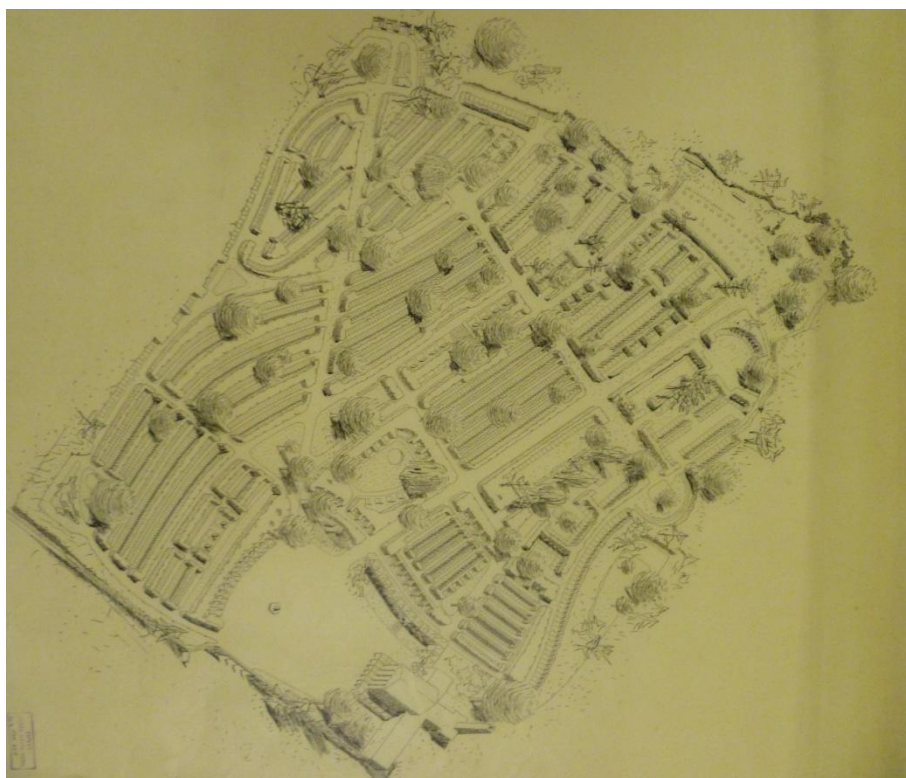
53. Bytové domy pro podnik MEZ, Beskydské sídliště čp. 1187 – 1204, Bohuslav Fuchs, 1948. Dnešní stav. Foto: autorka.

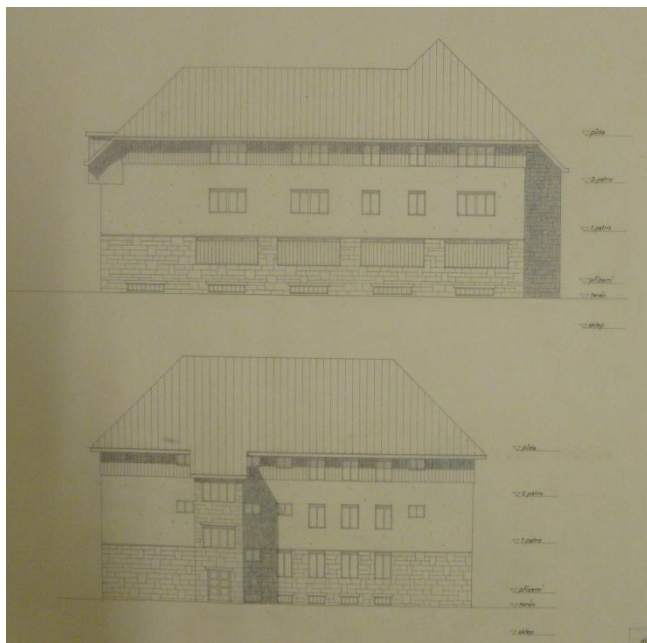
54. Návrh na bytové domy pro podnik MEZ, Beskydské sídliště čp. 1187 – 1204, Bohuslav Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 728.

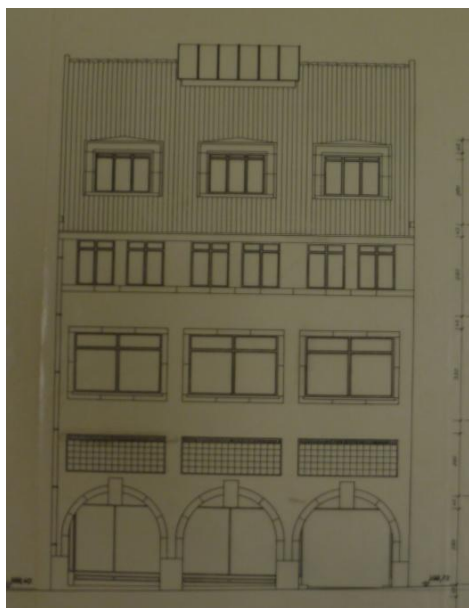
55. Nerealizovaný návrh na stavbu domů pro firmu Thonet, Bohuslav Fuchs, 1948. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 730.

56. Nerealizovaný návrh na stavbu hřbitova, Bohuslav Fuchs, 1950. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 220 331.

57. Nerealizovaný návrh na stavbu obytného domu s provozovnou pro p. Lepku, Bohuslav Fuchs, 1944. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 218 593.

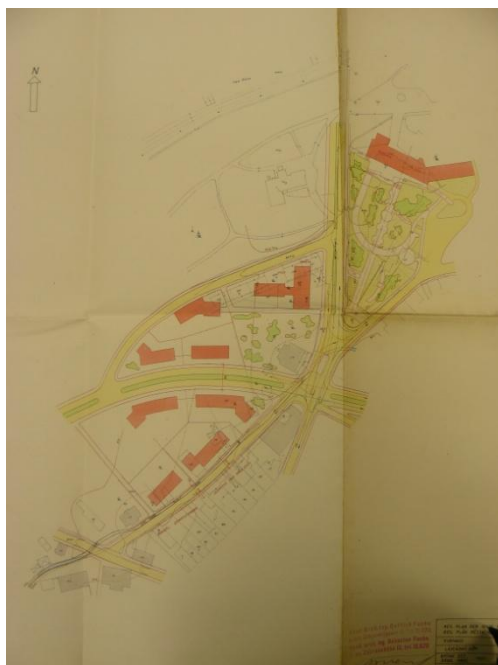

58. Nerealizovaný návrh na stavbu obchodního domu pro R. Poláška, Bohuslav Fuchs, 1945. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 222 266.

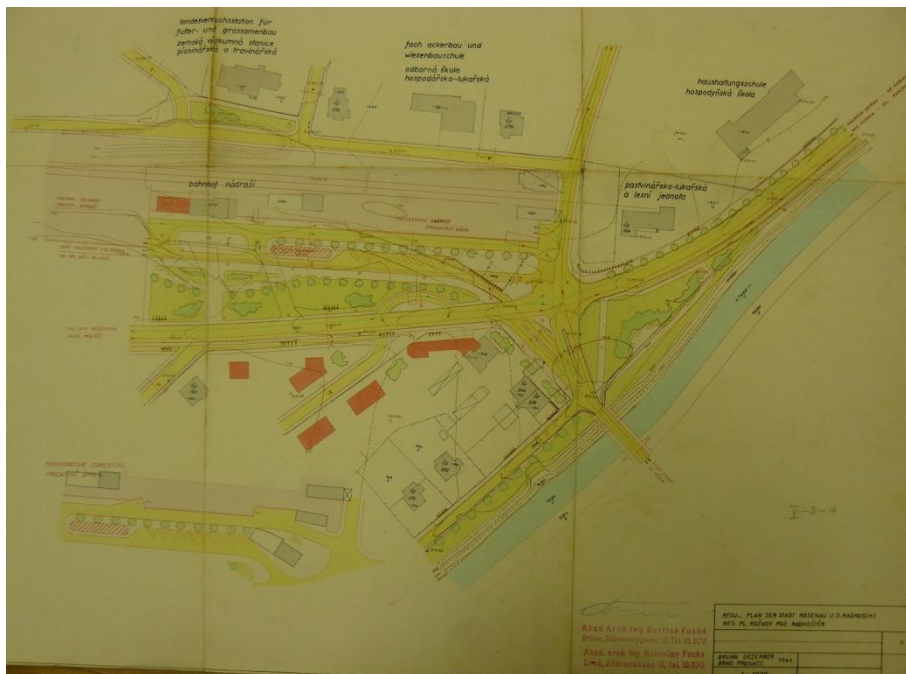
Rožnov pod Radhoštěm a okolí

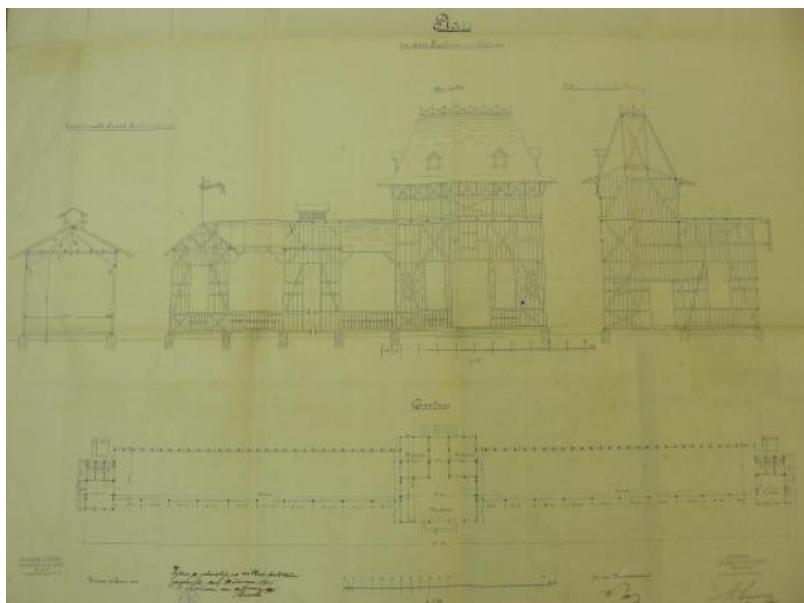
59. Nerealizovaný návrh polohového a regulačního plánu, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.

60. Nerealizovaný návrh úprav okolí lázeňského domu, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.

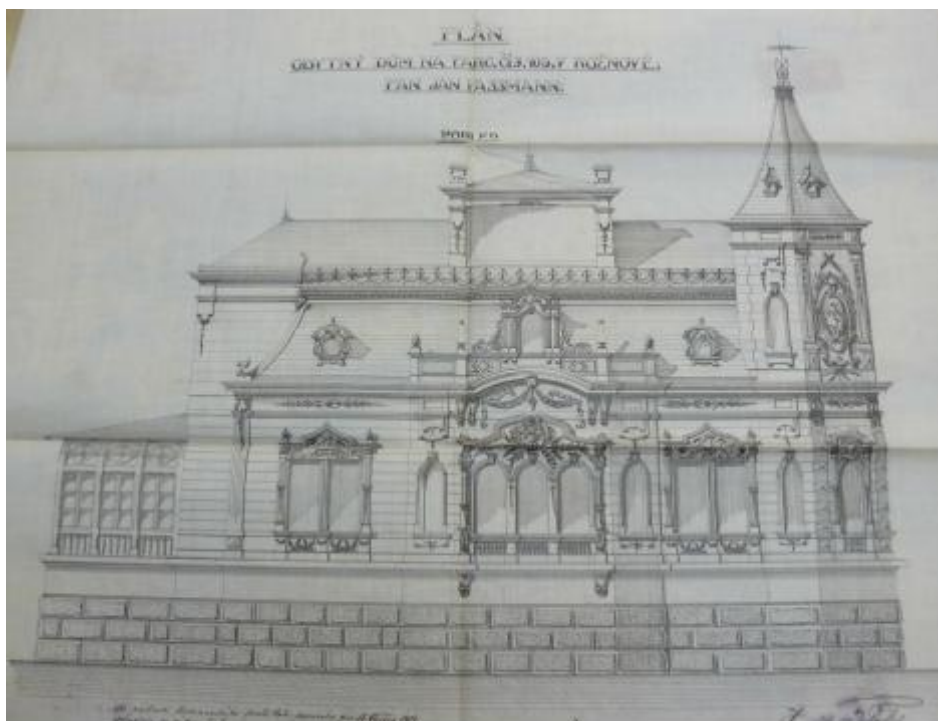
61. Nerealizovaný návrh úprav okolí hlavní křižovatky, Bohuslav Fuchs, 1941. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.

62. Návrh na Lehárnu na Pálkovně, Wilhelm Stiassny, 1905. Nedochováno. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.

63. Lehárna na Palkovně, Wilhelm Stiassny, 1905. Nedochováno. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.

64. Návrh na stavbu Fassmannovy vily, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 57.

65. Fassmannova vila, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905.
Podoba nedlouho po dostavbě. Foto: archiv Valašského muzea
přírodě.

66. Fassmannova vila, Pivovarská ulice čp. 24, Arnošt Klos, 1904-1905.
Dnešní stav. Foto: autorka.

67. Kostel sv. Antonína Paduánského, Dolní Bečva, Alois Pallat, 1905 až 1906. Dnešní stav. Foto: autorka.

68. Kostel Proměnění Páně, Vigantice, Karel Barabáš – František Bayer, 1910. Dnešní stav. Foto: autorka.

69. Kostel sv. Cyrila a Metoděje, Vidče, Michal Urbánek, 1912.

Dnešní stav. Foto: autorka.

70. Skupina vilek, Čechova ulice čp. 505, 508, 509, 510, 511, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Dnešní stav. Foto: autorka.

71. Skupina vilek, Čechova ulice čp. 505, 508, 509, 510, 511, Karel Barabáš-František Bayer, 1910-1912. Původní podoba. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.

72. Vila, Čechova ulice čp. 505, Karel Barabáš-František Bayer, 1910
1912. Dnešní stav. Foto: autorka.

73. Návrh stavby vily, Čechova ulice čp. 505, Karel Barabáš-František
Bayer, 1910-1912. Foto: archiv stavebního úřadu.

74. Jaroňkova vila, Čechova ulice čp. 518, přestavba Antonín Blažek, 1924. Dnešní stav. Foto: autorka.

75. Skupina vilek, Zátíší čp. 513-517, Karel Barabáš-František Bayer, kolem 1912. Dnešní stav. Foto: autorka.

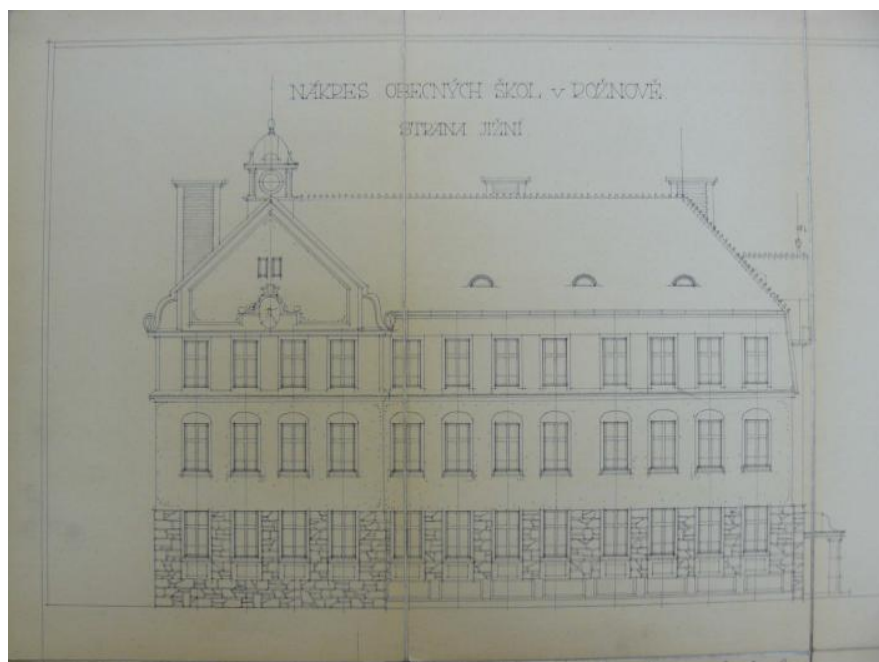
76. Vila JUDr. Jana Slaměníka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519, Karel Barabáš-František Bayer, 1912-1913. Dnešní stav. Foto: autorka.

77. Vila JUDr. Jana Slaměníka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 519, Karel Barabáš-František Bayer, 1912-1913. Původní podoba. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.

78. Měšťanská škola, Pionýrská ulice čp. 20, Vladimír Fischer, 1914-1919. Dnešní stav. Foto: autorka.

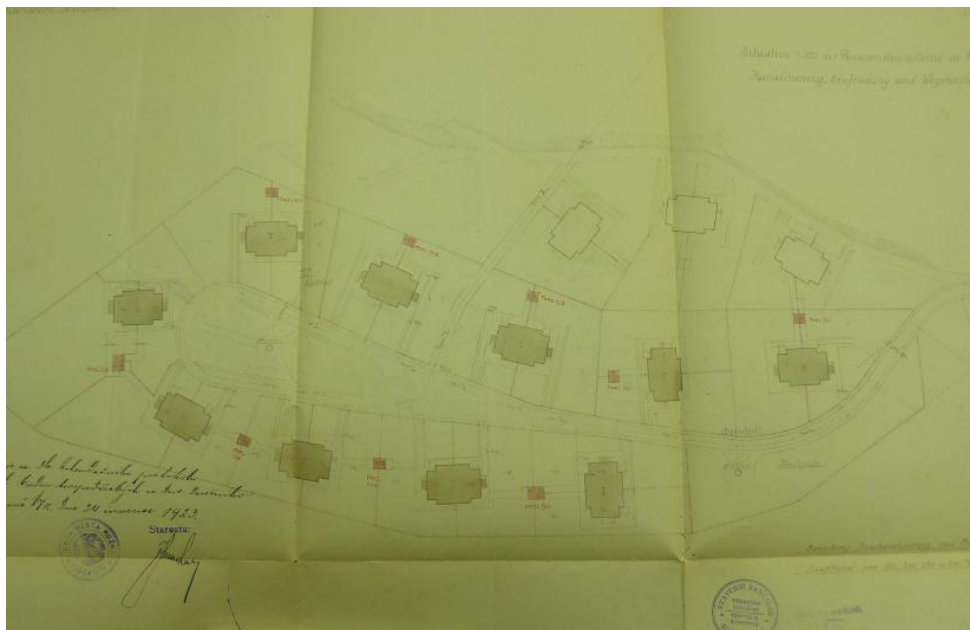
79. Návrh Měšťanské školy, Pionýrská ulice čp. 20, Vladimír Fischer, 1914-1919. Foto: SOKA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 58.

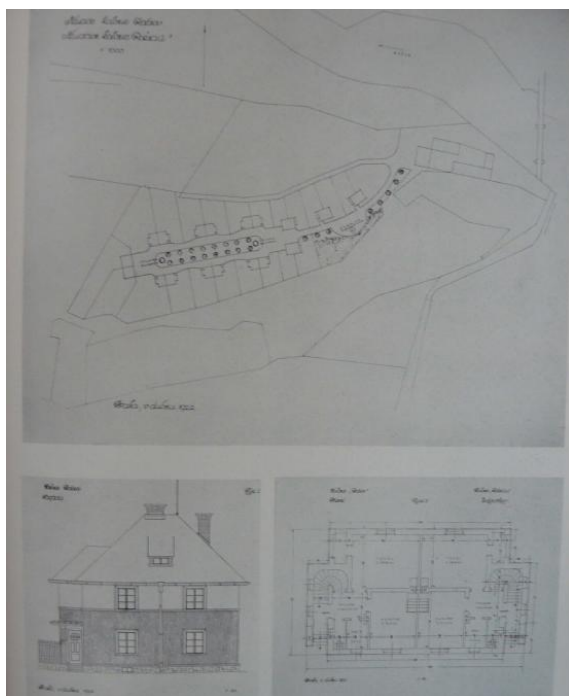
80. Rodinný dům, Tyršovo nábřeží čp. 586, Karel Barabáš-František Bayer, 1923. Dnešní stav. Foto: autorka.

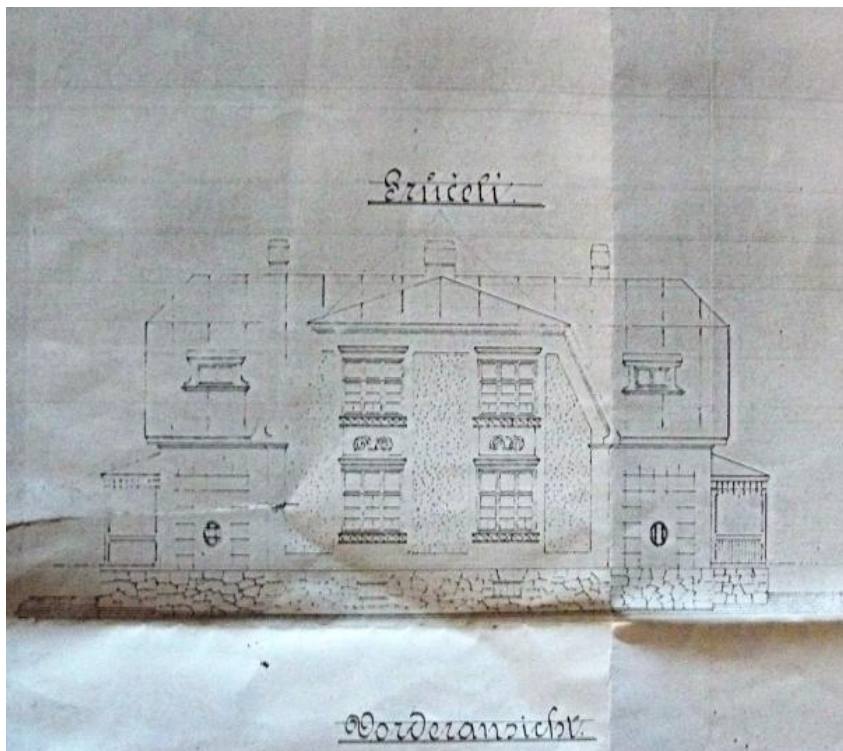
81. Rodinný dům, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 528, Karel Barabáš František Bayer, 1923. Dnešní stav. Foto: autorka.

82. Situační plán kolonie rodinných domů Bučiska čp. 541-550, 611 620, Jan Kotěra, 1922-1924. Foto: soukromý archiv.

83. Nerealizovaný návrh zastavovacího plánu a podoby domů kolonie Bučiska, Jan Kotěra, 1922. Foto: Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.

84. Návrh na stavbu rodinného domu kolonie Bučiska čp. 541-550, 611 620, Jan Kotěra, 1922-1924. Foto: soukromý archiv.

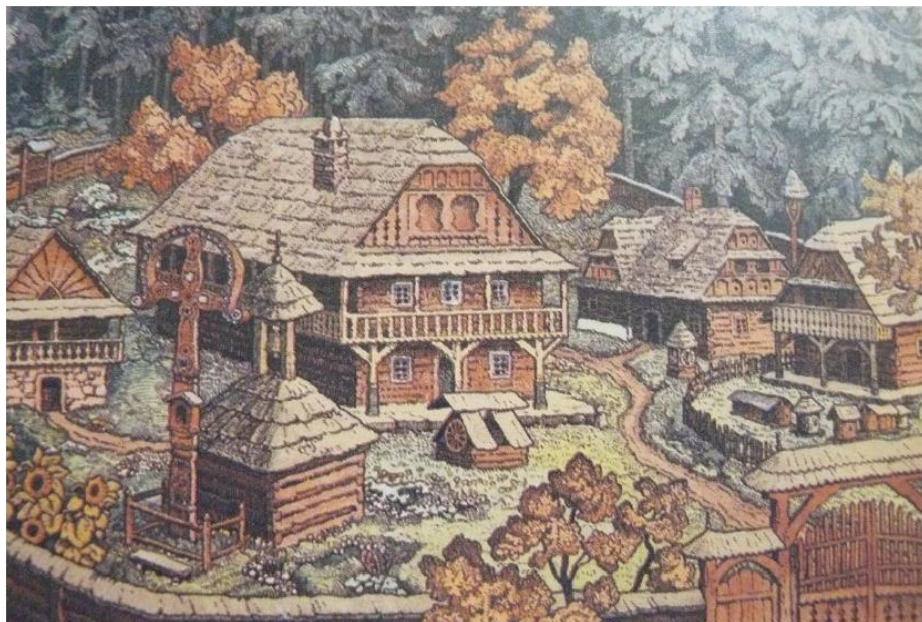
85. Rodinný dům, Bučiska čp. 617, Jan Kotěra, 1922-1924. Dnešní stav. Foto: autorka.

86. Situační plán kolonie domů za městem směrem k Zubří, architekt neznámý, dvacátá léta. Nedochováno. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.

87. Kolonie domů za městem směrem k Zubří, architekt neznámý, dvacátá léta. Nedochováno. Foto: soukromý archiv.

88. Návrh podoby Valašského muzea v přírodě, Bohumír Jaroněk, kolem 1912. Foto: archiv Valašského muzea v přírodě.

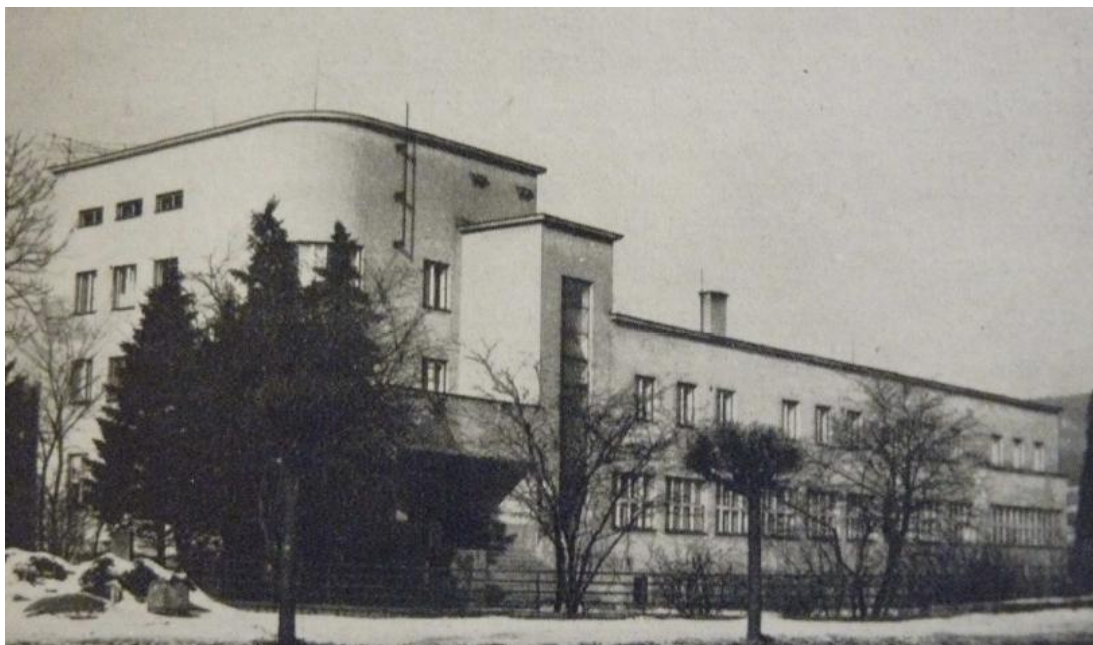
89. Vila Adolfa Novotného, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 561, Vít Obrtel, 1927-1928. Původní podoba. Foto: Rostislav Švácha (red.), *Vít Obrtel (1901-1988): Architektura, typografie, nábytek*, Praha 1992.

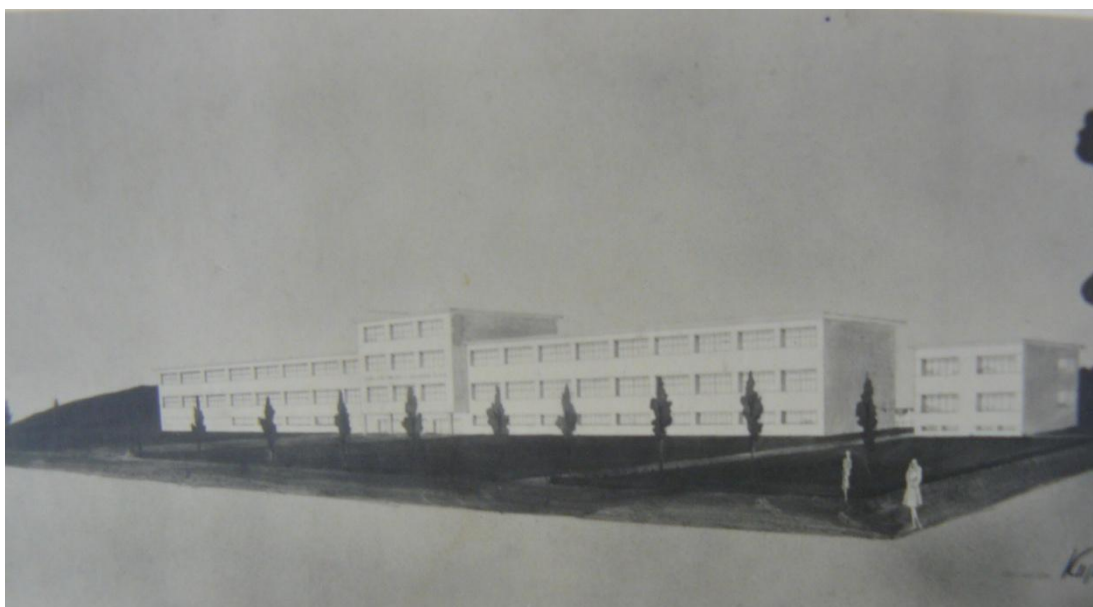
90. Vila Adolfa Novotného, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 561, Vít Obrtel, 1927-1928. Dnešní stav. Foto: autorka.

91. Bungalov JUDr. Barbořika, Čechova ulice čp. 125, Josef Mařa, 1928. Dnešní stav. Foto: autorka.

92. Budova Zemské hospodyňské školy, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 570, Bohumír Kupka, 1928-1931. Původní podoba. Foto: *Valašsko*, XI, 1967.

93. Neprovedený návrh na měšťanskou školu v Zubří, Bohumír Kupka, 1929. Foto: SOkA Vsetín, Kupka Bohumír, inv.č.71.

94. Měšťanská škola v Zubří, Školní čp. 540, Bohumír Kupka, 1932.
Původní podoba. Foto: Lucie Vašíčková, *Architekt Bohumír Kupka*,
Olomouc 2007.

95. Měšťanská škola v Zubří, Školní čp. 540, Bohumír Kupka, 1932.
Dnešní stav. Foto: autorka.

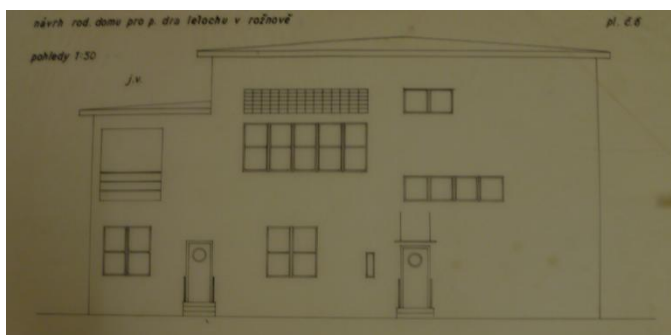
96. Školní budova ve Vidči čp. 181, Bohumír Kupka, 1939 – 1940.
Původní podoba. Foto: SOkA Vsetín, Kupka Bohumír, inv.č.70.

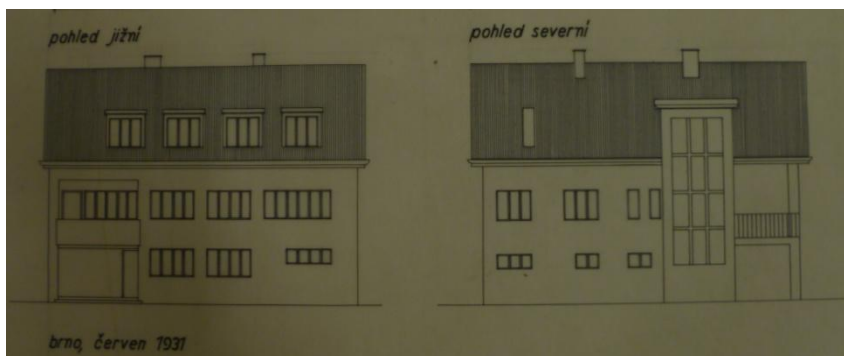
97. Školní budova ve Vidči čp. 181, Bohumír Kupka, 1939 – 1940.
Dnešní stav. Foto: autorka.

98. Rodinný dům Emanuela Vencla, Tyršovo nábřeží čp. 696, Bohumír Kupka, 1932-1933. Dnešní stav. Foto: autorka.

99. Nerealizovaný návrh na stavbu rodinného domu s ordinací pro dr. Lelochu, Bohuslav Fuchs, 1930. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 682.

100. Nerealizovaný návrh na stavbu bytového domu pro Marii Chudobovou, Bohuslav Fuchs, 1931. Foto: Muzeum města Brna, Archiv Bohuslava Fuchse, inv. č. 221 682.

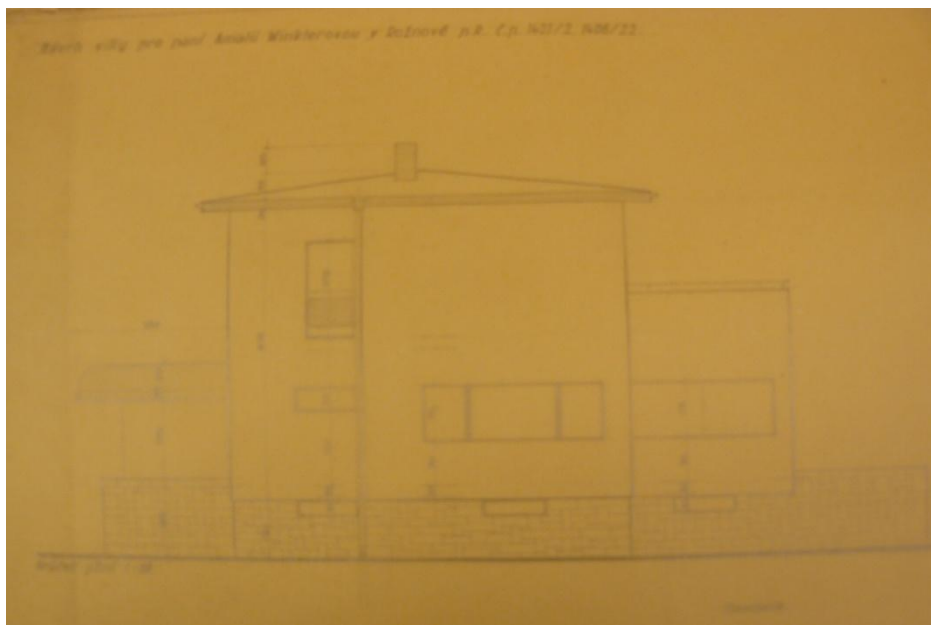
101. Vila Karla Kristýnka, Hradištko čp. 677, Lubomír Šlapeta, 1931.
Původní podoba. Foto: *Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta*,
Architektonické dílo (kat. výst.), Muzeum umění Olomouc 2003.

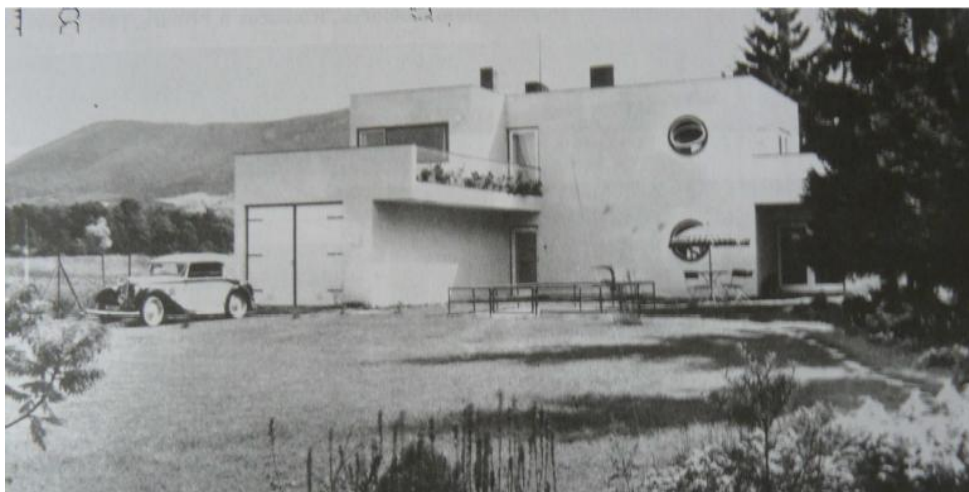
102. Vila Karla Kristýnka, Hradištko čp. 677, Lubomír Šlapeta, 1931.
Dnešní stav. Foto: autorka.

103. Vila JUDr. Josefa Žanty, Javornická ulice čp. 688, Lubomír Šlapeta, 1932. Dnešní stav. Foto: autorka.

104. Nerealizovaný návrh na stavbu vily pro Amalii Winklerovou, Lubomír Šlapeta. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A440.

105. Víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, Slezská čp. 703,
Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, 1933. Původní stav.
Foto: Vladimír Šlapeta - František Musil – Václav Jandáček,
Stavební kniha 2003, Funkcionalismus na Moravě, Brno 2003.

106. Víkendový dům JUDr. Josefa Vondráčka, Slezská čp. 703,
Lubomír Šlapeta-Čestmír Šlapeta, 1933. Dnešní stav. Foto:
autorka.

107. Návrh na rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A469.

108. Rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Původní stav. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A469.

109. Rodinný dům Oty Špičáka, Nábřeží dukelských hrdinů čp. 680, Lubomír Šlapeta - Čestmír Šlapeta, 1932. Dnešní stav. Foto: autorka.

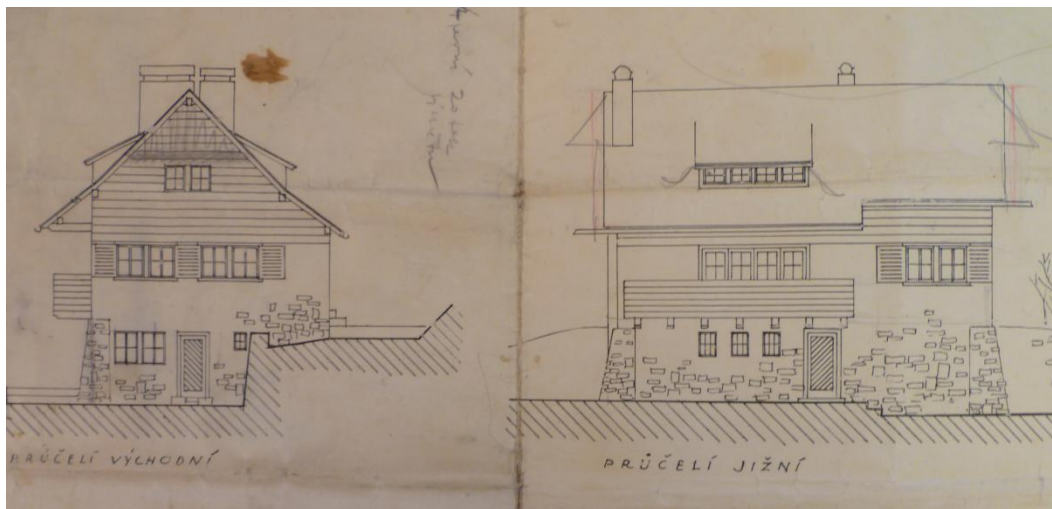
110. Víkendový dům Jana Vítěze, Dolní Paseky čp. 717, Lubomír Šlapeta, 1936-1980. Dnešní stav. Foto: autorka.

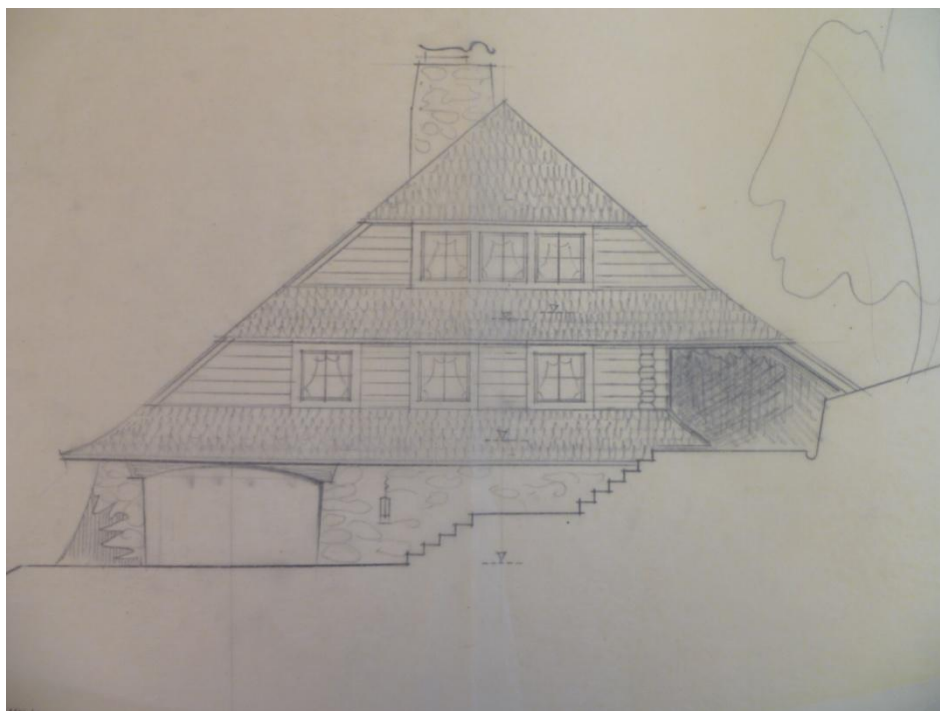
111. Nerealizované návrhy na stavbu domu Františka Podešvy na Soláni, Lubomír Šlapeta, 1937. Foto: Čestmír a Lubomír Šlapetové, *Stavíme na horách*, in: *Salon*, XVI., 1937.

112. Dům Františka Podešvy na Soláni, asi František Podešva, 1937.
Dnešní stav. Foto: Jana Řeháková

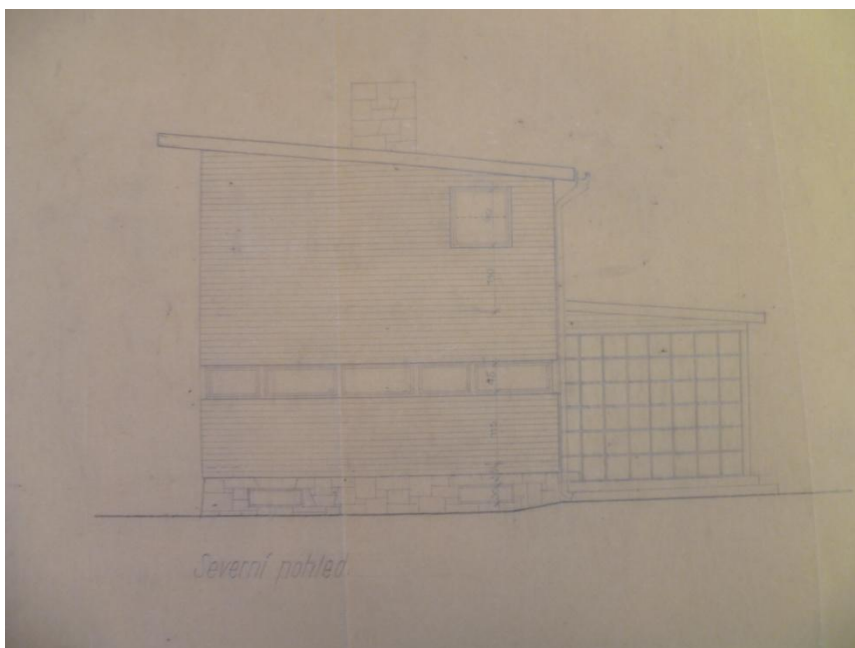
113. Návrh na dům Aloise Schneiderky, Soláň čp. 657, Jiří Auermüller, 1940. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A1153.

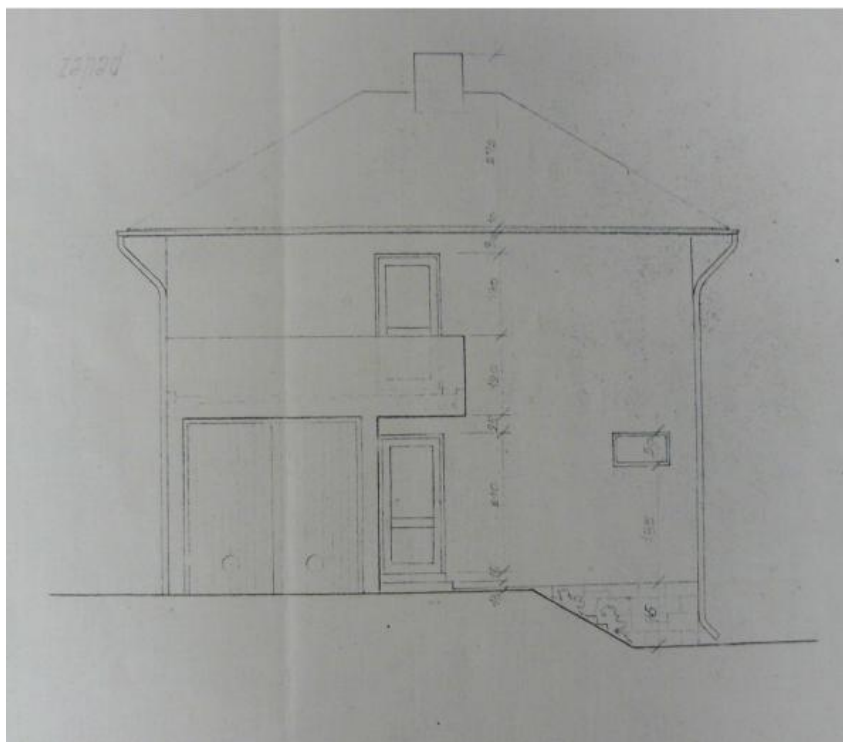
114. Nerealizovaný návrh přestavby domu Aloise Schneiderky, Soláň čp. 657, Lubomír Šlapeta, 1944. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A1153.

115. Dům Aloise Schneiderky, Soláň čp. 657, Jiří Auermüller, 1940.
Dnešní stav. Foto: Jana Řeháková

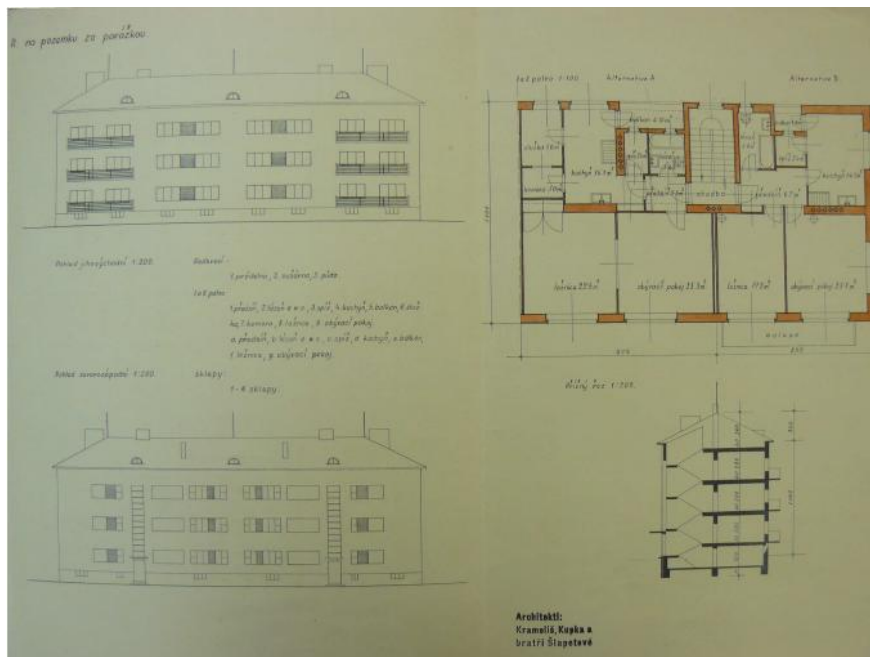
116. Nerealizovaný návrh na stavbu vily Aloise Marečka, Čestmír Šlapeta, kolem 1937. Foto: Muzeum umění Olomouc, Archiv bratří Šlapetových, inv. č. A543.

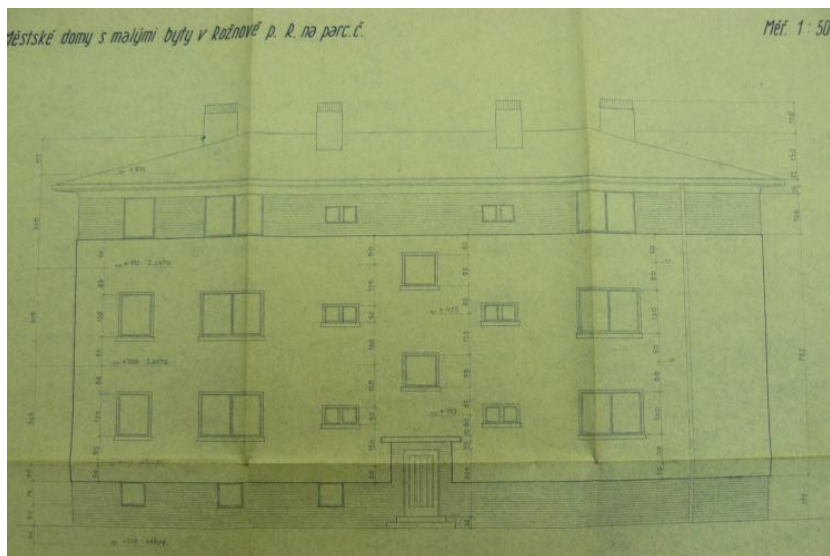
117. Návrh na stavbu rodinného domu dr. Rudolfa Prchala, Zahradní čp. 750, Čestmír Šlapeta, 1939. Foto: archiv stavebního úřadu.

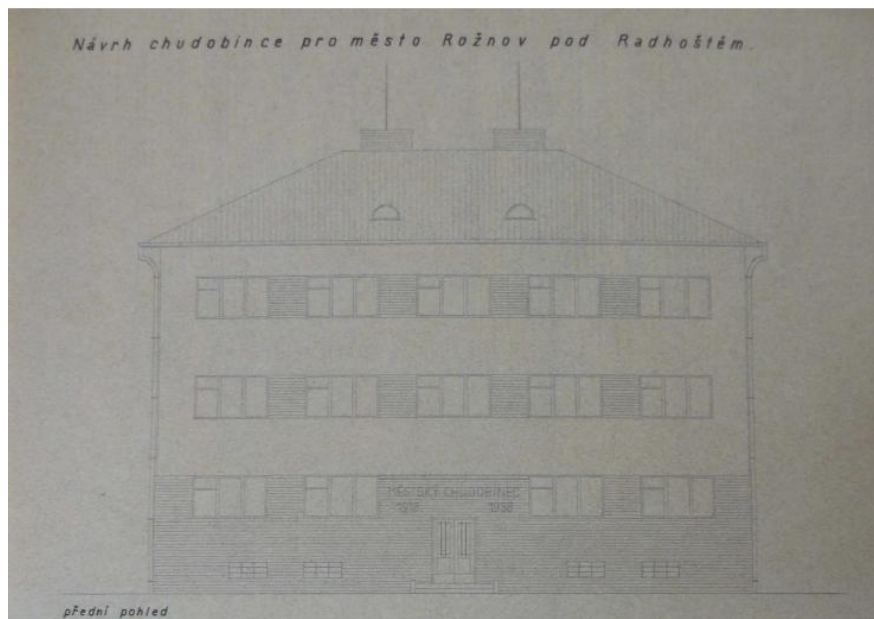
118. Rodinný dům dr. Rudolfa Prchala, Zahradní čp. 750, Čestmír Šlapeta, 1939. Dnešní stav. Foto: autorka.

119. Nerealizovaný projekt úřednických domů pro zaměstnance Ministerstva národní obrany, Lubomír Šlapeta-Bohumír Kupka Stanislav Kramoliš, 1937. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.

120. Návrh na domy s malými byty, Lubomír Šlapeta-Bohumír Kupka Stanislav Kramoliš, 1938. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.

121. Nerealizovaný návrh budovy chudobince, Bohumír Kupka-Stanislav Kramoliš, 1938. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 61.

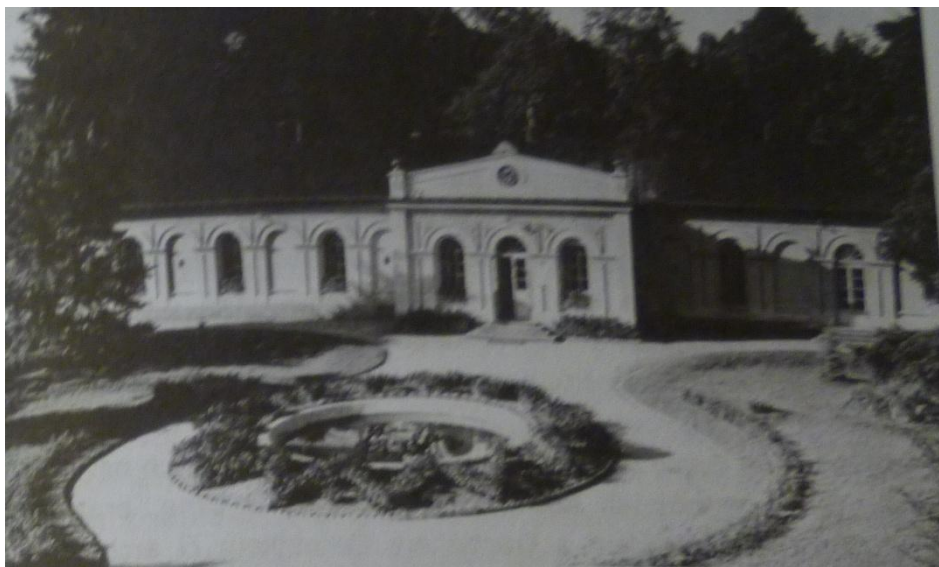

122. Dům s malými byty, ulice Revoluční čp. 770, Lubomír Šlapeta Bohumír Kupka-Stanislav Kramoliš, 1939-1940. Dnešní stav. Foto: autorka.

123. Obecní dům pro chudé, Horní Bečva čp. 680, 1940. Dnešní stav.

Foto: autorka.

124. Lázeňský dům, Palackého čp. 487, František Chytil, 1874.

Původní stav. Foto: Lucie Hambálková (a kolektiv), *Rožnov lázeňský*, Rožnov pod Radhoštěm 2005.

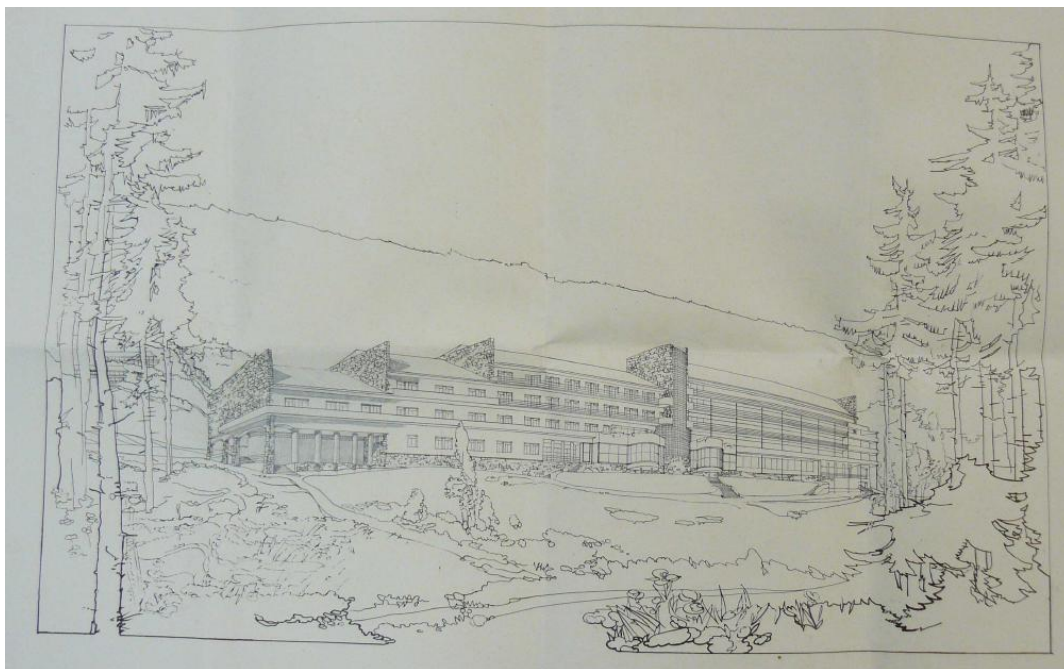
125. Nerealizovaný návrh nového lázeňského domu, Bohuslav Fuchs, 1940. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 734, karton 62.

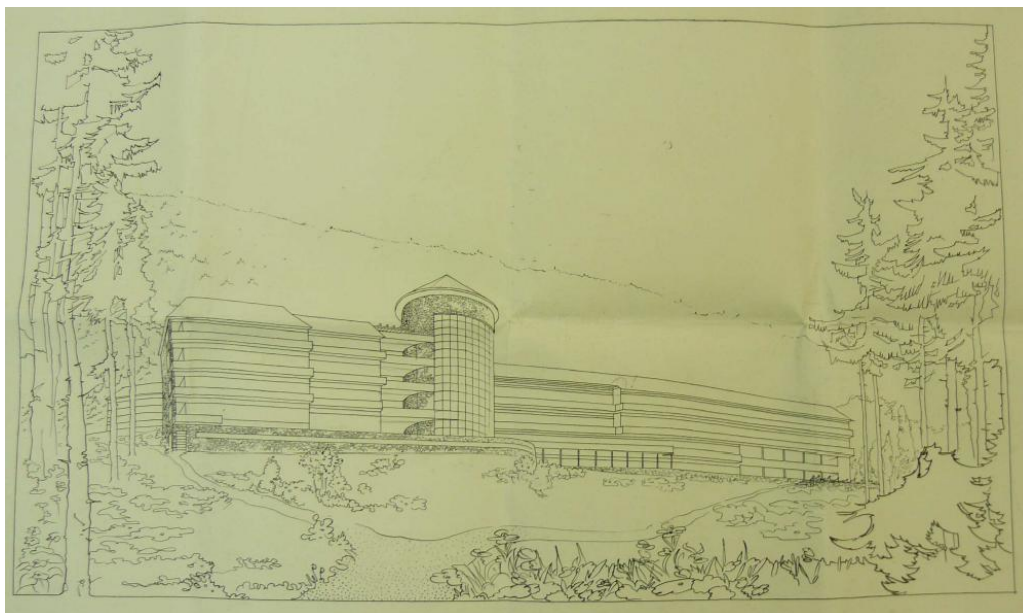
126. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, František Čermák - Gustav Paul, 1944. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 1484.

127. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Evžen Škarda, 1944. Foto: SOkA Vsetín, Archiv města Rožnov, inv. č. 1483.

128. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Adolf Liebscher, 1944. Foto: Státní okresní archiv.

129. Nerealizovaný návrh na stavbu léčebního domu, Adolf Liebscher, 1944. Foto: Státní okresní archiv.

130. Tovární komplex Tesla, ulice 1. máje, Jiří Vaněk, 1950. Podoba krátce po dostavbě. Foto: *Valašsko*, XI, 1967.